33

[auctie]

H. v. d. Bosch,
Gouda.
Schouten 1930.

Aff-ghebeelde
Narren Speel-schuyt/

verciert met meer als hondert schoone Figueren nae den aerdt van veelderley Dotten die op aerden zyn:

Bewesen met stichtelijcke exempelen / so uyt de H. Schrift als oock uyt de Kerckelijcke Oudt-Vaders ende andere Schryvers meer / tot dienste van een yegelijcken.

Beschreven int Latijn ende Hooch-Duytsch/ door den hoochgheleerden D. SEBASTIAEN BRANDT.

Getrouwelick overgheset in onse Nederduytsche sprake door A. B.

Ghedruckt tot LEYDEN,
By Henrick Lodewicxsz. van Haestens/
In den jaere. 1610.

VOOR-REDEN,
Ofte
Inhout deses Boecks.

NAedemael / dat alsoo de Wijse man schrijft / Stultorum infinitus est numerus: Der Narren ofte Sotten ghetal is sonder eynde: ende om datmē de verkeerde niet lichtelijck bekeeren can / ende nochtans elck Christē mensche schuldich is sijn even naesten te berispen / en nae sijn vermoghen te onderwijsen / wanneert hem noodich dunckt: Soo heeft den hoochgeleerden Heer Sebastiaen Brandt, Doctor inde Gheestelijcke ende Wereltlijcke Rechten / eenen goeden middel ghevonden / om de Narren ofte Sotten soetelijcken te straffen / ende te onderwijsen. Toe-rustende een Narren ofte Sotten-schip / daer hy inne set alle Narren / Sotten / eñ dwasen / de selvige onderwijsende met schoone ende stichtige leeringen genomen so uyt de H. Schrift eñ Goddelicke Leeraers / als oock uyt de Werelt wijse Schrijvers eñ Philisophē. Zijnde een werck niet min eerlick / als leerlijck. Seer noodich in dese bedroefde tijden / eñ bequaemlijck om te onderscheyden het goet vant quaet / ende deuchdelick te leven. Ic en twijfel niet of t'sal den Christelickē Leser seer aenghenaem zijn: Dies te meer / om dat dese Castigador niet strengelick noch hardelijck en straft / gelijck weleer sommighe

 mighe

mighe langhebaerde Philisophen ghedaen hebben: Maer hy is geneuchlijck in alle sijn doen / also Æsopus sijn Fabelen ende by-spelen vertelt. Wat mocht hy beter bedencken/aenghesien als boven gheseyt is/ dat der Sotten getal sonder eynde is: Om dier oorsaecke stiert hy alle de Sotten t'samen nae Narragonien te schepe. Ende dat om redenen.

Eerst/ om dat inde H. Schrift de werelt vergeleken werdt by de zee / want inde werelt noch in de zee geen gestadichheyt noch versekertheyt en is. Eñ dat daerom also S. Hieronymus schrijft / alle die ter salicheyt geracke willen/(also wy alle moeten willen / eñ niet anders wel konnen willē) moetē in gaen/ int schip van onnoselheyt daer wy met den H. Doop inghesett werdē/ofte nae dat wy daer uyt gevallen sijn / overmits onse groote sondē/ op de plancke van leetwesen eñ berouw. Maer (Godt betert) weynich eñ dunne zijnse gesayt / die in onnoselheydt blijven / ofte die ghevallen zijnde haer in ware Boetverdicheyt oeffenē. Eñ daerom sijn de Sotten in alle lichtverdicheyt overstallick droncken.

Ten anderen heeft den Aucteur de naem vant schip aenghestaen / om de sorghelickheyts wille: Want also Iuvenalis de Poeët schrijft / int schip en sijn wy maer vier vingeren breet vande doot/ dat is vā verdrincken: Nu/ die int Narren schip vaeren/ sijn noch naerder. Want sy / also verre alst in hen lieden is/ alle doot sijn/ die in doodelijcke sonden versmoort ligghen/ ende en konnen sonder sonderlicke gratie Gods nemmermeer verrijsen vander doot der sielen:al hoe wel dat de Barmhertige

Hemel-

Hemelsche Vader sijn gratie niemant en weygert soo langhe hy noch leeft. Ende hier om seyt S. Hieronymus: Leest eñ herleest al dat gesprooocken ofte geschreven is/ ghy en sult niet vreeselicker noch ontsienlicker vinden/ dan te leven also ghy niet en wilde sterven. Oock schrijft Seneca de Tragicijn: Niemant en heeft God so te vriende/ dat hy versekert is noch morghen te leven.

Ten derden is dit Bouck het Narren schip genaemt om der menichte willen/ die eer te scheepe dan te wagen reysen eñ over vaeren. Maer dit Narren schip wort niet voort ghebracht/ om dat wy daer inne souden gaen. Neen/ maer dat ment siende vlieden souden: ende ons leven so aenschicken/ dat ons niet van noode sy nae Narragonien te vaeren. Ende tot geen ander eynde hebbe ick dit voorsz Bouck tot eer eñ leer voor yders oogen ghestelt/ ende ghetrouwelick uyt de Latijnsche ende Hooch-duytsche taele in onse Nederlandtsche spraeck ghestelt beyde in prose eñ rijme: Eñ ick hebber af eñ toe gedaen/ nae de gheleghentheyt vereyste ende my oorbaerlijck dochte: volgende nochtans hier in den raet ende t'goet oordeel van eenige Gheleerden: die de hant oock aen dit werck ghehouden hebben: daer ick my op stichte/ ende (des noodt zijnde) beroep: Biddende hen allen diet lesen ofte hooren sullen/ dat sy alles int beste keeren: nae dien alles om best willen ghedaen is/ So voor veel Jaeren tot Antwerpen/ ende nu tot Leyden Int jaer 1610.

Vanden Auƈteur deſes Boecks.

C*Arere debet omni vitio, qui paratus eſt in alium dicere:* Hy moet vrij zijn van alle ghebreken, die bereydt is op een ander te ſpreken: ſeyt het oude ſpreeckvvoort. Ende nae die leere van onſen eenigen Heylandt ende Salichmaker Ieſus Chriſtus Matth. 7 verſ. 5: So vvie uyt eens anders ooge een ſplinter vveerẽ vvil, die ſal eerſt dẽ balck die hy in ſijn ooghe draecht uyt trecken, dat is, ſijn grove ende groote ſonden vvech doẽ, eer hy yemant ſtraft ofte beriſpe. VVãt ghemeenlick men is een ander vvijs ende meeſt hem ſelven geck. Maer dat van dit gebreck de E. Heer SEBASTIAEN BRANDT vrij zij, bevvijſen de Goddelijcke Schriften, die hy nae ghelaten heeft, ende van ſijn deuchdelick ende Godvreeſent leven dat hy geleyt heeft, konnen betuygen de gheleerde die in ſijn tijt gheleeft hebben. Veel haerder eerlicke ende heerlicke ghetuyghenissen kan ick hier by brengen, dan achte ſulcx onnodich: de vvijle hem niemand beſchuldicht. Ick en kan even vvel niet nae laten hier te ſchrijven t'gheen van hem de E. hooch gheleerde ABT van Spanheym IOHANNES TRITHEMIVS ſchrijft, in ſijn Bouck vãde Doorluchtighe mannen. VVaer uyt blijcken ſal in vvat tijde dat deſe Auƈteur gheleeft heeft, ende in vvat grooten aenſien hy vvas: Deſghelicx vvat groote loff de voorſchreven ABT, van Spanheym dit tegenvvoordich Bouck toe ſchrijft.

IOHAN-

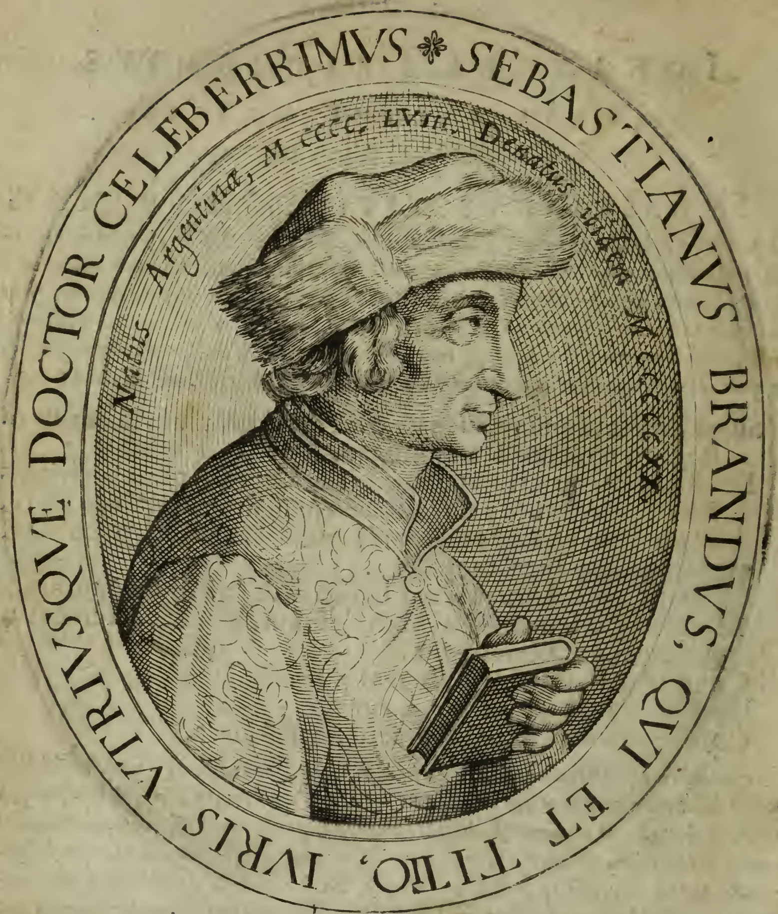
IOHANNES TRITHEMIVS

ABBAS SPANHEIMENSIS
In Catalogo Illuſtrium virornm.

SEBASTIANVS TITIO, *aliàs* BRANDT, *civis Argentinenſis, natione Teutonicus, utriuſque Iuris Doctor, & tam in Divinis ſcripturis quam in aliis literis humanitatis eruditiſſimus, Poëticam non mediocriter callens, ingenio ſubtilis, eloquio diſertus, conſilio & actione præcipuus; qui ſua eruditione atque lucubrationibus inclytã Baſileam Germaniæ noſtræ vrbẽ mirum in modum exornat. Scripſit tam metro quam proſa multa præclara opuſcula, quibus nomen ſuum longe lateque divulgavit. E quibus exſtant ſubiecta:*

Super Titulis utriuſque Iuris lib. 1. ad Maximilianum Romanorũ Regem, opus proſaicum inſigne.
De origine & converſatione bonorum Regum, et laude civitatis Hieroſolymæ, cum exhortatione ejuſdem recuperandæ lib. 1. ad Eundem Epilogus Regum Hieroſol. carmine elegiaco lib. 1.
Variorum Epigrammatum lib. 1.
Carmen Sapphicum in librum Trithemij de miſeria Prælatorum.
In laudem glorioſæ virginis Mariæ, multorumque Sanctorum varij generis multa Carmina.
Contra Advocatos calumniantes.
De captivitate Regis Maximiliani.
Commendatitia Carmina in varias impreſſiones.

Compilavit præterea mirâ arte & induſtriâ, vulgari tamen & vernaculâ linguâ, libellum quendam quem NAVEM NARRAGONIAE *appellavit, in quo cauſam & radicem omnium ſtultitiarum adeo eleganter expreſſit, mores hominum carpit, & quædam ſalutaria remedia tradit, vt non iure ſtultorum librum ſed divinam potius ſatyram opus illud appellaſſet. Neſcio enim ſi quid tempeſtatis noſtræ uſibus ſalubrius aut iucundius legi poſſet. Aiunt eum magnopere anniti, vt Latinè, carmine pariter & oratione ſoluta, illud quàm primùm prodeat. Vivit adhuc apud Baſileam annos ætatis habens* XXXVII, *eiuſque operâ & induſtriâ impreſſores plurimum in exornandis libris ſuis vtuntur. Varia enim conſcribit, ſub Maximiliano Imperatore, quem ſingulariter diligẽs plura de eo & ad eum ſuaviſſima (etiam ſecreta, vt aiunt) carmina condidit, Anno Domini, quo hæc ſcripſimus,* M. CCCC. XCV. *Indictione* XIII.

TRistem Heraclitum, quique huic contrarius olim
Democritum, Lector, una tabella refert.
Hic vultus lachrymis idem quoque risibus aptus
In Brando quondam conspiciendus erat.
Plurima mica salis, nonnulla & fellis in illo
Gutta. Quid, ô demens, vis tibi mella dari?
Infanti dentur fici, dulcesque placentæ:
Agnoscat mores vir mulierque suos. P. S.

SONET
Op de af-beeldinge van Doctor
SEBASTIAEN BRAND,
Die vvelcke genomen is uyt het tvveede deel vande Doorluchtighe mannen I. I. Boisſardi, *by de Bryen uytghegeven tot Franckfort.*

GHemerct de vverelt is vol dvvaſen en vol dooren,
Al draghenſe gheen kap off bellen aen haer ooren,
So heeft het goet gedocht eē die uyt liefde BRAND
Tot s'volcks gemeenen beſt te nemen by de hand
De vverelts ydelheyd end' allemans ghebreken:
Niet bitter, off gheneycht den huydt vant hooft te ſpreken,
Maer ſoet'lick en gheſchict de Sotheyt vvijſen aen,
En leeren hoemen ſal nae VVijſheydts tempel gaen.
Siet hier hebt ghy den man, die ſulcks heeft voorghenomen:
Een lieflelick opſicht: voorvvaer een ſulcken gheeſt,
Die ſlaende niet en queтſt, maer ſlaende vvond geneeſt.
Aenvaert, en leeſt hem dick: 'tſal ſijn tot uvver vromen.
Soo hy u nu belacht, nu vvederom beſchreydt,
Denckt dit is DEMOCRYT end' HERACLITVS beydt.

P. S.

Paullus Langius in Chronico Citizenſi ad Annum M D XV.

SEBASTIANVM BRAND, *virum doctiſſimum, Cæſariæ Maieſtatis tunc Symmyſtam, Argentini Senatus Archicancellarium vocat.*

Der narren-ſchip.

Der Narren Schip is mijne name/
Om dat ick alle Sotten verſame/
En brengh by een uyt alle hoecken/
Die voor Wijſheyt de Sotheyt ſoecken.
Dus ben ick / Leſer / wel gheladen:
Vliet mijn / ſo ghy ſijt te raden.

De Stier-man vant ſchip.

Hoort hoort / ghy ſotten / ghy dwaſen / ghy leecken/
Het Narren Schip wil haeſt van lande ſteecken/
Al op/al op/elck haeſt hem/ dier wilt inne varen.
Men drinckter/men ſchinckter/men ſpeelter op ſnaren.
Men eyſchter geen gelt / ten ſy int eynde/
Met langhe te borghen ick menighen ſcheyinde.

Den

D'Autheur tot onsen Heere / om hulpe.

O Godlijcke Maiesteyt alder hoochste wesen/
Oorspronck van goede noyt noch volpresen/
Beginsel ghevende tot allen deuchden/
Sonder beghinsel volmaect in vreuchden/
In glory/in macht/in wysheyt/in goetheyt:
Fonteyne van gratie/met overvloetheyt/
Waer uyt dat vloeyen alle goede wercken:
Godt Heere beminder van uwer Kercken/
Slaet neder die ooghen van uwer genaden
Op ons die int dal van tranen waden:
Sent ons een licht van uwer claerheyt/
Geeft my den Geest van uwer Waerheyt/
Dat ick begrijpen ende uyt mach spreken/
Ende so misprijsen des werelts ghebreken/
Dat daer u eer ende danck af rijse/
Ende gheleert moghen zijn slecht' onwijse/
Die nu int slijm van sorghen leven/
En haer int Schip van Sotheyt begeven/
Varende ter hellen/ daer sy t'eewighen daghen
Sullen haer dwaesheyt deerlijck beclaghen.

Helpt dan o Vader van allen lichte/
Dat ick dit werck t'uwer eeren stichte:
Op dat diet hooren oft selver lesen/
Moghen hier mede zijn onderwesen/
Dat sy buyten het schip van alle sonden/
End' aller onwijsheyt/ zijn laetst' bevonden,
Met den Wijsen oock uwes hove/
V altijts dancken tot uwen love/
Singhende lof/ glorie/ ende eere
Zy Godt Almachtich/ der Wijsen Heere.

So vvie de vverelt vvel besiet,
Vindt niet dan Sotheyt en verdriet.

ALsoo ons Seneca de Philosooph / ende Invenalis de Poeet ende andere Schrijvers verhaelen / hadden twee Philosoophen eñ Wijsen van Grijcken Heraclitus eñ Democritus seer verschilliende ghewoonten: Want Heraclitus waer hy ter werelt zijn oogen sloech / weende hy altijts der menschen verblintheyt ende onwijsheyt / ende Democritus belachte altijts der werelts Sotheyt / wãt hijer niet inne en sach dan ydelheyt ende sotheyt waerdich bespot ende beghert te zijn: Maer also Salomon ons leert: Tis tijt van lachen ende tijdt van schreyen / ende so hy elders seyt: Het lachen sal met droefheyt ondermenget zijn. Daerom moetē wy met Democritus niet al te seer lachen: Maer by wijlen oock met Heraclitus schreyen. Eñ so ons juygen met tranen vermengen. Voorwaer de werelt is niet al te belachen: Maer ooc wel ernstelick te beschreyen. Als ons de volghende exempelen ten vollen sullen leeren. Soo dat / indien de twee vernoemde Philosophen noch leef den: Democritus soude nu meer oorsaeck hebben om lachen / ende Heraclitus nu meer oorsaeck om schreyen / dan sy wel in haren tijden hadden.

De Leeraer.

De vverelt, o mensch, niet te seer belacht,
Noch altijt niet DEMOCRITVS en slacht,
Maer by vvijlen oock siende op vverelts endt,
V met HERACLITVS tot schreijen vvent.
Tis tijt van lachen en tijt van schreijen:
Nae s'VVijse-mans spreuck u vvilt bereijen.
Op dat ghy u so nae s'vverelts lijden,
Meucht inden Hemel met Godt verblijden.

O menſch leert VVijſheyt ende deucht,
VVant ghy niet beters hier vinden meucht.

Alſoo

ALso ons Salomon leert in zijn Proverb. int 8 Cap. Die Wijsheyt staet hooghe in alle weghen/ poorten steden/ dorpen roepende aldus: O ghy mannen tot u roep ick/ ende mijn stemme is tot den kinderen des menschen: Verstaet/ ghy cleyne ende Jongheren schalcheyt/ eñ merct ghy onwijse/ hoort toe/ want vā groote saecken sal ick hier spreecken: mijne tonghe sal de waerheyt condighen/ ende mijne lippen sullen den ongoddienstighen eñ onghenadighen versaecken ende straffen. Ontfangt van my leeringe eñ onderwijs/ maer geen gelt/ kiest ende hebt lijver goede leeringhe dan gout: Want de wijsheyt gaet boven alle rijckdom deser weerelt: Ende die God vreest eñ lief heeft die haet dat quaet is: Ick versaecke alle hoverdije ende verwaentheyt/ als oock den mont die met twee tonghen spreeckt/ dat is/ die anders spreeckt dā hy meynt. Sy begint wel vanden vreesen Gods/ want also int eerste Capittel staet: Die vreese des Heeren is een beginsel van wijsheyt/ende den gheenen die hem roemen ende groots maken/ want een wijs man die kent hem selven/ want niemant is opghe-blasen of hy is besmet met Sotheyt/ soo wie hem selven kent die verhoet hem ende schout alle dese plaghen.

De Leeraer.

Die meeste Poëet doet ons oorconden,
Dat een vvijs man van Godt ghevonden
Bekent hem selven, ende is te vreden
Met dat hy mach in hem selven besteden,
Heeft hy sijnen Godt ende oock hem selven,
En vvilt hy op hem niet meer lasts vvelven,
Nimmermeer en dunct hem dē dach volbrocht,
Voor dat hy hem selven heeft ondersocht.

Die in menichte vā boeckē de vvijſ heyt ſtellē,
Machmē met recht vvel onder de ſottē tellen.

Men

MEn vindt huydensdaechs veel neus wijse Sotten/ die uyt verwaentheyt ofte ydelheyt doen den volcke te verstaen dat sy meer weten dan sy doen/ ende daeromme meer boecken coopen/ dan sy lesen willen ofte verstaen connen/ ende zijn te vreden dat sy daer staen ende schoon zijn / wel ghebonden ende vergult/ oock by tijen suyveren vanden stoffe ofte vuylicheyt ende de bladeren al te met om keeren/ al en verstaen sy daer niet veel in. Ende overmits dat luttel eñ weynich menschē studeren/en veel fraye Boecken hebbē ende seer weynich nut zijn/ daerom seyt Diodorus Siculus, in zijn eerste Boeck / dat so wie al de Leeraers overloopen wilde/ hem selfs soude beswaert vinden vande menichte der Boecken ende materijen / waer door hy seer qualijcken soude connen uyt trecken de rechte waerheyt. Waerom Salomon berispt de ydelheyt der werelt/eñ seyt dat van Boecken te maecken gheen eynde/ noch mate en is. Niet dat hy daeromme verbiet Boecken wel te maecken/maer te maecken sonder eenighen oorbaer ende onwijselijck ghelijckerwijs sy doen / die noch constelijcker noch warachtelijcker en schrijven/ende verstellen t'geen dat van te vooren ghescreven is / ende dat niet sonder oorsake zijn sy te berispē/die hem voorder onderwindē dan sy verstaen/ beyde int maecken ofte yets nieus te schrijven / want veel twijfelings rijsen uyt den boeckē /insonderheyt in de Duytsche eñ andere gemeyne spraecken/diemen nauwelicx inden Latijne met veel studerens ende onder wijsens verstaen en can / ende daerom vermaent ons S. Paulus dat wy souden smaken vander hoogher leeringhen ende dat met wijsheden/ Item daer en is niet oorbaerlijcker dan goede leeringen ter deuchden ghegeven/ also en is daer niet arger noch sorchlijcker dan valsche leeringen / ofte goede leeringe eñ die qualic te verstaen. Niemant en sal hem voorder onder winden dan hy gheleert is/eñ sal niet doen daer vā den Propheet Esaias hem berispt / segghende in zijn 29. Capittel. Men sal den Boeck geven den geenen die letteren connen/ als of hy seggen wilde ten is niet ghenoech dat men Boecken heeft / maer men moetse verstaen/ want die anders doen zijn int alder diepste vant Nar-

ren-schip, daer om dat sy haer selven meer in beelden dan sy verstaen/vroet ende wijs zijn / ende daer omme en zijn sy noch cout/ noch heet/maer lauwe / het welcke S. Ian int 3. Cappittel in de Openbaringe seyt dat hyse uytspouwen sal/ want gheen lieden in meerder sorghen en zijn/ dan die hem laten duncken/ dat sy beter oft wijser zijn dan sy zijn. Voorwaer sulcke lieden bedrieghen niet alleene hem selven/maer oock veel andere met quaden raedt ende valsche leeringhen. Maer om dat ick licht te lanck maecken soude / wil ick dat ick int Latijne ghevonden hebbe aldus over stellen.

De neuswijse Sot spreeckt aldus.

DAt ick int eerst van't Narre-schip ben gesetē,
En is geen vvonder,vvant ick vvil vveten,
Meer dan mijn meester,vvaeromme ick coope,
Schoone boecken met grooten hoope.
En canse niet lesen,noch min verstaen,
Maer canse reynich houden en t'stof afslaen.
Ende alsmen spreeckt van eeniger vvijsheyt
Seggh'ick dat hebbe ick in mijn huys bereyt:
Al dat een vvijs man sal billicx vveten,
Het zy CORPVS IVRIS oft DECRETEN.
Ptholomæus van Egypten Coninck groot,
Van allen Landen Doctoors ontboot,
Om te hebben haer Rechten en vvijsheyt,
In siinen Rijcke: vvaer van men seyt,
Dat hy die rechten niet en verstont:
Ten is gheen noot,dat my zy kont,
Al dat men schriift, is my ghenoech,

Heet ick miin heere, nae miin ghevoech.
Voor miin ſtuderen die gheſellen miin,
En ſpreke voor Clercken gheen Latiin.
Maer onder die Leecke bedriif ick vvonder,
Niemant vviiſer noch faconder
En is gherekent noch beter daer toe,
VVaer omme ick alle deſe Sotheyt doe.
Ick meyn ick van Brabant ben gheboren
Nochtans en heb ickt niet gheſvvoren,
Niemant en ſal met Brabant ſpotten,
Men vindt over al veel oude Sotten
In Vlaenderen iſſer een groot ghetal,
In Hollandt ziinder oock veel mal,
In Zeelandt gheck oft dooren ghenaemt
In Duytſche landt ſiin veel Narren verſaemt
Op den Rhiin ziin dvvaſen menigherhande
Men vindt veel onvviiſe in alle Lande.

De Leeraer.

DIe oude Leeraers ziin te recht ghepreſen
VVt vvien is alle vviiſheyt ghereſen,
Oeffende haer boecken, maer hem al voren,
Nu draghen veel Doctoors des Ezels oren.

Ick en vvil nae recht noch onrecht vragen,
Mach ick t'vet Vercken in den ketel jagen.

Voor-

VOornemelijck zijn die Sotten seer mispzijselijck/die niet en begeeren noch willen leeren / of ondersoecken yets goets te weten: So dat sy sonder wijsheyt of eenige kennisse der rechten in de Wet eñ Regieringe stekẽ/eñ geven dicwijls onrechtveerdich Vonnisse / ofte quaden Raedt / en volghen den meesten hoop : altijts hangen aen eens anders Oordeel / volgẽ hier in de stomme beestẽ als Schapẽ eñ Calveren : vande welcke d'een voor in sloot springt dander terstont nae springhen / doch wat vraghen alsulcken Advocaten ofte Rechters nae wetenschap? Tis haer ghenoech dat sy so veel weten/om behendich t'vette Vercken inden Ketel te crijgen/al doen sy't dwelc God so strengelick verbodẽ heeft. Maer die een getrouwẽ Rechter is / die sal voor oogen hebbẽ den Oppersten Rechter/die elc meten sal/ met sulcken maten daer hy mede gemeten heeft/eñ eyschẽ eeuwelick dat men hier tijtelijck op de werelt beseten heeft.

De Leeraer.

VEle lieden om te crijghen eere,
Steken hem int Recht, dolende seere,
VVant vvettelijck recht ende goeden raedt,
Is hem ontkont de Roomsche staet,
VVas voor tijts gheregeert van ouderen vvijse,
Nu sitten int Recht van cleynen prijse,
Vele beesten met langhen ooren,
Die niet en verstaen van dat sy hooren,
Noch en dorren Vonnis overgheven,
By Rechten diemer afvint beschreven,
Maer volghen dander in alle dinghen,
Moghen sy't Vercken inden ketel bringhen,
Zijn sy te vreden, maer nae dit leven,
Sal Godt over al sijn Vonnis geven.

So ouder ſo Sotter is mijn natuere,
En leve niet ſonder naeghebuere.

Men

MEn vint veel Sotten in haer oude daghen/
Altÿts hanteerende dat sy jonck plaghen/
Of hem beroemende van haer sonden/
Daer sy van jonck in zÿn bevonden:
Quade ghewoonte is quaet om laten/
Elck leere van jonck dat hem mach baten/
Om te besitten dat eewich leven.
Want also Esayas heeft geschzeven
Tkint van hondert jaeren sal sterven/
Ende oude sondaren sullen bederven.
Dus sal hem elck laten onderwÿsen
Ter wÿl hy jonck is: want als dic rÿsen
Jonck zÿnde machment buyghen/
Ghelÿck dat vele Leeraers betuyghen.

Den ouden Sot seyt aldus.

ICk vveet dat ick cortelick sterven moet,
Int graff heb ick den eenen voet,
Nochtans en laet ick mijn sotheyt niet
Noch oude ghevvoonte vvat my gheschiet,
Vrouvven hanteren,als vvijlen eer,
Steken ende breken en mach ick niet meer,
Nochtans vvil icker altijts van spreken,
Ick vvil altiits metter tonghen vvreken,
VVant alle mijn leden ziin ghebroken,
Ick sal soo veel met vvoorden koken,
Datter mijn kinderen af sullen eten,
Ick late elcken mijn sotheyt vveten.

Geeft

Gheeſt my den ſpieghel, ende rooſen crans,
Onghepaleert en come ick niet aen den dans.

GOd ende Natuere en hebben niet te vergeefs tusschẽ mannen ende vrouwen onderschept gemaeckt in gelegenthept van lichaem/van cleederen/ eñ van leven. Want den man heeft God ghegheven den baert om mannelichept/ eñ rÿpichept te betogen/waerom also inden tweeden boeck der Coningen in dat 10. Cap. staet/ die dienaers van David om dat haren baert half af ghesneden was/ schaemden hem t'hups te keeren ende bleven in Hierico tot dat hp gewassen was. Ende die Philosopken van Griecken / gelÿck Socrates ende noch meest die Christenen van Griecken houden harẽ baert ongeschozen. In cleederen sept Sinte Paulus/ dat die Man sal zÿn hooft in de kercke ontdecken/ want hp t'beeldt Gods is/ eñ de vrouwen hen tamelicken decken. Ende als vandẽ leven / sal die man t'bestier hebben/ ende die vrouwe haer laten bestieren. Maer het gheschiet nu anders / want Die mannen hebben nu vrouwen moet ende vrouwen clederen / eñ doen dicwÿls vrouwen werckẽ/ ende die vrouwen willen die mannen maken in vele manieren.

De Leeraer.

TEn is gheen vvonder dat nu die vrouvven,
Die mannen in haren bedvvanghe houvvẽ,
VVant sy hem nae die vrouvven cleeden
Ende vanden mannelicken state scheeden,
Sy spieghelen hem ende maken den crans
Eer dat sy comen aen den dans,
Haer cleederen zijn alsoo ghesneden
Datmer doorsien mach alle haer leden,
Den hals ontdeckt,die borst ontdaen
Al vvilden sy haest te bedde gaen,
Die schoenen zijn als koe muylen breet
Nae dat die becken zijn verleet:
Ick meyne die mans vvillen vrouvven vvesen,
Die vrouvven mans,ende elck mispresen.

Hoveerd:ge Vrouvven behaechlijck gecleyt,
Hebben veel Sotten ter hellen verleyt.

Salomon

SAlomon aenmerckende de sonden ende het quaet by der schoonheydt vander hoovaerdigher Vrouwen geschiet/ spreeckt aldus/Eccle.9. Af keert u aenschijn van eender Vrouwen behaechlijck verciert ende gepalleert/ ende en wilt niet aenmercken die schoonheydt van eens anders vroue. Om der schoonheyt der vrouwen zijn veel lieden verlooren ghegaen. Veel lieden hebben hen verwondert vander schoonheyt der Vrouwen/ eñ zijn daer om verworpen eñ mispresen/ want dat aenspreecken eener schooner Vrouwe ontsteeckt des mans herte/ Dierghelijcke exempelen vintmen genoech in de H. Schriftuere/ ende der exempelen sietmen oock daghelicx ghenoech: Want veel Vrouwen doen grooten aerbeyt om haer te blancketten eñ schoon te maecken/ als oock met cleederen te vercieren om de werelt te behaghen. Want uyt alsulcke uytwendicheyt spruyt alles quaets. Ende heeft doen vallen den schoonsten Engel vanden eeuwighen leven inden af-gront vander hellen.

De Leeraer.

O Vrouvven vvilt ghy den Heer behaghen,
So en sult ghy geen ander cleederen dragen,
Dan uvven staet toebehooren,
Deckt u voorhooft, ende stopt u ooren,
Ende en draecht u lichaem niet te coope:
VVant sulcke de vyant met grooten hoope
Ter hellen treckt ende maecktse strecken,
Om andere sielen daer met te trecken:
En soeckt gheen vervve dan by natueren,
Ontleende schoonheyt en mach niet dueren:
Behaecht uvven Godt en uvven man,
Al schimpt de vverelt, u en lichter niet aen.

Menich Sot veel druckx ontfaet
Die sonder noot by nachte gaet.

HOe sorghelijck het zy by nacht te gaen/sonderlinghe in steden daer veel vremdelinghen ende onbekende zijn / ende daerom veel quaetdoenders hen houden mogen gelijck te Roomē ende ander groote steden/ leert ons Iuvenalis seggende: Ghy mocht wel gerekent zijn nergens toe doogende ende onvoorsienich van dat vervallen mach / waert dat ghy te Roomen oft in gelicken steden by avont eten ghinct eer ghy u testament gemaeckt hadt / want also veel manieren van dooden ende sterven geschien mogen / als daer vensteren opē staen daermē noch waert als ghy daer voor by lijd/ ende daerom behoort ghy te wenschen ende deerlicke belofte te doē in u herte dat sy te vreden willen sijn/die wijde beckenen ende potten alleen te storten ende uyt te gieten ende die niet te werpen metter onreynicheydt dier in is op u hooft /alsoo sy dickwijls plegen. Ende voort meer dronckaers / wulpselaers / pijlickaerts/die by nachte loopen eñ soeckē quaet te doen/ mogen u misdoen. Want ist dat sy niemant en misdoen/sy en connē niet geslapen/also Salomon oock ghetuycht/ende al ist datmen den eenen slaet/ende den anderen van sijnen cleederen berooft/ nochtans vintmen veel ionge Sotten sonder alle die oude/die by nachte voor haers boels oft liefs vēster singhen ende spelen/oft haer clachte doen/oft giften gheven/ende maken vanden nacht haren dach/ende vanden dagh haren nacht/ want sy al den dagh dickwijls slapen. Vander welcker Sotheyt by soo verre die Iongheren niet aftrecken en willen/diese te regeren hebben sullense afftrecken/ende anders onderrechten.

De Leeraer.

GHy Iongheren die by nachte loopt,
Ende met veel pijnen veel ongelucx coopt,
Houdt aff in tijts, soo vvert ghy vroet,
By nachte gaen en vvas noyt goet.

Venus Goddinne van ſoeter minne,
Iaecht menigen menſche uyt den ſinne.

DIe de sotheyt van ongeoorloofder minnē oversage/ en vonde ic gheen dinge meer sotten verfaemt/want Venus trect cleederen eñ leecken/hooghe ende neder schalcke gelijc simmen oft schaminckelen/onschalcke ghelijck ezelen / menschen ende alle dieren meest met haren stricke/ende daerom maect sy aldermeeste/ gecken. D'alder volmaectste van Godt ghemaect. Adam was upt minnen vanden wijve verleyt / Loth die rechtvaerdige/ Sampson die stercke/David die heylige Coninck. Salomon de wijse/Aristoteles d'alder geleerste Hercules d'alder stoutste/eñ duysentich ander zijn by vrouwen bedrogen. Ende vrouwen zijn oock met minnen door vlogen: ghelijck Phutifars vrouwe die Ioseph begeerde. Cleopatra Coninginne van Egypten die Marco Antonio gheriefde Predra die haers Mans sone beminde eñ sterven dede Hypolitus genaemt. Pasiphæ Coningine van Creten die haer dede van eenen Stiere bekennen. Semiramis van eenen paerde bekent/ Messalina Keyserinne van Roomen die inder ghemeynder vrouwen huys by nachte sittende xxv.reysē d'welck van ontcuysheden volbracht meer dan eenighe andere. Maer d'alder misprijselicxste sotten ende sottinnen sijn die teghen natuere minnen oft t'werck van minnen schaffen diemen sal metten viere straffen.

De Leeraer.

GHeen mensche soo blint,geen so onsint
Als die buyten reden van natueren mint,
Die Monicken oft Nonnen oock hantieren
Oft haerlieder vleesch oft maechden schoffierē,
Zijn buyten sinne, die overspel drijven
Misdoen seer zvvaerlick t'zy mannen oft vvijvē,
VVant sy haer kinderen dickvvils voeden
Met ander lieden goet,elcx sals hem hoeden
Die hoeren jaghen zijn sonder ghetal
Elck vvijse hem van Venus vvachten sal.

Die gulsighaerts ende dronckaerts zijn vvel sot,
VVant vanden buyck maken sy haer God.

MEn leest in die Decreten dat dronckenschap is des verstants ende redens ballincxschap/ende der onkuysheyt ontsteeckisel ende voetsel. Ende hadde geen dronckenschap geweest men vonde noch geen slaven. Men derft niet by exempelen bewijsen hoe veel Sotten by gulsicheden ende dronckenschap siele/lijf/ende goet verlooren hebben. By gulsicheyt waren Adam ende Eva verwonnen/Zodoma, Gomorra, ende drie ander steden ter onkuysheyt tegen nature gebrocht ende met viere ende sulfer ter hellen versoncken. Esau sijn erflijc recht vercocht. By dronckenschap Loth by sijne dochteren sliep. Alexander de groote sijn vrient Clitum doorstac. Ende elc siet voor sijn oogen by dronckenschap vrouwen schoffieren ende vercrachten/mannen dootslaen/huysen verbranden/Secreet ontdecken/ende veel ander quaets/dus salmense schouwen.

De Leeraer.

Die eten ende drincken sonder mate
Zijn vuyle Sotten in allen state,
Ende quaet daer toe. Maer menigerhande
Dronckaerts vindtmen in alle lande.
D'een vvilt slapen al vvaert een svvijn,
D'ander vvilt altijt by andere zijn,
Die derde vveent al vvaert een kindt,
Die vierd' als een Leeu alle dinck verslindt,
Die vijfste ontdeckt al vvat hy vveet,
De seste is om te dansen bereet,
Die sevenste sijn vviiff oft kinderen slaet,
Die achst' al naeckt als een beeste gaet,
Die neghenste verspeelt t'zy ghelt oft goet,
Die thienste predickt al vvaer hy vroet,
Die elffste vercoopt meer dan hy heeft,
Die tvvaelfste alle dinck om vvoorden geeft,
Die sommige vloecken en versaken God:
Een droncken mensche is een quaden Sot.

Onder die gulsichaerts moetmen de leckaerts
niet vergheten,
Die oock haren God by haer buyck affmeten.

HEt goet daer meest al die werelt na staet is in drien gheleghen/ d'een in weelden/ waer in dat Epicurus sijn salicheyt sette/ die welcke noch veel Discipulen eñ achtervolgers heeft/ want vele lieden beestelick levende/ en droomẽ noch en denckẽ anders niet dan om leckerlick te leven / eñ die meer op die spijse dan op hare God dencken/ maken also S. Paulus verhaelt/ Philip. 3. van harẽ buyck haren God. Want watmen aldermeest eñ hooghelijcst mindt ende oeffent dat houtmẽ in manieren van spreken voor sijnen God. Dat ander goet is gelegen in oorborlichedẽ / eñ is genaemt dat goet der werelt oft der fortuynen/ gelijck rijcdom/ grooten schat / veel heerschappijen/ eñ der gelijckẽ/ daer alle gierige eñ hovaerdige na staen eñ op uyt zijn. Dat derde is ghelegen in eeren ofte eerwaerdichede/ gelijck in deuchden eñ wijsheyt/ die zijn sy waerachtich ons ten hoochsten eñ opperſten goede/ dwelc God is leyden. Maer (leyder) also een Poete ons bewijst/ Vleeschelicke weelde eñ giericheyt hebben vele naevolgers/ maer eere ende wijsheyt weynich. Ende daer om berispt die Leeraer in dit exempel/ sonderlinghe die Cocx/ Bottelliers/ ofte Keldenaers/ dat zijn alle die spijse oft dranc te bereydẽ oft te bewaren hebben/ die dicwijls groote schade doen harẽ meesters/ om dat syse rooven ende hem lieden ontstelen haer goet ende dienst. Want een hondt wel gevoedt is heeft liever te slapen dan te bassen. Van desen seyt aldus:

De Leeraer.

DIe sijnen buyck te vele toe gheeft,
Ende altijts ledich ende leckerlick leeft,
Ende al sijn blijschap stelt op de spijse,
Mach hem vvel voeghen metten onvvijse:
VVant eten ende drincken boven maten
Ende buyten tijde machmen vvel haten,
Om dat bederft siele ende lijff,
Ende maeckt den edelen man catijff.

De leckaerts als beeſten in ſonden leven,
Segghende, God ſalt ons al vergeven.

ALso inde Decreten staet geschreuẽ: God is veel bereyder eñ meer geneghen tot ontfermhertichept ende genaden/ dan tot wrake sijnder rechtveerdichept/ nochtans selden ontfermt hy der geender die altijts doorgaens wech sondigen. Eñ daeromme en sal niemant verbeyden penitentie te doen tot dat hy niet meer gesondigen en can metten wercken. Want uyt gestelde eñ spade penitentie menigen bedriecht. Ende daeromme wildy ontgaen dat onseker is eñ seker wesen van uwer salichept/ doet penitentie als ghy noch ghesont sijt. Dit sijn die woorden vanden Decreten. Wt den welcken blijct dat niemant sonde doen en sal op die genadẽ Gods/ want het een sonde is tegen den Heyligen Gheest/ ende al is Godt bermhertich hy is oock rechtveerdich/ ende heeft liever gehadt sijnẽ eenighen sone te laten Cruycen dan die sonde van Adam ongewrokẽ te blijven. Wy en sullen dan niet leven als Gansen eñ Swijnen die op Gods thoorne/ eñ rechtvaerdichept niet en achtẽ/ Want also S. Ieronimus seyt: Men mach van weelden ter blijschap niet gheraken ende men can hier altijts niet den buyck gevullẽ/ ende inden hemel die siele. Laet ons dan penitentie doen als wy tijt hebben/ want alsoo S. Augustijn seyt: Al heeft ons God ghenade ende vergiffenisse belooft eyschense wy te tijde/ hy en heeft ons geenen tijt belooft.

De Leeraer.

DIe niet en achten dan eten en drincken,
Ende op Gods oordeel niet en dincken,
Segghende, laet ons in vreuchden leven,
VVat vvy misdoen God salt vergheven,
Zijn veel onvvijser dan eenighe beest,
Misdoende teghen den heylighen Geest,
Met Gods ghenaden merckt dan sijn vvraken
Soo suldy u boose leven versaken.

De rijcke vrecke Sot in groote armoed leeft,
De milde Sot sijn goet onnuttelick vvech geeft.

Alsoo

ALsoo Horatius schrijft/gheen meerder sotten ter werelt en leven dan die verblinde giereghe menschen/ die schrapen en rapen nacht ende dach/om goet te vergaeren dies sy niet oorboren en dorven: Want ghelijck dat Seneca seyt: alsoo wel gebreect den gierigen dat hy heeft als dat hy niet en heeft/ want hijts niet en gebruict al heeft hijs noot. Ende daer omme schijnt hy sotter te zijn dan die milde/ want al verdoet hijt al heefter ghemack van al waert hem dicwils beter aen siele eñ lichaem dat hy alle dinck te maten dede: want gulsichept is een moeder van crancten ende ghebrecklichept. Maer vanden milden wil ick namaels spreken. Vanden gierigen vindtmen beschreven inde Decreten dat der gierighen herte eens metten bande der begheerlichept ghebonden sijnde/ altijts goudt/ altijts silver aensiet/eñ blijdelicker t'gout dã de sonne. Ende nochtans en can die gierighe gheen versaedthept noch vervolthept van sijner begheerten vercrijghen/ want hoemen meer heeft: hoemen meer hebbẽ wille. Ende om dese verblintheypt seyt Salomon Ecclesiasticus int vierde Cappittel. Ick hebbe gevonden noch een ydelhept/ het is een mensche die alleene is/ende en heeft noch kindt/ noch Broeder/ ende nochtans en hout hy niet af van arbeyden/ ende sijn oogen en werden niet versaedt van rijckdommen. Ende hy en denct niet segghende/om wien arbeyde ick ende om wien beroof ick mijn siele ende mijn leven van haren weelden ende goede dagen. Ende daerom seyt hy int derde Cappittel dat het een gave Godts zy/ connen leven van dat hem God verleent heeft: Connen eten en drincken ende vrolic zijn van sijnen arbeydt: Ende dat niet beters en is dan blijde zijn ende wel doen in zijnen leven. Vele ander authoriteyts zijn teghen die ghierighe/als vanden rijcken vrecken inde Helle begraven/die nochtans niet so Sot noch soo onrechtvaerdich en was als nu vele zijn/die in drie manieren sondigẽ wt giericheden. Eerst in onrechtvaerdich vercrijghen met woecker/ met valsche coopmanschap/ met valscher maten ofte ghewichte/ende anderssins/ datmen vanden voorschreven rijcken vrecke niet en leest. Ten anderen int qualick besitten ende houden: want sijt niet en deylen den armen wiens het is/ wanneer sijt noot hebben. Ghelijck die voorschreven vrecke Lazarus ontseyde die cruymen van sijner tafel vallende/ hoe wel dat hijt nochtans mildelijcken verdoet etende ende drinckende alle daghen costelick/ eñ

sijnde gecleedt seer upt wendelick in purpuren cleederen. Ten der-
den int qualick laten: want dat sy vercreghen hebben met angste-
lijcken arbeyden: bewaren sy met sorghen ende onrusten / ende
latent met droefheden als sijt niet langer besitten en mogen: waer
om sy te gelijckē sijn by eenen die om sijn gierichept in die helle ver-
doemt is/ genaemt Tantalus: die nae der Poeeten ghetuyghenisse
ghelijck die rijcke brecke van dorste ende van honger verderft / eñ
nochtans heeft hy totter lippen een schoon fonteyne vloeyende/
ende voor den neuse wel riekende appelen hangende/ maer als hy
drincken wilt ontsinct hem twater/ ende als hy eten wilt ontvlien
hem die appelen. Soude ick verhalen die om gierichept verloren
sijn beyde in siele ende lichaem het soude te lanc vallen te verhalē.
Ghelijck Crassus Hooftman ofte Capiteyn vanden Romeynen
siende sijnder vyanden schat/ besachtse onwijsselijcken ende wert
verslaghen. Ende om dat rijckheyt menighen belet te studeren/
als sinte Hieronimus seyt, wie rijck is/is onrechtvaerdich/oft der
onrechtvaerdiger erfghenaem. Daerom een Philosophe genaemt
Crates worp veel ghelts inde zee. Twelck beter gheweest hadde/
hadde hijt den armen ghegeven ende vrienden ghemaeckt.

De Leeraer spreect vanden gierigen aldus.

SO vvie vergadert ghelt ende goet,
En niet en schaft eenen goeden moet,
Noch blijdelijck leeft van siinen gevvinne
Die is voorvvaer van Sotten sinne,
VVat helpet gelt int aerde ghedolven?
VVat helpen die cleederen in de kiste gevvolvē
Als ghy ter hellen sult dalen al naeckt,
Van Gode: van deuchdē: van goede versaeckt:
Daer ghy als Tantalus sult ijmmer claghen,
Van honger en dorst: vvant die daer knaghen,
Den vvorm van dijner conscientie sal.
Sydy dan vvijs vliedt sulcken val.

Van

Van miltheden.

ARristoteles ende ander Philosophen leeren die rechte deucht die is tusschen twee quade sonden ghelegen/ ghelijck tusschen verwaentheyt ende blootheyt / oft weemoedicheyt is vromicheyt eñ stercke die deuchdelick is gelegen/ ende tusschẽ giericheyt ende miltheyt is redelicke miltheyt: waer met men gheeft / also vele als betaemt/ende redelijck zy. Ende ouermidts dat also Horatius schrijft: Als die Sotten d'een sonde ontvlien/ dan vallen sy in die contrarie sonde. Want alsoo hy elders seyt: Tschouwen van sonden leydet in sonden doetment sonder wijsheydt. Daeromme die niet gierich en wil zijn sal toesien dat hy ooc niet mildt en zy / maer milde met redelijckheyt: Want het dickwils geschiet dat die zijn goet vuylichlick spaert/ elders noch vuylijcker verdoet: want het onredelijck is datmen onnuttelic verdoet dat de Ouders ende naesten met haerẽ sweet suyrlick ghewonnen eñ verspaert hebben. Of daer u yff eñ kinderen by leven souden / Oock sullen hen de Ouders wachten/ also de Wijseman ons leert / dat sy hen niet sullen ontcleeden eer sy willen ter rusten gaen/ dat is / dat sy haeren kinderen ofte vriendẽ niet so veel en geven/ dat sy hier naemaels bidden moeten.

De Leeraer spreeckt vande milde aldus.

DIet al verdoet oft anderen gheeft
Dat hy ghevvint, oft vvat hy heeft,
Al heeft hy ghebreck, hy ist vvel vveert,
De VVijse nae sijn neeringhe teert.

Soo vvie meer denckt om ghelt oft goet,
Dan om sijn God, die en is niet vroet.

Salo-

SAlomon de Wijse siende dat rijkdom eñ sorchvuldicheyt om rijc te wesen veel lieden verblint ende van Godt vervreemt / verbiet ons te meer reysẽ therte daer aen te leggen/ segghende in Eccles. in dat 5. Cap. En wilt niet aendencken noch sorchvuldich zijn om onrechtvaerdigẽ rijcdom/ende en segt niet ick heb ghenoech voor mijn leven. Want het u niet helpen en sal indẽ dach der wraken. Item in sijn Prover. int 10. Capittel Die schat der onrechtvaerdicheypt en sal niet baten/ maer die rechtvaerdicheypt sal verlossen vander doot. Eñ daerom seyt ons Heere: Wee u ghy rijcke/want ghy hier al uwe weelde/solaes ende troost hebt. Overmits welcken seyt David inden Souter: Hebdy overvloet van goede en wilter geen herte aen leggen. Wy en sullen dan niet volgen der sotten menschen sin / die also Horatius schrijft. segghen dat sy alles wijs ende vroet zijn ende van goede leven/wiens gelt men siet belept in schoon huysen ende pacht hoven. Noch seggẽ sy dat Ouidius mishaecht: Dat den schat geeft eere eñ vrienschap/want de arme ligghen altijts onder de voet. Noch ons doen te verstane dat Iuvenalis lastert : Datmen niet meer trouwe noch gelove en heeft danmen gelts in sijn kiste siet. Want die arme van geeste voor Godt meest geacht zijn/niet die by haren schulden arm van goede zijn/want sijt meer begheren dan ander.

De Leeraer.

HY is onvvijs ende seer onvroet
Die voor sijn deel kiest d'aertsche goet,
Die rijcke vrecke heeft nu ghebreck
En Lazarus glorie, vveest niet soo gheck.

Sy zijn voor God gherekent voor ſotten
Die d'armoede verſteken ende d'arme be-
ſpotten.

AL hoe wel het Volck vander wereldt alleen wijs ende wel levende / heet / die daer haer ghelt belept hebben in schoō pacht goeden ende hoven also Horatius schrijft: Eñ alsoo Iuvenalis sept: Elck is ghelooft na dat hy ghelt in sijn kiste oft schrijne heeft. Ende Ovidius sept: Den schat gheeft eere / den schat gheeft vriendtschap / ende die armen werden verdruckt ende verstooten. Nochtans Lucanus heet aermoede ghiften ende gaven van Godt ghegeven maer noch onbekent / want wepnich lieden aenmercken oft willen weten wat goets ende voordeels armoede daer sy wel ontfaen is met haer brengt / d'welck soo groot is dat die alder wijste meester Jesus Christus riet sijnen alder liefsten jongeren en discipulen / alle haer goet wech te geven / om gewillige armoede daer voren te hebben. Want also hy sept diet wel weet / het is by cans onmoghelick ende ymmers seer swaer om doen dat die rijcke ende haren sin op haer rijckdom stellende souden dat eewich leven besitten. Ende om dat met veel goets veel sorghen comen / soo wie meer ghelts begheert dan hy behoeft die wilt gheslegghen zijn met twee stocken / d'een is met sorchelijcken bewaren / d'ander met sorchelijcken upt gheven. Ende daer by zijn sy salich die verstaen wat rusten ende genoechten armoede van gheeste gheeft.

De Leeraer.

DIe is te vreden met dat hy heeft,
Is d'alder rijckste man die leeft,
Maer die armoede van goede ontsien
Ende meer dan sonde oft schande vlien,
Zijn sot, om dat sy niet en bevroeden
VVat rusten, vvat goede comt met armoeden,
Maer diese ontsien die nae rijckdom staen
Sietmen dickvviils met tvvee stocken slaen.

Ick moet belijden en kant ghehelen
Meeſt al de vverelt verſot op't ſpelen.

Also

ALso Moyses verhaelt Exod.32. het volck van Israel sadt om te eten ende te drincken eñ sy stonden op om te spelen. Maer also daer int selve capittel verhaelt wordt / sy worden corts daer nae verslegen / door den bevele Gods. Wy en sullen dan nae den eten eñ drincken niet spelen/sonderlinghe verboden ende on-ongeorloft spel/als sijn die alleen in fortuynen oft bedroch gelegen zijn/ ghelijck dobbelen ende der gelijcken/ maer sullen God loven ende op heylighe dagen ten sermoene oft predikien/ ende ten Gods dienste gaen / ende op ander daghen t'onsen wercke ende loflijcke hantieringhen. Ende ist dat wy uyt recreatien/ dat is om onse sinnen te verscherpen ende met onsen vrienden te verblijden / eenich eerbaer spel spelen willen/als wy Gods dienst ende ons werck gedaen hebben / wy en sullen al spelende gheen sonde doen/te weten/ gheen ghierichept noch onrechtvaerdichept ende met niemanden spelen om kennisse te maken/ ter quader oorsaken / dat is om daer na ander spel dat noch min gheorloft is te spelen. Maer sullen doen dat ons die Leeraer leert.

De Leeraer.

VVIldy vvel spelen,versmadet ghevvin,
VVant quade begheerte verkeert den sin,
VVeest sonder bedroch ghy svvarende rijpe,
Leert vanden vvijsen cleyn van begrijpe,
Stelt by den moet,alsoo vvel alst goet,
Ende vveest niet toornich in vvederspoet,
Speelt stoutelick hebdy de kisten vol,
Maer speeldy anders soo zydy dol,
VVant menich keert met ydelen handen:
Die gierichlick speelt crijcht schade oft schanden,
Niemant en heeft altijt voorspoet:
Verliest hy t'ghelt,behout den moet,
Stelt fel benijden ende thoorne bezijden,
Soo moechdy verbliiden oock sonder benijden.

Men mach den goeden inden ſack ſteken,
Maer God en ſal hem niet laten ghebreken:

VEel Sotten zijn verblint als sy sien dat die rechtveerdighe meest te lijden hebben op aertrijck / ende dat die quade ende sotte in voorspoede ende weelde haer leven leyden / want sy en dencken niet dan Godt den rechtveerdigen voor dat tijttelijck lijden die eewige vreucht berept is/eñ den onrechtveerdighen voor een corte verganckelicke bedriechlijcke ende met veel ellenden onder mingelde blijschap laet die eewige doot verwachten/ende nochtans dicwils die rechtveerdige op aertrijck ten voorspoede coemt/ waer van sept: David: inden 36 Psalm aldus: Jck heb jonger geweest ende ben out geworden ende en hebbe niet gesien dat die rechtveerdige verlaten was/ noch dat sijn saet (dat is/ sijn afcoemste ende kint zijn broot) moeste soecken oft bidden. Ende daerom sept hy inden selven Psalm. Die sondaer bespiet den rechtveerdighen ende soecten om te dooden/ maer die Heere en sal hem niet laten in zijn handen ende daer by raet hy/seggende: Verbept den Heere eñ hout zijn wegen/dat zijn sijn gheboden/ende hy sal u verheffen dat ghy t'uwer erfachtichept sult die aerde ontfaen / ende sult sien als die sondaers vergaen sullē zijn. Jck heb den ongoddienstigen eñ ongenaden gesien verhoocht ende verheven gelijck die Ceder-boomen staende op den hooghen berch Libano. Ende en bender maer deur ghegaen/ ende siet/ als ick omme sie/ en was hy niet meer/ ende sochten eñ die plaetse van hem en is niet ghevonden. Men vindt veel der gelijcke / wy sullen van dat eynde aenmercken.

De Leeraer.

SOo vvie dat gaerne om Gods vville lijdt,
VVert hier oft elders sonder tvvijfel verblijdt.

Als voorspoet lacht den boosen ghecken,
VVillen sy God metten baerde trecken.

MEn vint eenige verwaende ende verblinde sotten dat sy met onsen lieven Heere spotten ende trecken hem metten baerde / dat is verwecken tot toorne eñ gramschap/geiijc of hy sot ware eñ geen macht en hadde wrake te doen ende weder te nemen dat hy ghegeven heeft / waer op hen die onbekende ende ondancbare sotten verhovaerdighen. Teghen die welcke staet gescreven/ Iob 15. Waer toe sweldy ende verheft ghy u teghen Gode / segghende hoovaerdighe woorden: Ten is in des menschen macht niet te beletten ende van hem te weeren den geest: Ende hy en heeft gheen macht inden tijden van sijnder doot: Ende hem en wert niet gelatē ruste/wanneer de orloge rijst: Noch zijn quatheyt ende ongenadicheyt en sal den ongenadigen ende ongoddienstigen niet behouden noch salich maken. Of hy seggen wilde / het is al verloren teghen Gode gestreden/want hy onwinlick is/ende daerom zijn sy sot die tegen hem murmureren / ende proncken als sy ongeluck hebben/ oft hem verachten als sy in voorspoede sijn/ ende laten hem dunckē dat hen Godt niet deren en mach om dat hem wel gaet/oft om dat sy niet geplaecht en zijn als ander vanden welcken sept Persius. die ick hier upt sijn tweede Satire stelle als.

De Leeraer.

MEyndy dat u God alle dinck vergheeft
Om dat hy u niet verblixemt en heeft,
Noch u huys metten donder versleghen?
Al heeft hy u quaetheyt lange verdreghen,
En vvilt hem niet by den baerde trecken,
Als dicvvijls doen die boose ghecken:
VVant vvat ghy hem doet vvert u vergolden
Langhe gheborcht en is niet quijt ghescholden,

Die blasphemeren, vloecken oft versaken
Haren God, sullen in die Helle blaken.

AL ist dat de Wet Gods verbiet den name ons Heerē in ydelheyt te gebruycken / ende verbiet sweeren sonder noot / ende versweeren in allen saken: Ende al ist dat die Geestelicke ende Keyserlicke Rechten verbiedē te Blasphemeren / te vloecken / ende te versaken / oft loochenen / onsen Heere ende onsen God / nachtans vintmen so quade ende boose sotten dat sijs hem niet en wachten ende op t'gebot Gods niet vele en achten. Maer om te weten wat blasphemeren is weet so wanneer datmen God toeleyt dat sijnder Godlijcker hoocheyt ende Maiesteydt te cleyn is / ende niet en betaemt / oft ander dingen toegelegt wert yet dat alleen Godt toebehoort / gelijck eenich dinck van nieuten scheppen / die sonden by sijnder macht ende selfs auctoriteyt verlatē / aenbedet werden / eewich zijn / almachtich / oneyndich zijn / ende diergelijcken / ende daerom alle maniere van afgoderije oft tooverije is een maniere van blasphemien. Maer die meyninge vanden Leeraer is hier te spreken tegen die gene die God verminderen ende missaken. Ghelijck die hem verwijten die ledē die hy om onsen wille aen genomen heeft / als die eenighe Gods Sone mensche is worden om onser salicheyt wille / want dat hy gheleden heeft als mensche / en is hem niet te verwijten / noch uyt verstoortheyt oft gramschap / oft thoorne / oft wanhopen / oft valscheyt ende archeyt te nomen / ende daer by te sweeren al spelende eenich verboden spel oft anders / want sulcken sonden d'alder meeste zijn / om dat sy aldermeest tegen die eere Gods zijn / ende daerom salmense met alder naerstichept schouwē ende vlieden / wachtende hem in tijts eermen t'eeder quader ghewoonten comt / want men leest van vele die God strangelijck ende rechtveerdelick daerom gheplaeght heeft.

De Leeraer.

O Naerdighe sot van Gode vervvaten,
Hoe meuchdy uvven God ende Schepper soo (haten?
Hoe condy yet uvvē behouder vervvijtē?
Hoe vvildy der herten trooster verbijten?
Keert op dijn sonden, uvver tongen sprieten,
Ende vvilt u boosheyt daer met doorschieten.

Die op den ſtoel der vvaerheyt liecht,
Oft die verſvvijcht hem ſelven bedriecht.

AList dat altijts beter gheswegen waer dan qualick ghesproké / ende dickwijls beter ware swijgen dan quaet spreken. want alsoo Terentius schrijft: Nu ter tijt ghedienstichept ende ondervolghen maect vrienden / ende die waerheyt spreken nijt ende onvrientschap: Nochtans en machmen niet altijts die waerheyt verswijghen/ al moetmen quaet spreken / dat is die sonden straffen / sonderlinghe alst ons toe behoort van onsen state ende dienste oft officien wegen/ gelijc bedieners van Godts heylige woordt/die t'volc hebben te leeren ende tonderwijsen ende haer sonden te straffen/willen sy niet gerekent sijn stomme honden die niet bassen connen alsoo Esaias seyt int. 56. capittel. Teghen die welcke seyt ons Heere door den mont van Ezechiel den Propheet. Ezech. 3. Sone des menschen/ ick hebbe u gegeven den huyse van Israel/ dat is allen ghelovigen menschen/ een wachter ende voorsiender ende ghy sult hooren van mijnen monde/dat is/uyt der H. Schrifturen twoort Gods/ende sult den volcke condigen: ist by also dat so wanneer ic segge den ongoddienstighen ende quaden mensche dat hy also levende d'eewige doot sterven sal/ en hijt hem niet te kennen en geeft /ende niet en raedt dat hy af keere ende late/het is waer dat hy sterven sal/maer ick sal sijn bloet van uwen handen eysschen. Maer segt ghijt hem / ende hy hem niet en bekeert van sijnder quaetheyt ende ongoddienstichept/hy sal sterven/maer ghy sult u siele verlossen vander doot. Wy en sullen dan door vreesen vander doot die waerheyt niet helen alsmense segghen moet.

De Leeraer.

ALst oorbaer is die Waerheyt te belijden,
Stelt angst, vreese ende ghevaer besijden.

Die t'Christen ghelooff niet en vvillen ont-
fanghen,
Hem selven t'lijff nemen ende verhangen.

OVermidts dat alsoo S. Paulus schrijft : Onmoghelijck is Godt te behaghen/sonder geloove. Daerom zijn Turcken/Heydenen ende ongeloovigẽ ende quade Christenen die anders dan wel klooven/oft haer geloove mette wercke niet en volbrenghen sot voor Godt gerekent: Ende daerom is voor geseyt geweest dat der sotten getal geen eynde en heeft / want men gheen meerder noch dulder sotten en vint/ dan die hem selven verhangen ofte d'lijf nemen. Eñ nochtans alle die dat Christen geloove niet ganschelic en houden ende klooven verhangen hem selven / want sy al levende van Gode verworpen eñ verwesen zijn: Want alsο S.Marcus schrijft/ die niet en glooft ende niet gedoopt en is/ en mach niet behouden wesen. Eñ daerom midts dat niemant behoudẽ en mach zijn/noch ten eewigen levẽ geraken dan bijder verdienstẽ der passien eñ des lijdens ons Salichmakers ende behouders Jesu Christi / ende midts dat niemant en mach deelachich zijn sijns lijdens die in sijn dierbaer bloet niet gedoopt en is/so is d'alder meeste deucht/ gave eñ weldaet/die ons God opt ghegeven heeft/alsο S. Augustijn ons leert/ dat hy ons heeft laten geboren zijn onder de Christenen / eñ onder wesen zijn vandẽ goeden Christenẽ in dat Christen gelove. Maer om dat sy (aengaende den geloove)also ick hope / alle goede Christenen zijn/ daer dit werck van sal ghelesen werden/waert te vergeefs dat ick vander Heydenen oft ongeloovighen sotheyt vele schreve.. Maer aengaende den Christenen mach ick wel segghen met S. Augustijn : Dat het niet ghenoech en is om behouden te zijne dat wy Christenen zijn/maer moeten goede Christenen zijn/ eñ goede wercken doen. Om dat alsoo S. Iacob schrijft : Dat geloove sonder wercken voor Godt doot gerekent is.

De Leeraer.

GElooft sonder tvvijfelen, doet goede vvercken
So vverdy Gods kindt ende ooc der Kercken.

Hier sietmen den Sot van elcken versmaet,
Die sijnen vriendt t'onrechte slaet.

OVermits dat gheen dierbaerder/ waerdigher dinck ter werelt en is/dan ghetrouwe ende waerachtige vriendtschap/daerom sal elck wyse hem wachten synen vriendt te verwerpen/en noch meer met onrecht te slaen. Want alsoo Salomon seyt Prov. 17. In allen tyde bemindt hy die vriendt is/ende wert in benautheyt ende in noot een broeder bevonden. Ende alsoo hy daer nae int 18 Cap. seyt: Een vriendtachtich ende lieflick man ten ghesélschap/meer vriendt is dan een broeder. Eñ daerom raedt hy int 3 Cap. seggende: En doet uwen vrient geen overdaet/noch quaet met gewelt/als hy in u betrouwet. Voorts meer seyt hy in dat 27 Cap. Uwen vriendt ende uwes Vaders vriendt en suldy niet laten. Vander welcker warachtigher vrientschap men vele exempelen vint onder de Griecken ende Romeynen diemen daeromme eeuwelick ghedencken sal. Ghelyck Castor ende Pollux ghebroeders / die d'een voor d'ander wilden sterven. Theseus die synen vriendt Perithous tot inder Hellen sochte nae die Fabulen/Achilles die alleen om Patroclus syns vriendts doot / die wapen die hy versworen hadde/weder tegen die van Troyen aennam. Pilades die synen vriendt Orestes/al wert hy ontsinnich niet en liet. Demades ende Pithias die tot in die doot d'een d'ander beminden. Ende onder die Romeynen Scipio ende Lelius eeuwighe vrienden waren/ende gheen dinck d'een voor d'ander en verborghen. Ghelyck dat Salomon in syn Prov. int 25 Cap. ghebiedt segghende: Ghy sult uwe saken uwen vriendt ontdecken / eñ hanterense met hem/maer uwe secreet/dat is/uwen heymelicken verborghenen raet en suldy den vreemden ende onbekenden niet ontdecken/op dat hy't u naemaels niet en verwyte.

De Leeraer.

ELck vvachte sijn tonghe ende ooc sijn handẽ,
VVie eenen misdoet,maeckt veel vyanden,
Hy en is niet vveerdich dat hy noch leeft,
Die quaet voor goet sijnen vrienden gheeft.

Ick vvijſe den vvech, ende gae beſijden,
Ick helpe den cranckẽ cranck t'allen tijden.

GElijck inde Decreten verclaert staet/ so wie wel eert eñ qualick leeft/leert ende onderwijst onsen Heere hoe hy hem verdoemen ende veroordelen sal. Ende alsoo die glose verhaelt. Met claren oogen sien wy eens anders misval: Maer voor ons selvē zijn wy vol vā gebrekē. Wy sullen dā also dat Euangelium leert eerstmael ons selvē genesen. Ende dan eens anders medecijn wesen. Ende niet slachten noch ghelijcken den steenen die inden slijck / ende modder altijdts liggen ende nochtans vele lieden daer uyt helpen. Maer na dien het meerder quaet is twee sonden doen dan een even groot zijnde/ daerom al waert dat wy ons niet ter rechten wege keeren en wilden / wy en sullen nochtans sonderlinghe als ons belieft is/ niet laten dolen/maer op den wech te helpē/eñ wachten boven al die sonden metten woorde te beschudden/want dat een sonde tegen die waerheyt des heyligen Geestis is ende tegen t'ghelove/ die seer swaer is. Het en is nochtans niet genoech wel leeren ende predikē/ ist leven quaet. Want watmen metten woorden leert onleertmen met quaden exempelen. Een Leeraer dan sal den grooten meester volgen waer van geschreven staet., Act, 1. Jesus begonst te doen ende te leeren.

De Leeraer.

DIe vvijst den vvech den anderen gecken,
Ende gaet besijden al vvillens in slijck,
Die is den steenen op strate ghelijck:
Die anderen uyt den slijcke trecken,
Ende blijvender in Te meer plecken,
Leeren ons der heyligher Leeraers Decreten,
Soo vvie quaet doet,ende deucht vveten,
Die blijven versteent ende ander bekeeren,
Dat sy daer met onsen Heere God leeren,
Hoe hyse met rechte sal veroordeelen,
Die vvijse Medecijns hem selven heelen.

Menich Sot bidt om sijn ongheval,
Als Mydas hier ons leeren sal.

IN dat 18. Capit. van Eccles' seyt Salomon aldus: Eer dat ghy bidt bereyt dijn siele/want also hy elders seyt/de Heere aenhoort die bedingen vanden rechtvaerdigen. Ende alsoo S. Jan verhaelt God en aenhoort die sondaren niet. Maer willen wy verhoort zijn soo moeten wy sonderlinghe twee dingen onderhouden. D'een is dat wy in state van gratien zijn oft bidden eerst om daer inne te sijne/ dander is dat wy niet en bidden dat Godt niet en betaemt te gheven / dat is al t'ghene dat teghen Gods eere oft onser sielen salicheyt is. Ende daerom salmen wet datmen om drieder ley ofte driederhande dingen bidt. Eerst om salicheyt/oft deucht/oft goet datmen niet qualijck gebruycken en can/ghelijck om dat eeuwich leven/ende om dat machmen bidden sonder conditien ende bespreck. Ten anderen/ om yet datmen wel ende qualick ghebruycken mach/ghelijck om schoonheyt/ghesontheyt van lichaem/lanck leven/een schoon wijff/vele kinderē/heerschappije/prelaetschap ende rijkheyt / ende om sulcx bidtmen op conditien/ist dat het ons nut ende salich zy. Ten derden/ bidden eenighe om haerlieder qualick-vaert oft om een anders / ghelijck die bidden dat sy vrouwen te haren wille vercrijghen moghen/oft om yemants doot. Eñ sulcks zijn sotten die God niet en aenhoort tot haerder welvaert. Onder die sotten dan was Mydas Coninck van Libyen/ die alsoo men in de Poëten leest/ badt / dat al dat hy aentasten oft aenroepē soude/gout worde/ d'welcke hem verleent was/maer hy sterff van honger ende dorste / want spijse eñ dranc oock in goude veranderden/die oock om dat hy van sanghe t'onrechte vonnisse esels ooren heeft/als meer ander doen.

De Leeraer.

EN vvenscht noch en bidt niet onsen Heere,
Ten zy u salicheyt en Gods eere,
VVant Mydas van dorste en hongher sterft,
Om dat hy sijn sotte bede vervverft.

Die in fortuynen zijn hooghst ghesetén,
Zijn naest den valle vvilden ſy't vveten.

ALsoo Claudianus schrijft : Vele lieden werden hooghe verheven om dat sy te swaerlijcker vallen souden / want alsoo men seyt: Soo hoogher graet/soo swaerder val/ende daer om seyt Seneca ;

NIemant en sal hem te seer betrouvven,
Al mach hy geluck ende heyl aenschouvven,
Niemant en sal vvanhopen noch treuren,
Als hem vvederspoet oft rampt ghebeuren,
VVant die Goddinne diet al regiert
Dat die Fortuyne, die d'vviel bestiert
Minghende t'soete met den sueren,
En kan niet langhe by een gheduceren,
Ende al mocht sy blijven by yemant staende
Nochtans om dat hy is afgaende
Onlanghe duert hier sijn voorspoet
Niemant soo vvijs ende niemant soo goet.
Noch den Goden soo lief bevonden,
Dat hy hem mochte tot eenighe stonden
Versekert houden tot morghen te leven,
VVachten hen dan die hooghe verheven,
Dat sy niet en vallen den svvaren val,
Daer niemant by hem op staen en sal.
Fortuyne is blindt ende onghetrouvve,
Belovende vreucht ende ghevende rouvve.
Nochtans en heeftse in haer gheen vvesen,
Maer vvijse luyden verstaen by desen
Dat tijdlick goet, eere ende voorspoet,
Gaet ende comt als der Zee vloet.

Dese Sot stelt uyt dat hy nu soude doen,
Horende der Craeyen en niet Gods sermoen.

Sale-

SAlomon verlicht vanden heylighen Gheest seyt aldus tot elcken mensche: Ecclef. 5. En vertraecht niet bekeert/ te werden tot den Heere / ende en stelt niet upt van daghe te daghe / want synen thoorn ende syn gramschap comt haestelijck/ ende inden tyde van wraken sal hy u bedervẽ ende verdoen. Ende daerom seyt David : Ist dat ghy heden synen vops/dat is/syne stemme hoort/ghelijck alsmen u predict ende als u goede Enghel u inne gheeft dat ghy u beteren sout / en wilt uwe herte niet verherden noch versteenen / maer bekeert u terstont/ want ghy niet en weet oft u God noch meer roepẽ sal. Ende daerommme en salmen gheen goet upt stellen alsment terstont behoort te doen. Ende daerommme seyt een Poëte. Doet wech uwe merren oft upt stellen / want het altyts ghescadicht heeft upt te stellen hem lieden die bereyt waren om terstont te doen. Wy en sullen dan niet aen hooren den roep noch dat gheschrey vander Craeyen die roept inden Latyne Cras Cras: dat is / morghen morghen / want alsoo Persius leert. Die morghen hem beteren wilt ende gheen tydt heden/en betert hem nemmermeer.

De Leeraer.

DIe op lanck leven stelt al sijn hopen
Al heeft hy van sijnder conscientien nopen,
Hy en volchtse niet, maer laetse ontvvayen
Aenhoorende die lesse vander Craeyen,
Die roept Cras Cras, morghen morghen,
Niet vvetende hoe langhe hem God sal borghen
VVant die nu leeft mach morghen lijck,, zijn
Ende die nu schoon is, morghen slijck,, zijn.

Onverduldich in crancheyt en sieckte vve-
sende,
Belet veel Sotten om haer ghenesende.

Boëtius

BOëtius door dẽ mondt der Philosophen/dat is/ de wijs-heyt vermaent ons aldus: Ist dat ghy verwacht die hulpe oft d'werck van dẽ Medecijn/soo is u van noo-de dat ghy hem uwe wonde ende seer oft heymelijcke cranckheyt ontdeckt ende openbaert. Oft hy segghen wilde/dat niemandt aen siele noch aen lichaem wel ghenesen ende geheelt can werden/alsoo langhe als hy sijn wonden ende seeriche-den voor sijnen Medecijn / dat is voor God/ ende voor den Chi-rurgijn/dat is/vandẽ Meester die metter hant werct verbercht. Ende daerom al ist also die Poete seyt: Dat al en can die Medecijn niet altijts gehelpen want tegen die doot en is gheen hulpe noch remedie oft boete / nochtans sullen wy in onsen lijden verduldich zijn / ende alsoo ons Salomon leert den Medecijn te eeren/om der nootsakelijchept wille/ wãt die alder opperste/ dat is/ God die de medecijne gheschapen heeft. Ende wy en sullen niet doen nae ons selfs raedt etende ende drinckende dat ons contrarie zy/ want men sulck/alsoo ons Persius leert/schier metten voeten voorwaer-der uyt draecht ten kerckhove waert. Ende wy en sullen die reme-die ofte boete beyde gheestelick ende lichamelick niet versmaden noch metten voeten verstooten also menich onverduldich sot doet/ want off wy willen oft niet en willen alst God ghelieft soo moe-ten wy lijden /eñ die onverduldich lijdt is des vyants martelaer. Als wy dan cranck zijn sullen wy verduldichlijc lijden eñ by rade leven. Eñ eer wy cranck zijn doen dat ons Ouidius raet seggende.

De Leeraer.

DE beginselen van cranckheyt vveder staet
VVant laet ghijse verouden het vvert te laet
Ende als ghy moet lijden so vveest verduldich
VVant vvat ghy lijt ghy zijt meer schuldich.

Hy is vvel mal en Sot met allen,
Soo vyie hem laet op anderen vallen.

Dit selve seyt Salomon in dat 5. Capitel. van sijnen Proverbien aldus. Den wech der boosen ende ongenadighen menschen is duyster oft doncker ende onclaer / ende sy en weten niet waer sy vallen moghen/ maer men seyt ghemeynlick: Salich is hy den welcken eens anders ongeval wijs ende voorsienich oft schalck maect/ ende alsoomen ooc seyt: hy spiegelt hem sachte die hem aen eenen anderen spiegelt. Niemant en sal dan aengaen noch bestaen daer hy siet dat een ander qualick met gevaren is. Ende niemant en sal hem steken oft stooten aen den steen daer een ander over gevallen is. Maer die sotten en achtens niet / eñ al sien sy by spelen/ droncken drincken / oncuyssche vrouwen hanteren / boven maten cost doen/ in cleederen ende huysen/ by haestigher toornicheyt/ by overmoedicheyt/ by ledicheyt/ by traecheyt/ ende by ander sonden ende ghebreken veel lieden in swaren sonden eñ schanden gevallen zijnde / sy en wachten hem nochtans niet / maer gaen den selven wech daer dander gevallen zijn/ende vallen d'een over dander/als droncken ende ontsinnighe lieden / hoe wel datmen seyt: Dat den val vanden ongesinden sal die correctie ende bestier oft onderwijs vanden wijsen zijn. Also Esopus schrijft ende Horatius in zijn Epistelen verhaelt/ De Vos ghebeden ter feesten vanden Leeuwe te comen bleef voor die dore staende. Ende alsmen hẽ vraechde waeromme hy int hof vanden Coninck niet en ginck als ander/ sprack dat hem die voetstappen versaechden oft verbaerden want sy alle inne waerder en gheen uyt waerder en quamen. Oft hy segghen wilde/om dat vele int Hof haer leven latẽ daer hy uyt wilde blijvẽ.

De Leeraer.

GHeen vvijs man sal eenich dinck aengaen
Dat selden yemant heeft vvel ghedaen.

De quade Sotten aftrecken den goeden,
Waer ſy hem ſien verkeeren met vroeden.

Alſoo

ALsoo David inden Seuter spreeckt: Metten goeden sult ghy goet wesen/ende metten verkeerdē verkeert wesen/ daerom sal hem elck pijnen goet ghesellschap te hantieren/ want alsoo ons de wijse leert. Die Goddienstighe ende ghenadighe menschen verrysen ende verwalghen den ongoddienstighen ende ongenadigen/ ende die ongoddienstige hem lieden die inden rechten wech sijn/ dat is die goede moghen den quaden niet gheluchten/ noch die quade den goeden. Maer alsoo mijn Heere S. Augustijn leert alsmen seyt: een sondare noemtmen twee dingen/ den mensche ende sijn sonden: den mensche/ als mensche/ sullē wy om Gods wille beminnen/ende voor hem bidden/ende sijn sondē haten ende schouwen. Ende al en connen wy die sondaren niet altijts gevliē/ want ons de Heere seyt dat d'oncruyt ende die crocke sal metten Tarwen groeyen totten Oogste/ dat is ten jonxsten daghe/ t'kaf ende semelen metten grane wy sullen nochtans haer sonden vlien ende niet consenteren noch deelachtich sijn in quaden wercken. Ende t'sijn groote Sotten die hem laten aftrecken vander deucht ende volgen die sotten ende die quade/soo zijn sy noch sotter ende arger die deucht benijden oft beletten ende als sy sien dat hem yemant ter wijsheyt voecht ende met wijsen lieden ommegaet/ hem willen aftrecken ende ghelaten hem oft sy hem steenen souden/d'welck een ghedaente van sonden teghen den Heylighen Gheest is/ want sy die waerachtighe rechtvaerdicheyt benijden ende bestrijden/ ende zijn gelijck die vyandē vander Hellen ende aertsche duyvelen in haren wercken.

De Leeraer.

DIe deucht beletten oft yemant aftrecken,
Van deucht te setten zijn boose ghecken,
Elck sal dan vlien die deucht benijden
Al moest hy by d'een veel pijnen hier lijden.

Het 29 exempel

Als menich ſot doet prijs ick onvroet
Des vverelts voorſpoet bovē d'evvige goet.

David

DAvid inden Souter vermaent ons aldus: Die kinderen der menschen / dat is/ die de menschelijcken begeerten ende ghebreckelicheden volghen zijn ydel ende logenachtich in haerder waghen / balancen/ oft gewichte/ende bedrieghen hem vander ydelheyt in dat selve / dat is/int ghene dat sy ontrouwelijck weghen ende rekenen dat tijttelijck ende verganckelick goet / om dattet teghenwoordich is beter dan dat hemelsche der onverganckelijcke/ mits dat noch toecommede is/ bedrieghen hem selvē/ want diet' tijtlick goet bemint en heeft anders niet ende dicwils noch d'een noch d'ander maer die dat eewige goet/dat is/ God boven al bemint/ vercrijghen beyde/ende daerom seyt David voortgaende. En wilt niet hopen in onrechtveerdichede / ende en wilt gheenen roof begheeren / ende hebdy overvloeyte van rijckheyt / en wilter u herte niet aenlegghen / want alsoo de Heere spreect in dat Evangelie /wat helpet den mensche dat hy alle die werelt bewonne/ eñ sijnder sielen verlies lijden moeste / oft hy seggen wilde/niet alleen so en helpet hem niet maer het schadet hem onverseggelijcken seere / want tusschen d'eewighe ende verganckelijck goet gheen ghelijckenisse en is / wy sullen dan dat aertsche goet niet soo beminnen/ dat wijder dat eewighe om verliesen.

De Leeraer.

O Edele siele na God ghemaeckt
VVaerom ist dat ghy soo seere haeckt,
Nae tijtlijck goet, nae vveelde,nae eere,
Al haddy alle dinck sonder onse Heere,
Ende mochtet besitten tot eevvigen tijden
Nochtans en soudt ghy u niet verblijden
Als ghy aensaecht vvat ghy hadt verloren
VVant vvaerdy van onsen Heere vercoren,
Hy gave u selven met sijnder ghenaden
Die u alleene mach gheringhe versaden.

Arme Sotten zijnt die haer leven,
Den sotten Medicijnen over gheven.

OM dieswille dattet in die macht vanden Medecijn ende Chirurgijn niet en is altijts te ghenesen / daerom ghedooghen die rechten alleen den Medecijn dat sy lieden dooden / niet by wille oft rade maer by ghebreken van wijsheden. Niet te min in de Rechten staet gheschreven aldus: Al ist dat sake datmen den Medecijn ende Chirurgijn niet ghewijten en can die doot van dien die sy onder handen ghehadt hebben / niet te min men tellet hem lieden voor schult/ende zijnt schuldich te beteren ist dat sy yemant t'onrechte ende teghen die conste snijden oft saghen / oft contrarie Medecijnen ende recepten gheven oft ordineren. Ende daerom seyt Persius aldus: Ist dat ghy Helleborum, dat is/ cruyt datmen teghen quade humeuren / ende vochticheden die de lieden dul ende rasende maken met anderen cruyden mingelen wilt ende niet can regeren de tonghe oft dat middelste vander waghen / dat is ghy en connes niet wegen/ noch en weet niet hoe vele ghy van elcx behoort te nemen ghy doet als een onwijse / want die natuere vander Medecijnen verbiedet dats hem niemant onderwinden en soude dan diet wel gheleert hebben / want het seer sorchlijck is / ende meer lieden sterven vander hant vanden Medecijnen dan by gebreke van Medecijn te vinden / want al is die conste in haer selven goet ende waerachtich/nochtans niet vele en verstaense. Ende daerom bidtmen ghemeynlijck aldus.

De Leeraer.

VAnden Medecijnen ongheleert ende onvvijse
Van tvveemael ghecocte spijse,
Ende van eenen quaden vvederspannigen vvijve,
Behoet ons Heere in Siele ende lijve.

Ick koke mijn ſpijſe ſoo ickſe vvil eten,
Ende en vvil van niemants conſten vveten.

IN dat 3.capittel vanden Proverbien dat zijn merckelijcke woorden/sept Salomon aldus. Hebt u betrouwen inden Heere/dat is/in God/upt al uwer hertẽ. Ende en helt noch en onderstelt u niet op u selfs wijsheyt. Denckt in alle uwe wegen so wat ghy aengaet op onsen Heere/ ende hy sal uwẽ gangen bewegen. En wilt niet wijs zijn by u selven/dat is/en bekent u niet wijser dan ander die u berispen. Ontsiet ende vreest God die alle dinck siet/ ende keert af van quade. Maer veel sotten nemen raet aen hem selven/ ende spiegelen hem by hem selven/ende coken alle dinck na haren mont niet achtende wien dattet quaet dunct/smaket hem lieden wel ende vinden sijt goet. Ende daerom doen sy alle dinck na haren sin/ maer alsoo Salomon sept Prover. 14. Die wijse man vreest ende keert van quade/ende die sot springter door betrouwende op hem selven. Hoe wel nochtans die hem selven behaghen dicwils in haer sotheyt vergaen/ ghelijck ons Ovidius leert by Narcissus die hem selven soo schoone vant/ dat hem dochte dat niemant sijns waerdich en was. Ende daerom commende op een claer water hem selven aensiende/ ghelijck in eenen spighel ende niet denckende dat hijt selve was/wert soo ontsteken van onreyniger liefden ende minnen tot hem/ dat is tot sijn ghedaente dat hy daer bederf ende beswalt/ als bloemen die nae hem ghenaemt zijn.

De Leeraer.

DIe alle dinck coockt nae sijnen sin,
Ghecrijcht daer van seer cleen ghevvin
VVant dicvvils dinghen den sotten behagen,
Die d'oude vvijse te misprijsen plaghen:
Die vvijse neemt raet in alle sijn saken
Ende en vvilt niet spreken oft yet maken
Dat Gode mishaecht oft den vvijsen
Doet oock alsoo soo salmen u prijsen.

Die op de Planeten haer gheloove ſtellen,
Moghen vvel coopen een cleet met bellen.

GHelijck der vaders Decreten leeren. Voor weten toecommende dingen behoort alleen Godt toe dit se aenschouwen van sijnder Godlijcheyt oock den Engelen voor weten doet. Ten sal dan niet georlooft zijn den Christenen menschen t'onderhouden die leeringhen vanden Heydenen ghegeven / noch te onderwachten ende te orffenen die Elementen / ghelijck die uyt der aerden / uyt den water/ uyt der locht/oft uyten viere sottelicken haer teeckenen nemen/ noch hem en sal niet gheoorlooft sijn t'onderhouden ende te wachten den loop vander manen ende ander Planeten oft sterren / oft der teeckenen vanden hemel bedriechlicheyt om ter goeder uyren/ alsoo sy meynen te planten/ te saeyen/ oft een wijf te trouwen. Het zijn dan grote sotten die hem selven stellen soo seer int bedwanck vanden Astrologien ende Astronomien ende sterre kijckers/ dat sy niet en souden dorven een nieu cleet doen maken oft aendoen / oft ergens gaen / oft yet bestaen te doen / voor dat sy haren boecken daer af vonnisse ende onderwijs ghebraecht hadden. ende sonder twijfel alle die ghelooven dat d'instorten ende cracht vanden hemel des menschen wille bedwinghen can/ende dat hy tot eenighen eynde geboren is / ende dat niet ontvlien en can midts den gewelde vanden Planeten zijn ongeloovige / want niemant bedwongen wert tot quade / al isser d'een meer toe genegen dan dander. Ende daerom aengaende den lichaem / als van laten / Medecijnen nemen / boomen vellen ende lichte planten / vleesch slaen oft souten/ ende ander dinghen dier gelicken machmen sonder sotheyt oft sonder na bequamen tijt vander manen wercken.

De Leeraer.

SOe vvie vvel leeft ende voor hem siet.
Dien letten oft deeren die Planeten niet.

L Die

Die sot vvilt altijt nae sijnen sin pijpen.
Ende en laet hem van niemandt vvijsers be-
grijpen.

Een

OM dat eenige sotten so verblint ende verhart zijn dat sy na niemants onderwijsen en vragen seyt Salomon Prover. 23 Inde ooren vandē onwijsen en wilt niet spreken / want sy sullen versmaden die leeringhe van uwer schoonder spraken. Ende daerom seyt hy Ecclesiast. 22 ; Die den sot leeren wille / is als die ghene die potscherven knoopen ende te gader lijmen wilt / want hy spreeckt als metten slapende/die den sot wijsheyt vertelt/ want hy syn pijn verliest. Want alsoomen leest Prover. 1: Die onvoorsienighe ende onwijse sullen die wijsheyt haten. Ende daer van verlaecht haer die Godlijcke wijsheyt/segghende in dat selve capittel door den mont van Salomon: Ghy lieden hebbet versmaet alle mijnen raet ende hebbet vergheten ende versuymt mijn berispinghen. Ende ick sal oock lachen in u lieder vergaen/ qualicvaert/dat is/ick sal u straffen als oft ick my verblijde van uwer pijnen. Wy en sullen van den sotten niet gelijckē/want alsomen vint Prover. 18: Die sot en ontfangt noch en hoort geen woorden sy en zijn na syn genoechte. Ende daer by die sotten pijnen altijts op haer ghewoonte/ ende sy zijn gewoone op een moesele oft sack pijpe te pijpen/te vergeefs gave men een harpe oft luyte / want sy haer spel niet veranderen en willen / al ist dickwils onbehoorlijck. Want alsoo daer staet Eccles. 22: Soeten sanck in tijde van rouwe/is een ongheтijdighe verhalinghe oft vertellinghe.

De Leeraer.

Die vvijseman laet hem noch onderrechten
Ende vvil met Landtsvvijse niet vechten:
Al can hy vvel spelen op eenich spel
Hy cant vvel laten voeghet hem niet vvel.

Die Muylen thoomen en coppelē draeyen,
Zijn vvien de beste proevenen toe vvaeyen.

OM datmen geenen hoogeren staet en vint dan den Priesterlijcken staet / daerom zijn sy onwijs dier sonder wijsheyt toe willen gheraken. Ghelijck die te Roomen oft elders den Paus oft den Cardinalen oft Bisschoppen dienen alleen om beneficien oft proven te vercrijgen al en zijn sy niet waerdich die t'ontfaen / want sy niet anders gheleert en hebben dan achter die muylen gaen ende die bestellen ende toomen / oft loeftuyten oft ter oncuysheyt helpen / ende diensldoen oft elders toe dat niet gheoorlooft en is / oft zijn sy rijck die dat geestelick goet met tijtelijcken goede coopen willen met Simonien / die welcke seer sot zijn / want wisten sy wat sorghe het zy ten Priesterlijcken state sonder eerbaerheyt ende wijsheyt comen / sy en soudender hem niet soo seere in haesten. Want men leest van S. Marcus, die vanden Heylighen Gheest verlicht was / so verre dat hy een vanden vier Evangelisten is / ende soo Heylich dat hem een yegelijck goet Christen koos tot sijnen Bisschop / dat hy nochtans sijnen duym af sneet / om die sorghe vanden hoogen staete t'ontgane ende om datmen gheen Priester maken en soude. Het ware dan veel lieden beter dat sy haer kinderen daer sy Priesteren af maken willen / sonder ter scholen om wijsheyt eñ deucht te leeren dan te Roomen om die muylen te strijcken / ende met haren ongheoorloofden dienste ten sulcke state te gheraken / die boven Keyseren ende Coningen gaet. Maer overmidts datter nu veel toe comen anders dan sy behooren / so misachtmense nu seere / so verre dat menighe oncuyssche vrouwe heeft nu eenen Cappellaen in haer huys tot haren dienste / diese ter kercken knaept ende ter tafel dient. Ende daerom vindtmen den Clercken gheschreven aldus: Clerck die niet en weet wat recht zy ende eerbaerheyt / weet dat die ploech u bedt betaemt dan den Priesterlicken staet.

De Leeraer.

OM dat Priesterschap is den hoochsten staet
Sal elck vvel toesien hoe hijt aengaet
Die paerden toomt, ende Priester vvilt vvesen
VVaer aen den ploech veel meer ghepresen.

Hy is vvel ſot al en draecht hy geen bellen,
Soo vvie hem vanden Eſel laet quellen.

HEt gemeyn spreecwoort is/dat so wie hẽ laet bedwingen vã die min wys / sterck/ eñ machtich zijn dan hy is/ dat hy hem laet vandẽ Esel quellen / om dat den Esel traech eñ sonder conste ende schalcheyt is/ende meer genegen te lijden onrecht dã onrecht te doen. Ende inder gelijcken ist een ghemeyn spreeck woort:

Die hem laet dvvingen van ſijnen vvijve, en van
ſijnen ſchoene,
Dien houde ick voor eenen ſotten capproene.

Also ons S. Auguſtinus wel te recht leert /seggẽde: Dat redelijcheyt den man toe staet/ ende sinnelicheyt voor t'wijf. Gelijck dat huys niet wel gheregeert en is/daer t'wijf d'overhant heeft/ alsoo en is die mensche niet wel gheregeert / als die sinnicheyt/ redene/ ende verstant/onder haer bedwanc hout. Wy sullen dan onsen Ezel/ dat is ons vleesch ende lichaem / so in bedwanghe houden / dat hy te weeldich zijnde sijnen meester/ dat is / die ziele eñ verstandicheyt/ niet onder die voet en werpe / dat is in sonden die beestelijck zijn. Want gheen dinck meer God mishaecht/ dan die sonden: Ende geen dinck voor God argher gerekent en is dan een sondighe siele. Soo wie hem dan van sijnder lichamelijcker begheerten laet verwinnen/ die laet hem van sijnen schoenen bedwingen/want gelijck mẽ die schoenen draecht / om daer met door slijck te gaen met suyvere voeten/ also heeft ons God onse vijf sinnen gegeven om daer met die siele te draghen tot de kennisse Gods. Maer vele lieden slachten ende gelijcken den Verckenen oft Swijnen / die van den dreck haer bedde van geneuchten maken/gelijck die haer behagen nemen op vleesschelijcke ghenoechte ende weelde.

De Leeraer.

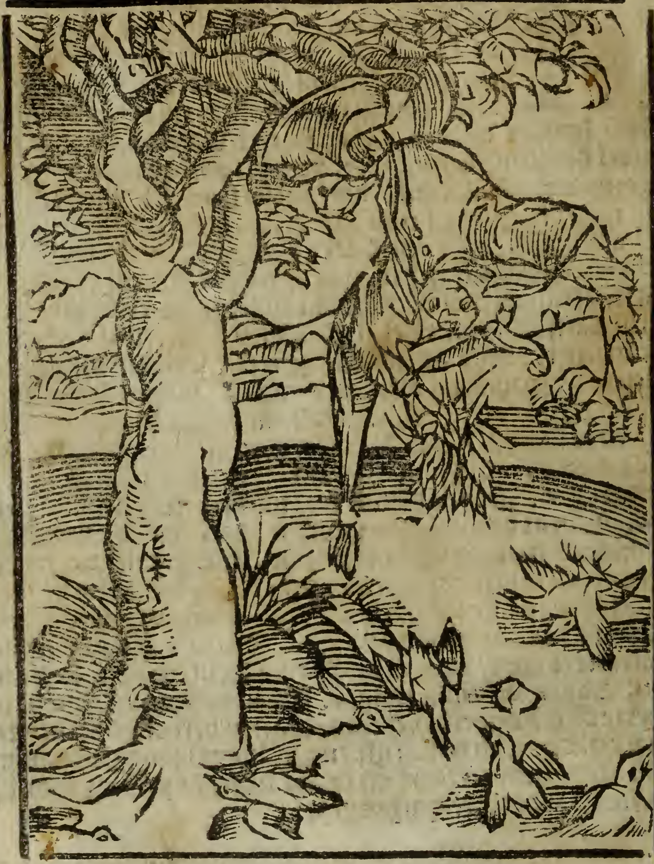
DIe hem laet d'vvinghen van ſijnen vvijve
Dat is ſijn ſiele van ſijnen lijve,
Of van ſijn ſchoens, dat zijn ſijn ſinnen,
Die mach den prijs van Sotheyt gevvinnen.

Die

Die vverpt een been tusschen tvvee hondē,
Doet vechten die in vreden stonden.

MEn heeft oock voor ghesproken vanden ghenen die achterclappen ende yemants goedē name ende fame benemen oft verhinderen/maer om dat een quade sotheyt is eñ seer sorchlijck / daer nochtans menich mensche hem met besmet / so ist oorbaerlijck datmer dicwils weder spreect/want overmidts datmen also wel ghehouden is oft meer yemant goeden naem ende lof weder te gheven als sijn goet / daerom sal hem elck wachten van yemant quaet te spreken ende sijn heymelicke ende verborgen sonden t'ontdecken / ende openbaren / wantmē die sonder sijne groote schande niet weder geven en can / ende al ist datmē noch schande noch schaemte en ontsiet / nochtās en canment dicwils niet weder roepen datmen heymelijck ingheblasen heeft. Ende ghelijck die der catten een belle aen hangt/ gheeft den ratten vryheyt om te loopen waer sy willen / alsoo die eenighe vrouwen heymelijck oncuysheyt openbaert / geeft al die werelt occasioen ende oorsake om haer aen te spreken / ende die maer met eenen en misdede / siende dat sy haren lof ende goeden name verloren heeft / geeft haer allen mannen over. Item ghelijck die tusschen twee honden een been werpt/ maeckt discoort ende onvrede / daer eerst vrede was / also die tusschen man ende wijf/oft tusschen twee gevrienden met overdraghen ende achterclappen d'een vanden anderen treckt / en maken menigen twist ende zijn des vyandts dienaers ende arger dan di e vyant/ende daerom seyt Salomon Prover. 6. Ses dinghen sijnt die den Heere haet / ende tsevenste mißaeckt sijn siele. Hovaerdige oogen: Loghenachtighe tonghe. Handen stortende onnosel bloet. Eē herte altijts quaet denckende: Voeten bereyt/ende licht te loopen tot quade: Een valsch ghetuyge/ voort brenghende altijts logenen: Ende hem die saeyt oft stroyt tusschē broeders ende vrienden discoort ende tweedrachticheyt.

Die climt onvvijsselick, valt dicvvils svvaer-
Als elck mach mercken openbaerlic. (lick

MEnich mensche hebbende sijnen voet op fortuynen ende voorspoet climt op den boom van heerschappijen ende eere / maer eer hy wel ghesetten is faelt hem den voet/ ende fortuyne ontslibbert hem/ende den tack van hopen daer hy aen hinc om dat hy broosch is laet hem afbreken / aldus moet hy swaerlick vallen waer teghen hem elck wijs man voor hoeden sal/ want al is teghen ongeluck geen beschudden noch voor hoeden / nochtans machmen hem wel wachten van swaren valle/ want niemant swaerlic en valt hy en heeft onwijsselijck geclommen. Al ist dan dat ons fortuyne toe lacht wy en sullense niet te seer betrouwen noch achter volghen / maer doen als die wijse die in voorspoede hem wapent teghen wederspoet / dat is/leeft soberlijck ende tamelick niet doende na sijn geluck maer na sijn state ende toe behoorte ende sulcke lieden en dorven fortuynẽ/ dat is/ geen ongeluck vlieden/want also Iuvenalis schrijft sprekende tot de fortuynen: O fortuyne ghy en hebt gheen Godlijcke macht / noch en vermoecht niet waert dat voorsienige wijsheyt in ons ware/ maer wy maken u een Godvinne ende stellen u inden hemel. Oft hy segghen wilde / dat de Sotten alleen van fortuynen gheregeert zijn/ om dat sy geen toe comende dinghen en voorsien / ende daer by als haer voorspoet vergaet vinden sy hem ellendich ende bedroghen/ want alsoo Boetius leert gheen onsaligher ende onverdrachlicker ongeluck en is dan geluckſamich geweest hebbende/ten ongelucke ghecomen zijn. Niemant en sal hem dan op sijn voorspoet te seer betrouwen noch hogher vliegen dan hem sijn vlercken oft vlogelen draghen moghen/ wilt hy niet vallen.

De Leeraer.

DIe vvijsselijck leeft ende hem voorsiet
Rekent fortuynen alsoo vele als niet
VVant hy hem vvacht van hooghen staten
Die dicvvils den sotten bedriechlick laten
VVaert dat elck leefde op sijn voorhoede
Men vonde min sotten ende meer vroede.

Het 38 exempel

Die leven vvillen nae ſijns ſelfs hooft,
Dickvvijls miſdoet ende ſottelick gelooft.

Men

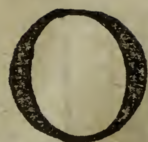
MEn vint noch een maniere van sotten die hem selven wijs schijnende met elcken te spotten ende willen alle dinck doen ende verclaré/ na haer eygen hooft levende/ op haer wijse ende manieren / weder sy goet oft quaet zijn niet achtende/noch op verspreken oft onderwijsen van die wijser eñ broeder zijn dan sy lettende/tegen die welcke staet gescrevë. Dist. 40. So wie den verganckelijcken dingen nauwer oft strangelijcker oorboort ende gebruyct / dan hebben die seden oft manieren ende ghewoonten van leven der gheender daer hy met leeft/die is ongheteijdich oft ongeloovich / makende conscientie daer hijse niet maken en soude. Maer soo wie sulcken dingen ghebruict ende nut/ dat hy die mate ende palen der ghewoonten vanden ghoeden daer hy onder verkeert overgaet / oft hy wilt eenich sonderlinck dinck daer met beteeckenen / oft hy is een overdadich crijscher ende grootspreker / want in allen sulcken dingen die God ons ghegheven heeft om te nutten ende te ghebruycken / ende wy geen beloften ghedaen en hebben om die te derven / en is t'gebruyck oft nutsel vanden dinghen in geender schult maer den quaden eñ ongeregelden wille/ wy sullen dan doen na die regel die S. Ambrosius S.Monike moeder van S. Augustijn gaf / als sy consientie maeckte om datmë te Milanen niet en vaste saterdaechs gelijck te Roomë/ waer op Sinte Ambrosius ghebraecht seyde. Als ick te Roomen ben vast ick alsomen daer doet/ ende als ick hier ben doen ick also men hier doet/ d'welck S. Augustin voor een reghel hielt.

De Leeraer.

SO vvat ghy meucht doẽ sonder sonde oft schande
Doet nae die ghevvoonten van elcken lande.

Die ſotte Maechden zijn die vijff ſinnen
D.e om haer vveelde de Helle gevvinnen.

Ns lieve Heere ende behouder Jesus Christus in veel van sijnder leeringen vermaent ons te scheyden vander vleysschelijcker genoechtē ende werelthicke blijschap / wantse vergauckelijck zijn / ende te staen na die hemelsche vreucht ende blijschap die eewichlijck sonder eynde dueren sal. Ende vermaent oock dat wy alsoo langhe als wy tijt hebben / arbeyden souden ende geen duecht versuymen noch verletten / ende dat by eender Parabolen ende ghelijckenisse/segghende in dat xxv. capittel van Matheus Euangelist: Dat het rijcke der Hemelen ghelecken is by de thien Maechden oft Jonckvrouwen / die nemende haer lampen zijn uyt ghegaen te gemoete den bruydegom ende der Bruyt. Maer die vijf maechden waren sottinnen/ ende dander vijve waren wijs ende voorsienigh. Ende aldus die vijf sottinnen genomen hebbende haer lampen en namen gheen olye met hem lieden / gelijck dat die wijse deden. Ende mits dat die Bruydegom merrende ende verbeyde waren sy allen vaeckerich ende sliepen. Maer ter middernacht was eenen roep gemaect sprekende: Siet de Bruydegom compt / gaet hem te ghemoete. Ende doen stonden alle dese maechden t'samen op/ ende maeckten haer lampen bereyt/ende die Sottinnen seyden tot den wijsen: Gheeft ons van uwer olyen want onse lampen uytgedrooght zijn. Eñ die wijse antwoorden. Op dat by avontueren onse olye niet genoech en zy voor ons eñ u liedē/ gaet liever toe den coopers ende coopter voor u lieden. Ende als sy souden gaen coopen / is die Bruydegom comen ende die bereyt waren zijn met hē inne ghegaen ter Bruloft feesten ende die dore is ghesloten. Maer ten laetsten comen oock die sotte Maechden segghende: Heere Heere doet ons open/maer hy antwoordende seyde: Voorwaer ick segge u dat ick u niet en kenne. Ende daer by sluyt ons Heere seggende/ waeckt dan / want ghy noch dach noch stont en weet.

De Leeraer.

ELck sal voorsien sijnder sielen vaten
Vander Godlijcker Olyen der caritaten.

Die VVoeckenaer is een liſtich ſot,
VVant vandẽ geboden maeckt hy ſijnẽ ſpot.

ONse liebe Heere ende Salichmaker Jesus Christus ghevende sijnen Discipulen ende jongheren raet hoe dat sy haren Godt best mochten behagen/sprect aldus: Luc.6 Bemint ende hebt lief u vyanden / doet wel ende werch leent sonder hope van eenighe winninghe oft wasdom daer af te hebben / ende uwen loon sal menichfuldich zijn. Ende ghy sult in deyren zijn vanden alder Oppersten / want hy goedertieren ende genadich is/ op die ondanckbare ende quade/ weest dan ontfermhertich alsoo God uwe vader ontfermhertich is. Men vint te veel plaetsen in die Godlijcke / Kerckelijcke ende Weerdelijcke Rechten gheschreven datmen leenen sal / ende gheen winninghe daer af nemen/ want die woeckenaer tegen natueren doet om dat hy wint sonder sijnen arbeyt met sijnen gelde/ende goede/alsoo wel op heylighe dagen als op ander / die welcke verwaten ende inden ban vander kercken sijn/al en zijn sy gheen Joden/noch Lombaerden/ want alle die op hopen van wasdomme/ ghelt oft goet leenen/ die doen in haer herte teghen dat ghebodt/ ende sijn voor Godt woeckeraers. Item alle die eenich goet te beter coop coopen om dat sy dat ghelt voor die leveringhe gheven/ oft te dierder om dat sy wat borghen/ ten minsten also Meester Jan Gerson seyt/ ist dat sy liever hebben dat toecomende goet ten prijse dat syt coopen / oft min achten haer goet dat sy vercoopen dan haer ghelt / maer die uyt vrienschappen oft om Gods wille beter coop coopen oft dierder vercopen dan't weert is om borghens wille/ende nochtans liever hadden haer ghelt / oft haer goet te behouden / al doen sy een maniere van woeckeren en misdoen niet seere.

De Leeraer.

DIe vvoeckenaer is een behendich dief
Van vvien coemt menighen schade oft grief

Hier vintmen verblinde van ſotten ſinne,
Die ſonder vvijſheyt haer kinderen minnē.

OM dat alsoo Horatius schrijft t'vat altijts rieckt na dat-
mer eerst ingiet / ende dat men van jongs leert wel ont-
hout / daerom sal elck sijne kinderen behertighen van
jonghs op ter deucht te oeffenen / ende van sonden ende
schanden te castijen ende straffen. Want also Salomon schrijft. Soo
wie de roede spaert die en heeft sijn kint niet lief / ende so wie zijn
kint lief heeft die leert ende onderwijset neerstelijck in alle deuch-
den. Want slaet ghy uwen Sone metter roeden hy en sal daer
niet van sterven ende ghy sult sijne siele vander hellen verlossen.
Dit zijn die woorden van den wijse man Salomon: Elc sal dan sijn
kinderen als oock sijn gans huysgesinne castijen ende onderwijsen/
en boven al wachtē van quaet exempel te geven. Want by der na-
tueren die kinderen haer lieder ouderen volgen / ende daerom seyt
Iuvenalis : Ghy en sult niet aensien die jonchejt van uwen sone:
ende wachten quaet te doene voor een kindt dat noch niet spre-
ken en can/ want alst ter kennissen comen sal / salt uwe voetstap-
pen volghen willen/ ghy en sult dan in u huys noch dobbelen/noch
spelen/noch dronckenschap noch overspel hantieren. Maer wach-
ten u van kijven/ strijden/ haten/ vloecken / sweeren / vermale-
dijen / wilt ghy dat uwe kinderen eerbaerlick ende deuchdelick le-
ven/ ende sult uwe kinderen niet te vele toe geven/ gelijck Priamus
Coninck vā Troyen die om dat hy sijnen sone Paris/die de schoone
Helena ontschaeckte / niet en berispte noch en strafte / verloos zijn
rijcke ende sijn leven met allen sijn kinderen. Eñ ghelijc Traquinius
die leste Coninck van Roomen /om dat hy sijn kinderen liet haren
wille doen soo verre dat een van hen lieden een Borgherinne/ende
vanden meesten vrouwen van Roomen schoffierden/ ende ver-
crachte by liste ende subtijlheden tot haer comende / soo was hy
verdreven ende al sijn kinderen/ende noyt daer na Coninck te Roo-
men ghesien / voor dat Cesar een eewich Keyser by ghewelt bleef
vanden welcken alle die Keysers genaemt zijn: want men in Duyt-
sche meer na t'Grieсsche dan na d'Latijn schrijft dat is / voor een
c. een k. gelijck voor Cesar Keyser. Item Catilina om dat hy van
sijn ouderen niet onder wesen en was in zijnder jonchejt versaem-
de al die verloren kinderen van Roomen om sijn eyghen stadt te
bederven. Ende het gheschiet dicwils dat die haer kinderen van
joncx giericheydt leeren / haren kinderen te langhe leven / nacht
ende dach vaders ende moeders doot begheeren/ ende brenghense

daer toe wanneer sy mogen/ ist niet metten swaerde so ist met onghehoorsaemheyt / wederspannicheyt / ende onghenoechten diese hem doen. Maer nu ter tijt zijn sy al wijs gheheeten die hem ter ghiericheyt voeghen / ende niemant Sot dan die niet en heeft ofte tsijn verdoet / hoe wel het een sorghelicke sotheyt is ghierich zijn/ wantmen dat qualick gecreghen is can men qualick wedergeven: ende nochtans moetment weder geven/wiltmen behouden wesen. By der contrarien wijse Princen ende Coningē doen alle neersticheyt om haer kinderen wel te leeren ghelijck Peleus Coninck van Thessalien sijnen soon Achilles dede leeren van Chiron. Philips Coninck van Macedonien sijnen sone Alexander de groote ghenaemt van Aristoteles: segghende/ dat hy salich was dat sijn sone te sulcx meesters tijde gheboren was: maer nu als Iuvenalis schrijft en achten die lieden gheen dinck minder dan haer lieder kinder leeringe/ ende gheven meer om haer peerden / vogelen oft honden te onderwijsen dan om haer kinderen: hoe wel sy nochtans geen beter goet hem lieden laten en mogen dan goede leeringe ende deuchden met goeden seden.

De Leeraer teghen den Sotten vader.

O Vader onvvijs, verblindt, verdooft,
Die uvven kinde te vele gheloofr,
Ende niet en straffet vvanneert mis-doet,
Tot allen quaden gheeft ghy hem voet,
Noch blinder zijdy en Sotter vele,
Schelt ghy hem van joncx t'eenighen spele,
Oft leert ghy hem dansen, singhen, braveren,
Schincken, drincken, ende boeleren,
Svveeren, vloecken ,oft lieghen,
Beghecken, bespotten, ende bedrieghen,
VVacht u van quaet exempel gheven,
VVant kinderen volghen haers vaders leven,

Die

Die jonghe VVolf leert van joncx ſtelen,
Die jonghe dobbelaer leert van joncx ſpelen,
Het cromt vroech dat goet haeck ſal vveſen,
VVildy dan zijn met rechte ghepreſen,
VVilt uvven kinde goede leeringhe gheven,
Ende leydt voor hem een eerbaer leven,
Ende vvillet niet uvven vvoorden volghen,
Slaet met roeden t'is beter verbolghen,
Dan oft ghy vveendet als ghijt ſaecht voeren,
Ter galghen vvaert oft t'volck beroeren,
Hadde Priamus Paris niet verdreghen,
Hy hadde met Troyen altijt bedeghen,
Hadde Tarquinius zijnen Sone gheleert,
Die Coningen vvaren noch te Roomen geeert,
Hadde Lucretius ſijnen Sone gheſmeten,
Sijnen neuſe vvaer hem niet af ghebeten,
Hadde Hely zijnen kinderen niet toe ghegheven,
Dat Prieſterſchap vvaer hem by ghebleven,
Onghecaſtijt kint maeckt menich verdriet,
Die VVijſe en ſpaert de roede niet.

Valſche overdragers die tvviſt berocken,
Zijn hier voor quade ſotten vertrocken.

VAnden valschen overdraghers vlepers / flatteerders / Oorblasers dese zijn alle boose narren en quade sotten Salomon spreeckt in dese plaetsen segghende / dat hy zijn siel haet die tusschen broeders ende vrienden twist ende onvrede maeckt. Een onwijs man upt graeft dat is soeckt ende berockt altijdts quaet ende zijn lippen branden als een vier. Een valsch verkeert mensche berockt ende verwert twist ende strijt / ende een clappaert ende overdragher schept ende maect oneens de Princen. Maer also hy elders sept: Den geckers en bespotters zijn de vonnissen berept en haren lichaem hanterē / so wie eenē steen opwaert werpt / dien sal hy op't hooft vallē. En so wie eē valsche gracht delft en graeft die salder in vallē: oft hy seggē wilde / so wie quaet berockt voor anderen die vindet voor hem selfs.

De Leeraer.

Tzijn valſſche, gheveynſde, ende booſe dvvaſen
Die met ſchoon pijpen ende met blaſen
Haren even Chriſten bedrieghen:
Met lofiuyten, met ſmeecken, met beliegen
Invvendighe VVolven uyt vvendige ſchapen
Als brieſſchende Leeuvven altijts gapen,
Om t'overdraghen yemants ſecreten
Ende ſoecken liſt omme die te vveten.
Sy maken onvrede daer vrede vvas eer,
Sy ſijn verblijt van elcx mans ſeer,
Comende gheſlopen al vvarent dieven,
Ende ſegghen vrient vvats u believen:
Ick vvilde u ſegghen van onſen ghebuere
Ende claghen ſijn ſchamel avontuere
VVant ick hem lief hebbe, maer my is leyt
Dat hy van u dit heeft gheſeyt,
Oft dat hy leeft in deſer vvijſe
Quade tonghen ſijn een quade ſpijſe.

Het 39 exempel

Versmaedt ende elckx raedt nae mijn ghenoeghen,
Door steenen, door haghen treck ick die ploeghen.

De Leeraer.

ELck vvijse sal leven in tijdts by rade,
VVant alst ghedaen is, soo ist te spade:
Niemandt vvisselijck sonder raedt begint,
VVant elck in sijn stuck om dat hyt mint
Qualijck siet, dus sal elck eeren
Der Ouderen raedt nae Tobias leeren.

Dit

DIt exempel vermaent ons dat wy in allen dinghen goeden rijpen raet souden nemen: ende niet nae ons selfs raet doen. Want alsoo Salomon schrijft: het is een wech die den mensche rechtveerdich ende goet dunct/ maer dat eynde leyt ter doot. Dat is/ der sotten leven dunct hen lieden goet hoe wel sy int eynde ter hellen dalen. Ende daerom seyt hy elders uyt den monde van onsen Heere: Ghy hebt allen raet versmaet/ ende vergeten alle mijn berispen/ ende daerom sal ick ooc in uwen onderganck ende sterven lachen/ Item waer vele goets raets is daer is salicheyt. Nochtans en sal een hooftman sijnen raet niet elcken ontdecken al vraecht hy van vele lieden raet.

Hadde Pirrhus Coninck van Epiros by rade van Cyneas gedaen,
Hy en hadde noch schade noch schande ontfaen.

Want als die voorseyde Cyneas sach dat hy wilde teghen die Romeynen oorlogen/ vraechde hy hem: Heer Coninck wat sullen wy doen als Roomen gewonnen sal zijn/ dan sullen wy seyt die Coninc terstont al Italien winnen. Ende Italien gewonnen zijnde/ wat sullen wy dan doen. Wy sullen seyt d'ander Carthagen oock winnen. Ende als wijt al gewonnen hebben wat sullen wy dan doen: wy sullen sprack Pirrhus ons rusten ende goeden moet ende goede chiere maken/ Heer Coninck sprack Cyneas laet ons dan nu goeden moet schaffen want wy goets genoech hebben. Als hy waer seyde/ maer Pirrhus en wilder daer na niet hooren/ dus wert hy vanden Romeynen verwonnen. Als Hector, Nero, Roboam ende meer ander om dat sy goeden raet versmaeden/ende niet achtende/zijn alle dese tot een quaet eynde ghecomen.

En ben ick niet al Sot maer na mijn doen,
Trecke ick nae my der Sotten capproen.

Vele

VEle lieden die onder t'ghetal der sotten niet gerekent en willen wesen/ ende hem nochtans wulpschelijck ontamelick cleeeden die hen vast ter Sotheyt bereyden/ want alle uytwendicheyt in cleederen ende woorden beteeckent ydelheyt ende onwijsheyt van herten / ende daeromme seytmen van sulcken dat henlieden van gheenen noode en zy die belle aen den hals te hanghen wantmen wel weet dat sy sot zijn. Ende voorwaer vele lieden hangen grooten cost om te doen weten dat sy sot zijn / gelijck die hem seer costelijck cleeden ende haer cleederen maken op een nieu fatsoen ofte oneerbaer seden hebben/ in gaen/ in sprěken oft anderssins/ die welcke alle tsamen der sotten capproen ende covel tot haer-waert trecken/ want sy met een cleyn beginnē/ ende naemaels openbaerlick sot sullen schijnen. Hier van spreeckt die wijse Sapien. 12. Segghende tot onsen Heere: Om dat sy leven gelijck kinderen sonder sinnen/ hebdy hem t'vonnisse der wijsheyt tot eenen spotte ghegheven. Elck sal dan decken sijn onwijsheyt. Want alsoo die wijse seyt Eccle. 20: Die mensche die zijn onwijsheyt deckt is beter dan die sijn wijsheyt ontdeckt.

De Leeraer.

LEeft alle die vvijsheyt, in al haer leden
En vindy niet schoonder dan goede seden,
Menich can vele, maer luttel besteden,
Andere ruycken noch dreyghen noch beden,
Maer vvillen nae haer sinnen doen,
Die vvelcke al trecken der Sotten capproen,
Ende schier sullen sy met grooten hoopen,
Als dulle lieden op straten loopen,
Leert eerbaer seden ghy jonghe lieden,
Hoort dat die vvijse ende rijpe ghebieden,
Vliet ydelheyt ende u tot alle deucht bereyt,
Bedeckt altijts nauvve uvve schamelheyt,
Leert van jongs op deuchtlijck leven,
VVant maeckt ghy den sot men sal u niet geven.

Hier ſietmen ongeloovige booſe ſotten,
Die metter heyliger Schriftueren ſpotten.

De

DE H. Leeraer S. Paulus en licht der Kercken schrijvende tot Timoth, seyt aldus. Ghy sult weten dat den jongsten dach ofte tijen/sullen genaecken en sorchlijcke tijen. Ende een yder sal hem selfs beminnē / ende dat met begeerte en giericheyt/ op gheblasen met hoveerdicheyt / en haere Ouderen verachtende ofte tegens haer op staende in alle ongehoorsamheyt sonder vrede/ wee den ghenen die sulcx doen / Want alle dese dinghen groote grouwelen voor God zijn / alle dese salmen schouwen ende vlieden. Want ghelijck Iannes ende Mambres wederstonden Moses, alsoo wederstaen dese der waerheyt/ zijnde menschen verdorven van herten ende versaeckt aengaende den geloove/maer sy en sullen niet voorder bedijen/ want haer onwijsheyt sal ten eynde openbaer werden. Ende hierom vermaent hy ons elders dat wy alle leeringhe die vander kercken niet voor waerachtich gehouden en is sullen vlien: Als die gene die seggen dat het gheen helle en is/ oft datter gheen pijne en zy / oft datmer niet af en weet om datter niemant van comen en is/ segghende als de rijcke vrecke: Alsoo S. Lucas in dat 16. Capittel beschrijft: Waert datter yemant vander doot verrese die de pijnen vander hellen leerde sy souden hem gelooven / tot welcken geantwoort was. Sy hebben Moyses ende die Propheten dat is die heylige geschriften/ die sullē sy gelooven/ ende voorwaer men sal der Schriftueren eer gelooven dan sijnen ooghen/ want Godt niet lieghen en mach.

De Leeraer.

HEt is een Sot van sinnen beroofr,
Soo vvie dat Godt niet en gheloofr
VVant als hijt bevinden sal vverdet seer late
Elck vvijse ondersoeckt: alle dinck ter mate.

Hier vintmen die onvoorsienlick leeft,
Ende riiden vvilt eer hy sadel heeft.

Die

DIe wijse Salomon seyt: Aensiet ende voorsiet dat eynde ende wacht hem van misdoen/maer die sot loopter met eenen dullen hoofde door/ ende verwaent hem. Die wijse en sal niet segghen: ick en waende niet dat het so gevallen soude/ want hy alle saken voorsiet/ ende daerom seyt David: Als ic my wel voorsaghe en worde ick niet confuys noch becommert. Ende alsoomen seyt: Wt onvoorsienicheyt doolt al dees werelt/ hadde Adam aengesien wat hem vanden appel comen soude/ hy en hadde niet daer van gheten. Hadde Ionathas Triphon sijnen vyant niet betrouwet hy en ware van hem niet bedroghen. Ende Iulius Cesar alsoo voorsienich tegen die Romeynen geweest als hy tegen ander was/ hy en ware van henlieden niet vermoort ende doot gesteken gheweest. Ende der gelijcken machmen van duysentich ander seggen, Ende daerom seytmen ghemeynelijck. Soo wat ghy doet / doet het wijsselijck/ende aenmerckt d'eynde. Salustius seyt: Eer ghy begint is u vā noode wel te beraden ende als ghy wel beraden zijt met rijpheyt altijts voorwaerts gaende.

De Leeraer.

DIe niet en doorsiet vvat hy beghint
Die is seer vveynich oft niet ghesint;
Onvoorsienicheyt is een moeder van allen sonden
Alsoo die heylighe geschriften oorconden
Hadde Adam voorsien vvat quaet hy aenghinck
Als hy van Eva den appel ontfinck
Hy en hadder om ghen sake inne ghebeten,
Maer argher soo zijn sy die vvel vveten
VVat quaet sy aengaen ende beginnen,
Maer vvillent volbrenghen nae haer sinnen,
De vvijse ende goede alle dinck doorsiet,
Ende duncket hem quaet, so en doet hijt niet.

Die

Die hooger vvilt timmerē dan hy vermach,
Als menich Sot doet menich gheclach.

DE wijse spreeckt. Ecclef. 25 aldus: die zijn huys timmert eñ maeckt op eens andermans verlegge eñ costen / is gelijck eenen die inden winter steenen raept. Daerom soo sept Ieremias in dat 22. Capittel: Wee hem die zijn huys timmert in onrechtvaerdicheyt ende sijn eetcamer in ghe-rechte. Dat is: datmen daerom mach voor t'gerecht doen comen om dat hijt vanden sijnen niet ghemaeckt en heeft. Ende daerom staet in die Decreten 12. q. 2. Datmen alsо vertepzen upt gheven ende vertemmeren sal datter over blijve teghen den toecommenden noot. Sy zijn dan onwijs die hem verheffen in haer stichten ende temmeren gelijck Nabugodonofor om dat hy Babilonien gerepareert ende hermaeckt hadde / ende is so vernedert dat hy hoy ende stroey als een beeste adt. Gelijck Nemroth ende zijn mede plegers die den toren van Babilonien onderstonden tot inden hemel te maken d'welck sy niet en vermochten ende waren van God verstroyt. Ghelijck oock duysentich ander diemen dagelicx siet/ die om te hooge te temmeren zijn arm worden/ oft hebbent laten staen dat sy begonst hadden/ dwelc verdrietelicker is dan niet connen beginnen. Die dan sijn gebreck wel aensage soude met cleynder woonsteden te vreden zijn / wantmense onlanghe besitten mach.

De Leeraer.

DIe groote vvercken vvillen beghinnen
Meer dan sy hebben ende vvinnen
Die hem costelijck cleeden ende teeren,
Ende connen hem nauvve met eeren geneeren,
Nieu ghehouvvede die staet begeeren,
Pachters die ander liedens ackeren eeren
Ende hem ghelaten al vvaren sy heeren,
Arme begheerich der vverelt eeren
Die groote palleysen ende huysen beghinnen
Boven haer macht zijn buyten sinnen
Ende bespot van elcken diet aen siet
Te vele bestaen maeckt groot verdriet.

Met eenen honde tvvee hasen jaecht,
So vvie tvvee Heerē sijnē dienst op draecht.

Ns lieve Heer die d'alder wijste/eñ beste meester is/ sept:dat niemant en mach wel twee Heeren dienen. Want hy den eenen sal haten/ende den anderen beminnen. Ende by den eenen blijven ende den anderen laten. Ghy en moecht Godt niet wel ghedienen ende na rijcdom staen. Ende daer om sept die wijse Eccle.3. Dat herte dat twee weghen te gader in gaen wil / en sal gheenen voorspoet hebben: Wantmen vele dingen niet wel te gader ghedoen en can / wy sullen dan ons herte vanden aertschen goede trecken / al hebbender wy de handen inne/ende legget aen onsen Heere. Oock zijn sy onwijs die rijckdom soecken by vele weghen ende ambachten oft hantwercken. Ende alsoo ons Sinte Pauvvels leert. Niemant dienende als vrome Ridders Godt sal hem metten wereltlijcke dinghen moeyen: Alle die dan den Outare dienen sullen hem wachten der werelt te dienen / want eer sy twee hasen d'een vanden anderen loopende met eenen honde vanghen souden/ dan God ende die werelt wel dienen.

De Leeraer.

SO vvie sijn herte aen eenich dinck hecht
Meer dan aen Godt die heeft onrecht,
VVant beter oft schoonder en vintmen niet
Oock is hy Sot nae recht bediet.
Want vvie boven al sijnen Godt bemint,
Die is die Godt ende alle dinck vvint,
Ende vvie yet mint meer dan sijnen Godt
Verlieset al ende breket ghebodt:
Soo vvie dan vvijsselick vvil vvinnen
Sal sijnen Godt boven al beminnen,
Ende dienen alleene nacht ende dach
VVant niemant tvvee Heeren dienen mach.
Zijn sy contrarie, als Godt ende goet
Die Sot heeft onghestadighen moet.

Als d'exter ſchatert ſo vvroechſe haer jongē,
Die Sot die vvroeghet met ſijnder tongen.

In vele schriftueren ende leeringhen werden wy vermaent onse tonge wel te wachten van te vele te spreken/want also Salomon seyt Pro.10: In vele sprekers en sal geen sonde gebreken. Maer die sijn tonge temperen ende regeren can/ is d'alder wijste ende voorsienichste. Ende in dat 13. Capit. seyt hy aldus: Die sijnen mont bewaert / bewaert sijn siele/ maer die onvoorsienichlic spreect sal quaet ende teghenspoet weder varen. Ende om dies wille dat die mensche up twerrelijc geen edelder werck en can dan spreken/eñ geen beter dan wel spreken/ noch arger oft booser dan qualijck spreken / so heeft ons natuere twee ooren ende die altijts open/ende maer een tonge ende die twee sloten/dat is:metten lippen ende tanden besloten om dat wy bereyt souden zijn in hooren/ ende traech in spreken/want mids qualick sprepen menich man bedorven is. Ghelijck die exter schaterende haer jongen wroecht / ende die muys om dat sy sonder gheruchte niet gheeten en can haer selven verraet. Conste die catte muysen sonder mauwen / ende die sot winnen sonder hem te beroemen sy souden beyde haer prope behouwen.

De Leeraer.

BEvvaert u tonghe soo vvert ghy gheeert
VVant als Esopus ons heeft gheleert:
Beter vleesch soo en vintmen gheen
Noch argher dan hooft vleesch sonder been
Tvvee ooren heeft ons natuere verleent.
Ende maer een tonge, vvaer met sy meent
Dat vvy te hooren sullen zijn bereyt
Ende traech tot spreken ten zy vvijsheyt
Ghy sult oock schouvven soo vvie veel vragen,
VVant sy oock gaerne veel overdraghen
Van quaet te spreken vvacht uvven mont
Onvvijselijck spreken schadet menich pont.

Hy doet onrecht ende is onvroet,
Die vint, ende hout, eens anders goet.

Vele

VEle lieden begheeren nacht ende dach haerder sielen verlies/ want sy niet en wenschen noch en dencken dan om rijckdom oft schat te [illegible]iden / die welcke dickwijls in meerder sorghen zijn dan die yemants goet stelen/ want diet stelen weten wel ende laten hem duncken dat sy soude doen en de onrechtvaerdelijck leven / maer die heymelijcken schat oft ontresen oft anders verlozen goet vinden / laten hem duncken dat het hem lieden toebehoort oft dat hen God toegesonden heeft /hoe wel nochtans dat Augustinus alsoo in die Decreten verhaelt is/seyt: Ist dat ghy yet gevonden hebt / ende niet wederghegheven / ghy hebbet genomen. Ende ghy hebt gedaen u vermoghen om noch meer onrechtvaerdich te zijn / want haddy meer gevonden ghy soud meer willen houden. Ende alsoo elders in die Rechten staet. Een yegelijck behoort te weten soo wat sijn niet en is dat het eens anders zy/want dan die sonden niet verghegeven en werden/ten zy dat onrechtvaerdich goet weder gekeert zy/ ende gevonden goet onrechtvaerdich goet zy/ niemant en sal wenschen om goet te vinden/ ende vint hijt/hy salt weder gheven dient toebehoort/oft daert hem zijnen overste ende bewaerder raden sal.

De Leeraer.

DIe sotte, onvvijse, gierigaert
VVenscht dicvvils om sijn qualic-vaert,
VVant hy vvilt vinden sonder vveer gheven
Verliesende om t'goet dat eevvich leven;
Keert vvat ghy vint, het is u bevolen
Die vint, ende houdt die hevet ghestolen.

Het 50 exempel

Hier ſietmen ſotten die vvijſheyt verſmaden,
Die hem van niemant en laten beraden.

De Leeraer.

BEkent u ſelven, eert uvven God,
Mindt uvven naeſten, houdt Gods ghebodt:
Aen ſiet vvat ons Gods vyijſheyt leert,
Soo vvert ghy hier ende elders gheeert,

Die

DIe Godlijcke wijsheyt door den mont van Salomon de wijsen roept tot elcken mensche alsoomen vint Prover. 1. Hoe langhe o ghy kinderen die cleen van wijsheden zijt sult ghy beminnen kintschap ende onwijsheyt. Hoe langhe sullen die sotten begeeren dat hem lieden schadelijck ende onnut is. Ende hoe lange sullen die onwijse haten wetentheyt. Bekeert u lieden dan tot mijn correctien ende bestiere. Ende daerom seyt Persius: Leert o ghy arme ellendighe menschen ende bekent de causen ende oorsaken vanden dinghen. Leert wat wy zijn/ ende waer omme wy gewonnẽ zijn Hy seyt wel dat wy ellendich zijn leeren wy niet. Want alsoo Plinius spreeckt: De mensche niet en weet sonder leeren. Ander dieren hebben van natueren eenighe consten daer sy hem mede geneeren. D'een can swemmẽ/d'ander vliegen/d'ander loopẽ d'ander gaen/ dander jagen ende sijn prope begaen/ maer die mensche en can niet dan weenen/hy en moet leeren/ ende mach hy na alle dinck leeren/ want hy een redelijc verstant heeft. Ende daerom seyt Persius: dat wy leeren sullen wat wy sijn / ende sonder twijfel van ons selven en zijn wy niet/ende van Gods wegen zijn wy d'alder edelste creatuere opt aertrick ende d'alder dierbaerste/ doen wy daer wy toe gheboren zijn/dat is: dienen ende loven Godt in aertrijck/also wy hem met volmaeckter minnen dienen ende loven sullẽ int Hemelrijc. Waer toe wy sonderlinge gewonnen ende nader sielen geschapen zijn. Voort meer zijn wy geborẽ also Tullius schrijft/niet alleen om ons/maer om onsen lande/ vrienden/ eñ even Christen bystant te doen/d'welck wy sonder wijsheyt niet doen en connen/dus sullen wijse leeren ende gaerne hooren.

Op mijn rijcdom hadde ic mijn betrouvvē,
Nu sie ickt verbranden dies ben ic in rouvvē.

SInt Augustinus om dat wy ons betrouwen opt d'aersche goet niet stellen en souden / seyt aldus: voortganck van menschen dat is tijtlijcken voorspoede is een seker teeckē eñ bewijs van de eewige verdoemnisse. Eñ daerom also mē van S. Ambrosius leest als hy verhoorde dat de weerdin haer huysē matē stoorde op een ey dat de henne ghebrokē hadde/seggēde/dat sy in seven jaren so veel schades niet gehadt hadde: sprack tot haren jongē gaen wy van hier op dat wy niet geplaecht werden/ dit tijtlijck verstaende/ met desen onverduldigen rijcken/ ende nauwelijck was sy upten huyse alles versonck. Ten is dan gheen goet teecken vander eewiger salicheyt gheen wederspoet te lijden/want also S.Paulus leert: Godt slact ende gheesselt alle die kinderen die hy aen neemt. Nochtans ist dat Godt ons sparen wilt het is ghenoech dat wy bereyt sijn te lijden alst hem believen sal. Ende sullen lijden in wendich als wy onse sonden oft ons even Christen sonden overdencken. Item gelijck hem niemant in tijtelijcken goede betrouwen en sal / want die heden een schoon huys heeft ende veel goets en sal licht morgen niet meer hebben dan een weynich asschen. Also en sal hem niemant beroemen vanden tijtdelijckē goede/want wijs niet seker en zijn/hoe wel dat wy getrouwelijcken sullen hopen dat wijt metter gracien Gods vercrijghen sullen. Waer van seyt Salomon Ecclesi.5. Van verdreghen sonden en weest niet sonder sorghe/ ende en doet gheen sonde op sonde/ segghende: Die ghenade ende bermherticheyt des Heeren is groot/ ende sal der veelheyt mijnre sonden ontfermen. Want ontfermenisse ende thoorne haest van hem naken/ende sijnen thoorne weder die sondaer siet.

De Leeraer.

Die hooghen moet heeft op sijn goet
Ende op voorspoet en is niet vroet
VVant overvloet volcht dicvvils onspoet
Ende heeft den voet in die eevvighe gloet.

Het 52 exempel

My dunckt dat ick die vverelt draghe,
Die alle dinck ſorghe ende alle dinck vraghe,

De Leeraer.

DIet al vvilt vveten ende hem vergheet
Die hem belaſt met allen ſaken
Die rugghe mach hem van pijnen craken
VVant hy ſijnen tijt t'onrechte beſteet.

Perſius

PErsius beginnende sijnen boeck daer hy die sonden ende quade seden in berispt/ roept tegen ydel sorchvuldicheyt seggende. O sorge des menschē/ oft hy seggen wilde/ hoe ydel eñ sot zijdy/ och hoe vele ydelheden vintmen in alle dinghen: Ende om dat wy in curieusheden ende onderwindē soudē mat te houden/ so vermaent ons die heylige schriftuere seggende: En wilt niet wijser zijn dant u nut ende van node zy. Item en ondervraecht geen dingen die hooger zijn dan ghy dat is dan u verstant begrijpt eñ en ondersoect geen dinghen die stercker zijn dan ghy. Maer denct op die sake die u Godt bevolen heeft/ eñ en zijt niet curieus noch sorchvuldich in vele van sijnen wercken. Want ten is u van geenen noode die verborghen dingen Gods te siene om ter salicheyt te comen. Eñ daerom seyt Iuvenalis dat uyt den Hemel ghevallen is datmen in Duytscher sprācken seyt: Kent u selven. Hadde Alexander de groote hem selfs gekent/ hoe broosch eñ sterffelijck dat hy was/ hadde hy te vreden ghewees van eender werelt Heer te zijn/ ghelijck als hy niet en was/ want hy hoorende veel werelden / so versuchtende hem/ wee my die noch nauwe van eender werelt Heere ben. Ende daerom was Diogenes veel rijcker gherekent van Iuvenalis dan Alexander, want hy alle rijckdom versmaede ende was te vreden in een wijn vat ghehuyst te zijn/ om hem ende sijn siele te bewaren/ ende niet sonder cause/ want alsoo Christus spreeckt: Wat helpet de mensche dat hy alle die werelt wonne ende sijn siele verlooze / oft hy seggen wilde: Ten mach hem niet helpen maer grootelijck schaden/ wy en sullen dan niet te vele willen weten / noch hebben.

Het 53 exempel

Die vele ontleent crijcht ſchade oft ſchanden,
Die vele vvech leent maeckt veel vyanden.

De Leeraer.

ONtleent niet vele moechdijs ontderven
So en ſuldy ſchade noch ſchanden vervvervē,
Die vele ontleent die maeckt hem ſlave,
Ontleent goet is een ſchamel have.

Men

MEn sept gemeenlijck / so wie ontleent / heeft schaden of schande / schaden geeft hy meer wederomme dan hy ontfanghen heeft / ghelijck alle die van den woeceners leenen ende geven moeten / hoewel nochtans dat ons de Heere ghebiet / seggende: leent uwen even Christen mensche en soeckt gheen winninghe van hem. Maer om dat weynich nu leven sonder hope van winninghe staet Deut. 15. A nullo accipias mutuum; Dat is / van niemant en suldy ontleenen om weder geven. Want also men elders leest / wie ontleent is een slave ende knecht van diet hem leent. Men sept oec dat die vele wech leent maeckt veel vyanden / d'welck niet en comt by den schulden van diet wech leent / maer vandẽ geenẽ diet leent. Want ghemeenlijck leent ghy wech ghy en hebbet niet wederom also gheringhe als ghy wilt of alst ghesept ende belooft is / ẽn ontfangt ghijt wederom so verliest ghy ghemeenlijck uwen vriendt. Nochtans en sal men den schamelen niet weygheren want Godt sulcx gebiet / hy is almachtich om tselve wederom te geben / ende te vergelden dat men om sijnent willen doet. Ẽn de Leeraer spreeckt hier van / die veel ontleent dijckwijls groot verlies doen / want menighen dunckt dat den tijt van weder geven nemmermeer comen sal / maer te recht is het hoochduypts spreeckwoort: Den Wolff en verslint de palen noch termijnen niet / dat is / al bent ghy gierich int ontleenen ghy en cont niet beletten den dach van weder te gheven altijts naeckt. Ẽn al is den Esel goedertieren voordert men hem te veel hy slaet achter uyt ẽn valt op ons / also can men eenen goeden vriendt te veel op den hals leggen. Aldus zijn veel om tijtlijcke goederen arm ghewoorden alsoo zijnder noch meer aen der sielen arm / die van den Heere veel ontleenen om dat hy langhe borget / de wijse man Salmon sept aldus / de sondaer ontleent ende en gheeft niet wederom.

Die

Het 54 exempel

Die ydelheyt ſtuderen ende ſotheyt leeren
Vercrijghen ſelden veel goets noch eeren.

De Leeraer.

VEle lieden willen weten,
Den loop der Hemelen ende Planeten,
Die crachten der ſterren, met haer wercken,
Die niet en weten noch en willen mercken,
Wat dat ſy zijn, ende om wat ſaken,
Heeft Godt hem willen ſcheppen ende maken,
Noch niet en leeren in jonghe daghen,
Hoe dat ſy Gode beſt ſouden behaghen,
Hoe dat ſy ſouden met elcken leven,
Wat rekenſchap ſy Gode ſullen gheven,
Als elck conſtenaer ſal loon ontfaen
Wilt dan met goede conſten omgaen.

ALso Tullius in het eerst Boeck vanden Officien schrijft/ hoe dat een yder behoort alles te overdencke ende bemercken tot wat staet hy hem begeven wille want wat men van ionckx leeren moet/ dat men outs/ weten ende wel doen wille. Ende daerom berispt S.Paulus eenige schrijvinge tot den Joden in dat 5. Capittel. Als ghy behoort meesters te zijn om des tyts wille want ghy out zijt/ behoeft ghy wederom te leeren/ die eerste beginselen vande woorden Gods. Een yegelijck sal hem stellen van jonckx op leeren God te behaghen/ want dat de beste const is die men vint/ ende voorder hem selfs te recht leeren kennen. Waer mede hy met Godt en eeren tsijner sielen salicheyt ende ten oorboore van hem/ ende des Princen van zijnen lande/ als ooc tot stichtinghe sijns even naesten hem also generé sal de tijt zijns levens (die doch cort is) oorborlijc overbrenghen/ ende niet te vrede zijn dat hy veel weet/ maer daer nae wercken/ want conste sonder werck verlooren is/ daeromme zijn dese Sot die altijts blijven in consten die alleen dienen tot andere wijsheyt/ ghelijck Logiken ende Grammarien.

Het 55 exempel.

Die vvillen verbeteren die vvercken Godts,
Zijn boose Narren ende quade Sots.

De Leeraer.

VAnden vvercken Godts gheen oorsake vraecht,
VVant het ghenoech is dat hem behaecht.

Alsomen:

ALsoomen in die Decreten leest. Te vergeefs ende ydelijck arbeyt hy die de sonne pijnt met branden ende walmen te helpen / ende meer claerheyt oft hitten in sijn wercken te geven. Want die volheyt der Godlijcker gracie der menschelicker hulpen toe doen niet en behoeft / noch en begeert gheene vermeerderheyt van geprefen te zijne. Ende daeromme en sal niemant soo verwaent / ofte soo sot zijn / dat hy die wercken Gods sal willen corrigeren / berispen oft verbeteré. Want God alle dinc ten besten ghemaeckt heeft al en connent wy niet altijts begrijpen: D'welck gheen wonder en is / want Godt vele meer can maken dan wy begrijpen / om dat sijn cracht wijsheyt ende goetheyt oneyndelijck eñ onbegrijpelijck is. Ende daer om seyt Salomon Prover. 25. Die ondersoecker is van der Maiesteyt / sal verdronghen ende verlast werden van glorien / dat is / van curieusheydt ende ydelheyt oft van der glorien Godts / die hen onbegrijpelijck is. Eñ daer om en sal niemant twijfelen noch verre te ondersoecken / waerom dat Godt aldus oft alsoo wilt doen / want het ghenoech is dat wy weten dat het hem belieft dat wy doen al dat hy ons geboden heeft / ende dat doende / en sullen wy niet ondervragen waer omme dat hijt gheboden heeft. Wy en sullen dan teghen Godt niet murmurreren / segghende als die boose Narren ende Sotten / waer toe heeft God die verlozen sielen gemaect / als hy wel wiste dat sy verlozen souden zijn. Ofte waerom en ben ick niet also wijs / rijck / schoon / gesont / sterck ende volmaeckt als ander lieden: waeromme was d'een schaker behouden / ende d'ander verlozen / oft der gelijcken. Want also S. Augustijn leert / die Sententien Gods zijn altijts rechtverdich / maer ons dickwils onbegrijpelijck alsoo S. Paulus oock ghescheven ende gheleert heeft.

Het 56 exempel.

Die heeft den voet op der hellen gloet,
Ende anderen vervvijst en is niet vroet.

De Leeraer.

DIe met veel sonden hem vint ghebonden,
Als dat hem die helle mach levende verslonden,
Ende ander verwijst ter eewigher doot,
Die sal hem vinden in grooter noot,
Want metter maten daer wy me meten,
Salmen ons metten recht onghespleten,
Sulck leyt te bedde in cranckheyt mismaeckt,
Al waer hy van allen trooste versmaet.
Wiens siele na dit crancke leven,
Sal boven die Enghelen werden verheven,
Sulck leeft in voorspoede die sal versincken,
Inden hellen afgront, wilt hier op dincken.

Ons

ONs lieven Heere ende de alder wijste meester Jesus Christus die in alle sijn wercken ende leeringhe ons altijts wijst den wech van onser salichheyt / berispēde die sotten ende onwijse menschē/ seyt aldus: En wilt niet verwijsen noch veroordelē/ende ghy en sult niet veroordeelt werden. En wilt niet verwijsen noch verdoemen ende ghy en sult niet verwesen noch verdoemt werden / wel verstaende om dier oorsaken ende causen wille. Oft hy ter contrarien wilde seggen / dat soo wie anderen t'onrecht verwijsen sullen met recht verwesen werden / ende al weten wy eenige saken van onsen even Christen daer hy hem heeft inne misgaen / wy en sullen nochtans niet verwijsen noch met woorden / noch met ghedachten ter eewigher doot / want hy hem licht ghebeteren can / ende ghenade vinden / ende is lichte beter dan wy sijn. Ende daerom seyt ons de Heere elders / waer toe siet ghy so nauwe het gestubbe oft het stoff inde ooghen van uwen Broeder / ende en siet niet den balck die in uwe ooghen is. Ende in dier ghelijcken staet in die Decreten/dat hy alleen sal van eens anders gebreken ende dolingen verwijsen/ die in hem selven niet en vint dat hy veroordeelen ende verdommen mach.

Het 57 exempel

Die hem meer laden dan sy moghen draghen,
Zijn sy in schaden vvie salse beclaghen.

De Leeraer.

DIe sijnen esel met sacken verladet,
Ende die sijn maghe met spijse versadet,
Ende die meer om helst dan hy can vvenden
Die vvilt hem vvillens ende vvetens schenden.

Overmits

OVermits dat het seer sorgelijck is t'goet dat voor die sonden vandē lieden der kercken gelaten is om misse te lesen ende aelmoessen te doen / wel te bedeylen ende redelijck uyt te geven sonder weder knagen der conscientien ende verwijt van goede / so pleghen die oudt Vaderen te vlien ende te schouwen / last van sielen ende goede / maer nu alsomen in die geestelijcke rechten vindt / is die begeerte van eeren ende hoogen state van sommige lieden soo verre comen dat sy niet te vreden en zijn twee oft drie kercken oft provenen ende beneficien te hebben maer vele meer / hoe wel dat sy qualick eñ nauelicx eene kercke ghenoech doen moghen eñ te deghe besorghen / ende dat die menichfoudicheyt van provenen ende geestelijcke goedinghen / den Canonickē dat zijn die by regelē willē leven seer contrarie zijn. Mits dat het seer onrecht ende onghelijck is dat vele ander / licht beter ende wijser van hongher vergaen / ende een droncken gulsich ende oncuysch mensche / lichte niet dooghende in leeringhen ende woorden / ende dalder quaetste sijnde van wercken / overvloedicheyt hebben: wy en sullen dan onsen ezel niet te seer laden / niet alleen van kerckelijcken goede / maer oock van wereltlijcken / gelijck van officien ende staten die wy niet en connen oft niet en willen te rechte bedienen. Ende niet alleene en misdoen sy / die boven haer weerde kerckelijck goet besitten ende qualijck verdoen / maer oock dier toe helpen ofte deelachtich zijn. Ghelijck die haer kinderen willen Abten eñ Prelaten maken eer sy Monicken zijn / oft Prochipapen eer sy Priesters zijn ende dier gelijcken / waer van hem elc wachten sal / wantter groote sorghe in leyt so hier of hier naemaels.

Het 58 exempel.

Gheen armer ſot ter vverelt en leeft,
Dan die een vvijf ende gheen en heeft.

De Leeraer.

DIe vrouvven vvachten uyt jaloſijen,
Die vvachten die vloyen te Somer tijen,
VVant goede vvijven hem ſelven vvachten,
Ende quade om gheen bevvâren en achten.

Ick

GHelijck men inder Heyligher Schriftueren leest/ het is lichter te wachten vloeyen en sprinckhanen als de Sonne te heet schijnt / dan te wachten een wijf tegen haeren wille / want wacht sy haer selven niet het is al verloozen gewacht/ al somē seyt: Ille lavat laterem, qui custodit mulierem : Hy wascht ongebacken Tichelen die een quaet wijf castien wil/ ende wachten van misdoen. Want ghelijck die Tichelen somense meer wascht so sy vuylder/ende bemoderder werden/ alsoo hoemen een boos wijf nauwer wacht hoe sy meer uyt is om quaet te doen. Want wy alle gheneghen zijn om te doen dat verboden is . Het is dan seere swaerlijck een wijf wel te regeren ende te wachten/ want alsoo Iuvenalis seyt:

Adde seram & cohibe: sed quis custodiet ipsos
Custodes, cauta est & ab illis incipit uxor.

Dat is/ Besluyt u wijf ende houtse nauwe / maer wie sal die bewaerders wachten/ die vrouwen zijn schalck ende beginnen eerst aen de dieners diese te bewaren hebben . Men soude dan eer eenen diepen put met eener cleynder cruycken vullen/ dan een quaet wijf van quaet te wachtē/nochtans/so wiese te wachten heeft salt hem pijnen. Ende sy en zijn niet Sot gherekent diese wachten / maer die daer jeloers op zijn. Ende daer om so seyt Salomon Ecclesi. 9 Non zeles mulierem sinus tui, ne ostendat super te maliciam doctrinæ nequam. Ghy en sult dat wijf vā uwen schoot/ dat is/ van u bedde ghenoot / niet te seer beminnen op dat sy niet en tooghe op u die booshey t van haerder quaeder schalcker leeringhen. Maer alsoo Godt gebiet. Nume. 5. Heeft die man quaet vermoeyen oft eenige suspicie op sijn wijf/ hy salt Godt opdraghen.

Ick sie door die vingheren ende moet ghedoogen,
Al dat mijn vvijf vvilt die verblint mijn ooghen.

De Leeraer.

OM dat een Houwelijcx man ende wijf,
Hebben twee sielen ende een lijf,
So wie sijn lijf niet en wille besmetten,
Sal op sijns bedde-ghenoots reynicheyt letten,
En sal gheen vremde eyeren broeden,
Noch sKoeckoecx Ionghen in sijnen nest voeden,
Overspel besonder van ghehoude vrouwen,
Doet menich Broeder sijn Suster trouwen
Menighen besitten onrechtverdich goet
Elck salt beletten, is hy wijs ofte vroet.

Ghelijck

GHelÿck sy int voorgaende Capittel berispt sijn / die haer wÿven te seer lief hebben ende daerom in sorghen zÿn. Also berispmen hier die van haren wÿfs sonden leven / als zÿn roffiaens / oft hoere waerders (alsomense noemt) wilt van haren bedde genoote ende wettelÿcke vrouwe / die seer misprÿselÿck zÿn / want alsō Seneca spreect: Patronus est turpitudinis, qui crimen celat vxoris. Hy is een patroon ende beschudder van onreynicheden die d'oncuysheyt van sÿnen wÿve deckt ende helet / gelatende hem oft hÿs niet en wiste / oft zÿnde deelachtich / ende te vreden dat hy ete ende drincke vanden sonden van sÿnen wÿve oft dochter / want menich man / alsoo Iuvenalis schrÿft:

Doctus spectare lacunar,
Doctus & ad calicem vigilanti stertere naso.

Dat is: ghelecert te zÿn op dat verwelffsel vander cameren ende vergaderinghe vanden balcken / diemen in sommighe landen vergult / ende can wel roncken by den pot van goeden drancke al en slaept hy niet / dat is: so wanneer men sÿn wÿf aentast / om helst oft cust / so siet hy anders wegs / oft gelaet hem oft hy sliepe / die welcke is oorsake van den overspele van sÿnen wÿve / ende sal van Godt gepuniert zÿn gelÿck oft hÿt selve dede / ende licht strangheleÿcker. Hier van zÿn vele exempelen maer elck sicter daghelicx meer dan ghenoech / Godt betert.

Met vvijt te loopen is niemant gheleert,
Menich gaet Sot vvech die Sotter keert.

De Leeraer.

Die vele versoeckt ende vveynich Leert,
Die verre loopt, ende vvijt verkeert,
Ende vvat hy siet t'onrechte merckt,
Die vele begrijpt, ende niet en vverckt:
Die altijts d'eerste is aen den dans,
Ende altijts sinckt al vvaert een gans,
Die sal een gans gherekent vvesen,
Van verre te loopen is niemant ghepresen

HEt is wel waer dat die veel siet eñ hoort: ende alle druck over merct wijser ende constiger wesen mach/ dan die altijts thuys liggende niet en weet wat men in ander landen maeckt/ende daerom seyt Homerus die die Fortuyne van allen begrijpe ende verstandt geheeten is / willende betoogen dat Vlyxes wijs ende expert was/ seyde dat hy vele Landen/Steden/eñ Dorpen/ manieren oft zeden oft wijsen/ van vele volcx gesien hadde. Maer also Horatius in sijn Epistelen schrijft. Cœlum non animum mutant, qui per mare currunt. Sy veranderen die locht ende die gheleghentheyt vanden hemel / die over die Zee eñ over dat meer varē maer niet harē moet/ want die Sot wech gaet / ende altijts met sotheyt omme gaet en can niet wijser ghekeeren/midts welcken seyt Seneca dat die wanderinghe den medecijn niet en maeckt noch die plaetse den constenaer / maer alsomen den kinderen seyt.

Sæpe rogare: rogata tenere: retenta docere:
hæc tria Discipulum faciunt superare magistrum.

Dat is. Drie saecken moghen den Discipel ende dat leerkint boven sijnen meester maken. Die eerste is. Dickwils ondervragen tot dat hijt verstaet ende begrijpt: Dander is datmen wel ondervraecht ende verstaen heeft/ wel onthouden Die derde is, Datmē wel onthouden heeft den anderen voort leeren. Also wy alle doen sullen in goede leeringe willen wy den sotten niet gheleken zijn die altijts der gansen sanck eñ liet singhen wat sy hooren.

Het 61 exempel.

D'onverduldighe ſal op den ezel climmen
Ende ſijnen haeſtighen moet daer timmen.

De Leeraer.

SOo vvie uyt toorne kijven oft ſtrijden,
Sullen billicx op den ezel rijden,
Om daer te coelen haren evelen moet,
D'vvelck veel vrouvven deden vvaer oock ſeer geet.

IN vele deelen van desen wercke zijn die Histozien en figuyren ghenomen uyt der ghemeynder Hoochuytscher ende Latijnscher sprake/ als of hy wilde seggen/ dat eenich man te haestich sy/ te geringe thoornich oft ghestoort/ seggende/ dat hem goet waer dat hy den ezel berede/ om dat die ezel traech is/ende also mocht haerlieder moet ende haesticheyt coelen. Maer het is dickwils der contrarien dat sy noch onverduldiger en de toornigher werden / want sy den steghen ezel buyten synen stap ende ghemeynen treed niet en connen doen voortgaen / en daerom seytmen in spotte van eenen haestigen grammen ende onverduldigen mensche /dat hy op den ezel geseten is/want dickwils soo men hem meerder doet om te vreven te stellen soo hy onverduldigher ende thoornigher wert. Ende daerom sal elck wijs man hem wachten van thoorne oft gramschap want alsoo Horatius seyt:

Ira furor breuis est: animum rege. Dat is Thoone ende gramschap is een corte dulheyt ende verwoetheyt oft ontsinnicheyt/ ende daeromme regeert uwen moet /so dat hy hem niet en stoore. Ende wacht u van kijven ende strijden/ of schelden / waer uyt thoorne ende gramschap spruyt: want alsomen leest / Prover.20: Honor est homini qui sepatar se à contentionibus: omnes autē stulti miscentur contumelijs. Wel hem die hem wacht van kijven ende lasteren oft schelden / maer alle die sotten mingen hem ende gaen omme met verwijte ende versmadinghe diese d'een dander doen. Item alsoo daer staet int 19. Capittel: Qui impatiens est sustinebit damnum: So wie onverduldich ende haestich is sal schade lijden/ want een toornich man als een ontsinnich man niet en weet wat hy doet / ende en spreckt noch en doet niet dan sonde ende quaet/ dies hem namaels rouwet alst te laet is.

Die ſonder ſchalcheyt t'volck bedrieghen,
Doet van ſijn net het ghevogelt vlieghen.

De Leeraer.

DIe haeren raedt ende opſtel ontdecken,
Sijn hier gherekent voor groote ghecken.

Salomon

SAlomon in dat 1. Capittel vanden Prover. dat zijn ghemeyn segs-woorden/daermen wijsheyt uyt leeren mach/ spreeckt tot sijnen sone: Dat is/tot elckē mensche die wijsheyt leerē wilt / aldus: Fili mi, si te lactaverint peccarores ne acquiescas eis. Si dixerint, &c. O mijn lieve sone ist soo dat u die sondaren met soete smeeckende woorden aenlockē willen ghelijck die dat voester kint met hare melck/ en wilt in haer woorden niet gerust zijn/ noch daer na hoorē. Ende al seyden sy u/coemt met ons/ laet ons laghen leggen den bloede/ dat is/tot yemants doot / laet ons minck-yseren ende stricken legghen teghen hem die te vergeefs in onnoselheden leeft/ laetten ons door-swelgen ende slocken oft verslinden al levende gelijck die helle verslint / ende al gheheel als die in eenighe doorlaghe ende poel versincken. Wy sullen alle sijn rijckdom ende goet vinden / ende sullen ons huysen metten roove ende propen vol maken. Legt u ghelt inne met ons/ wy sullen eenen gemeynen buydel oft borse maken ende ghemeynlijck winnen. Mijn sone/en gaet met hem lieden niet. Afhoudt uwen voet van haren weghen / want haer lieder voeten loopen tot quaet te doen ende haesten hem om bloet te storten. Frustra autem iacitur rete ante oculos peccatorum. Dat is: Maer te vergeefs ende om niet spreytmen die netten voor der vogelen ooghen / oft hy seggen wilde ic: tooge u nu die netten vanden quaden om dat gijse schouwen ende ontvlien sout / want die laghen leggen teghen ander / legghense oock teghen haers selfs bloet ende bedrieghen haer sielen ende leven. Want sy dickwils hem selven doen vangen ende daer na aen die galge brengen/ wy en sullen dan noch schalckelijck noch onschalckelijck niemant bedrieghen/ noch ons nette voor der vogelen ooghen spreyen/dat is/wy en sullen onsen raet niet decken eer wy hem volbrocht hebben dat wy voren hebben / dwelcke den Hooftmannen inden crijghe nut ware.

Het 63 exempel.

Al hebbe ick meel boven duyſentich ponden,
En can niet geſtoppen quaet ſprekende monden.

De Leeraer.

Vliet blame ende ſchande ſo vvaer ghy meucht,
Maer om quade tonghen en laet gheen deucht.

Alſo

ALso het noch verhaelt is / dat de deucht is tusschen twee sonden ende t'quaet gheleghen / de Sotten en connense niet ghehouden/want also Horatius schrijft: Dum vitant stulti vitia in contraria currunt: so wanneer die Sotten d'een sonde ontvlieden so vallen sy in dander. Als achterclap / eenighe zijn te seer sorchfuldich / die niet en dorven in die Kercke comen/ om aldaer Gods Heylighe woort te hooren / oock Godt met gheboghen knien aen te bidden ende Almoessen mildelijck gheven / ende doen als die heylich schijnende hyppocrijten. Den welcken raedt is ghegeven in den Boeck datmen den Cathoen heet aldus. Cum recte vivas non cures verba malorum, Arbitrij nostri non est quid quisque loquatur. Aengemerckt dat ghy wel leeft/ en sijt niet sorchvuldich vander quader Sotten woorden ende opsprake / want het in onser macht ende segghen niet en is wat een peghelijck spreeckt, dat is / wy mogen wel by de gratie Gods doen dat niemant verhindert werde. Ende daerom seyt Seneca te recht / datmen quaet van hem sprack / antwoorde hy: Sy sprecken dat sy gheleert hebben ende ghewoone zijn / niet dat ickt verdient hebbe. Ende alsmen teghens ons spreckt sonder onse misdaet ofte schult/so en ist niet meer te achten dan een clocke die eenen Vossen-stertten clepel heeft. Anderen achten niet wat men van hem seyt teghen die welcke staet aldus gheschreven. Curam habe de nomine bono. Sijt sorchvuldich om eenen goeden name ende fame te hebbē/ want also S. Augustijnus leert een goet leven is ons van nooden voor ons selven/ ende eenen goeden naem voor onsen even naesten.

Het 64 exempel.

Die inder kercken d'een dander aenmercken,
Oft clappen oft ſnercken, doen Sotte vvercken.

De Leeraer.

DAt huys des Heeren ſal elck man eeren,
Ter goeder leeren, ende Gods dienſte keeren,
Ten is gheen boſch daermen ſal jaghen,
Hoeren oft beeſten, oft vogelen draghen,
Ten is gheen vierſchare daermen ſal dinghen,
Ten is gheen marckt van manghelinghen,
Het is een huys van Godlijcke vvercken,
Daer niemant en ſal ſinghen dan prieſters en clercken,

Men

MEn vindt in de Gheestelicke ofte Kerckelicke/als oock inde Wereltlicke Rechten gheschreven vande vryheyt der Kercken aldus: Men behoort in de Heylighe Kercke met vreden ende stillicheden sonder gheruchte te zijn/ op dat elck met ruste zijn gebedt tot God doen mochte: want also David schrijft: Den huyse des Heeren/dat is/der Kercken betaemt alle heylicheyt. Eñ daerom en salmen gheenen Raedt / noch Gedinghen/ noch Comanschappen daer in houden/ oock sal hem een yder wachten te spreken lichtveerdighe woorden. Ende gheen dinck daer doen dat den Ooghen Gods onbehaechlijck is/ oft den dienst Gods beletten mach. Sy zijn dan quade Sotten voor God gerekent/ die de kercken verstooren met t'gevogelte diese op die hant dragen/ met honden/ met sporen/ met schoen/ met wandelen. Ende sijn oor onwijse sottinnen die hem pareren ende bereyden om den menschen te behagen. ende tot vleeschelicker begeerten trecken/die des vyans vander hellen netten zijn/daer hy veel sielen mede vanghet. Men sal hem oock wachten alsmen Godt bidt uyt giericheyt om tijtlijck goet te dencken/ of om dese lichamelijcke wellusten / want also de Heere in zijn heylige Euangelium verhalt ende seyt: Domus mea, domus orationis vocabitur: Dat is/ Mijn huys sal geheten zijn dat huys der bedinghen/maer also hy oock seyt. Vele maecken daer af een spelonck der moordenaers/ ende mackent al of sy waré in een hoeren huys/ ofte ten minsten op eenighe bierbancken/ het welcke Godt seer mishaecht ende gruwelen voor hem zijn.

Het 65 exempel

Die uyt vervvaentheyt hem ſteken in ſorghen,
Hebben nu veel vvakens en onblijden morgen.

De Leeraer.

VErvvaende ſotten zijn ſeer t'ontſien,
Want ſy en vveten van gheenen vlien,
Ende ſtellen hem ſelven in ſorghen groot,
Midts vvelcken coemt menich ſot ter doot,
Die vvijſe en ſal gheen dinck beſtaen,
Dat hem te ſvvaer is mach hyt ontgaen.

Ghelijck

GHelijck ons die wijse leert. Qui amat periculum, peribit in illo. So wie hem in dangiere/ dat is/ in perijckel ende sorgen van te vergaen steect die salder in vergaen. Ghelijck die upt verwaentheyt te wijt swemmen / te hooch climmen / swaren last draghen / veel lieden bevechten willen / ofte andersins te stout zijn/ vinden hen tē lestē bedrogē. Gelijck dat Horatius verhaelt vande Valckeniers die hen dickwijls al willens in grachten ende putten werpen om te betogen dat sy licht zijn /eñ hen conē daer upt helpen/eñ bespotten alsmense comt upt te helpen/de welcke als syder aldus willens in vallen ende sien dat sy daer niet upt gheraken connen/ al roepē sy om hulpe ende niemandt en helpse / segghende sy hebbent haer willens daer in gheworpen / helpt u selven wilt ghy daer upt comen. Noch wert hier te kennen ghegeven van eenen Philosophe van Cicilien gheheeten Emphedocles dese begerende datmen hem voor eenen Godt houden souden / ende dat hy al levendich opghevaren was ten Hemel/onder het geselschap der Godē/ hy maeckte hem een paer ijser schoenen/ende ginck in eenen Berch die Æthua ghenaemt wert / daer in zijn veele putten vol Solpher ende viers eewelijck brandende ende wierpē hem selfs in / maer men vant wel zijn ijserē schoenē daer hy met gegaē hadde/ diet vier op worp also dat men wel wiste hoe dese zijn leven gheeyndt hadde. soo dat hy niet ghehouden woorde voor een Godt/ maer voor Sot / alsoo vele doen die haer vermeten ofte beroemen ende deur verwaentheyt selfs ter doot of tot bederf brenghen/ ende also verliesen siel eñ lijf/ ghelijck men oock leest van eenen Milo ghenaemt / dese nam voor eenen boom te splijten ende bleef daer aen hanghen/ende veel meer dier ghelijcken die aldus haer eynde ghehadt hebben / die nae haere waenwijsicheyt willen leven.

Het 66. exempel.

Den grooten kerre vvech vaer ick ter hellen,
Daer ick ſal vinden mijn ſotte gheſellen.

De Leeraer.

Die varen den wech die meeſt ghereden,, is
Oft gaen den wech die meeſt getreden,, is
Ende niet en mercken waerheen ſy trecken:
Zijn int ghetal van ſotte ghecken.
Want dickwijls die ſonden ſchijnen ſoet
Ende trecken tot hem der ſotten moet,
Maer cort en onſeker is alle vreucht,
Die niet geſticht en is op deucht,
Ende de pijn die u dat varen geeft,
Sal eewich duijren, ſiet hoe ghy leeft.

Alſo

ALso die heylighe schriftuere ons te kennen gheeft: Est via quæ videtur homini iusta: novissima autem eius ducunt ad mortem, Het is eenen wech die den mensche schijnt rechtveerdich te wesen/ maer het eynde van dien leyd en ter doot. Eñ alsoo ons Christus in zijn H. Euangelie leert: den wech der salicheyt is een enghe eñ nauwe/ ende weynich lieden gaende/ maer den wech der bederffenisse ende verdoemnisse is breet/ ende vele liedẽ gaender inne/ want sy haer sinnelijcke begeerten volgen. Het zijn dan alsoo ons de Heere bewijst ende die Philisophen ende Poeten oock verstaen ende geschreven hebbẽ twee wegen/ d'een is den wech van deuchden die ter rechter hant treckt/ ende is in dat beghinsel scherp om gaen/ maer hoemer langher ende voorder in gaet so hy schoonder ende lieflijcker is/ ende int eynde is volmaecte ruste met alle blijschap. D'ander is den wech der vleeschelijcker weelden ende wereltlijcker ghenoechten/ die ter slincker hant leyt/ ende is int beginsel seer behaechlijc den vleesschelijcken menschen/ maer so sijder langer in gaen/ so sijder min ghenoechten in vinden/ want alle verganckelijcke blijschap vergaet/ ende versaet soomen in vleesschelijcke weelde meer hantiert soomen hem crancker vint/ hoe datmen oude gewoonten qualick ghelaten can/ ende diese niet en laten voor datse hem laten vinden int eynde in den oneyndelijcke drucke/ verdriet ende pijne/ wy en sullen dan niet aensien dat beginsel vanden wege alsoo die sotten vander werelt doen/ maer dat eynde voor oogen hebben om te mogen comen ten eewigen leven.

Het 67 exempel.

Hier ſietmen ſotten onvvijſelijck leven,
Die quaet exempel haeren kinderen gheven.

De Leeraer.

EErbaerlijck ſpreken ende eerlijck leven,
Sal elck zijnen kinderen goet exempel gheven,
VVant kinderen haren ouderen achter volghen,
Met anders te doen is Godt verbolghen.

Die

DIe wijse man seyt Prover. 29. Virga atque correctio tribuit sapientiam: puer autem qui dimittitur volumtati suæ confundit matrem suam. Die roede ende correctie oft dat castijen gheeft wijsheyt / maer dat kint datmen na sijnen wille laet doen / sal sijn moeder confuys ende beschaemt maken. Eñ daerom alsoot voren verhaelt is seyt Iuvenalis aldus: Maxima debitur puero reverentia, si quid turpe paras nec tu pueri cõtempseris annos. Sed peccaturo obsistat tibi parvulus infans. Si damnosa senem iuvat alea ludat & heres. Bullatus. Dat is: den kinderen behoort toe groote eerwaerdicheyt van leven / ende als ghy sonde sout doen en siet niet aen dat u kint ionck zy / maer een kint dat noch niet spreken en can / sal u beletten voor hem sonde te doen / want die kinderen alder meest haers vaders ende moeders voetstappen volgẽ / ende daerom als vader ende moeder dobbelen / spelen / droncken drincken / oncuyssche lic leven / onreynlijck spreken / vloecken / sweeren / oft anderssins mis doen voor haer kinderen hoe jonck dat sy zijn / sy en dorven niet denckẽ dat haer kinderen beter leven leyden sullen / want de creften oft crabben gaen alsoo Esopus spreeckt / altijt achterwaerts also sy van haeren Vader eñ Moeder gheleert hebben / ende daerom Diogenes een Philosophe siende eene ionckman droncken / seyde dat hem een dronckaert gewonnen ende gemaeckt hadde. Ende men seyt ghemeynlick. Insequitur leviter filia matris iter, dat die dochter lichtelijck haers moeders wech gaet / ende daerom seyt die voor seyde Iuvenalis Scilicet expertas vt tradat mater honestos aut alios mores quamque habet vtile porro filiolam turpi vetulæ produceri turpem. Wat meyndy dat die moeder sal beter seden haerder dochter gheven dan sy heeft / voorwaer meendy dat / ghy doolt seer / want het dunckt den oncuysschen ouden wijven nut zijn / dat sy haer dochteren oncuysch van leven maken / elck wijse sal hem dan wachten ende gheven sijn kinderen goet bewijs.

Die hier in vveelden als beeſten leven,
Sullen int eynde van vreſen beven.

De Leeraer.

ALs Paerden ende Beeſten gaen ſy ter doot,
Soo vvie dat ruſten inder vveelden ſchoot.

DJe selve Salomon gheheeten die wijse/willende ons vander werelt blijschap eñ vleesschelijcker genoechten ende weelden trecken/ seyt Prover.7 / Jck hebbe gesien van mijnen vensteren een jonck man qualijck bedacht/ ende ter oncuysheyt genegen op der straten/ wandelende in die avonstont tusschen dach ende nacht dat hem te ghemoete ende teghen comen is een wijf gecleet als een ghemeyn vrouwe / bereyt om die sielẽ inden strick te brengen. Een wijf van veel claps en ongestadich/ die in t t'huys niet gedueren en can/leggende haer laghen nu t'huys nu buyten huys / nu op oorden ende hoeckens vander straten/ende om helsende den jonck man cussende eñ met lodderlijcken aensichte vleyden ende smeeckten/ seggende: Jick hebbe een offerhande ende bedevaert beloeft om u welvaert ende hebbe heden mijn belofte gequeten ende daereom ben ic u tegens ende te gemoete gecomen/begeerde u te sien ende hebbe u ghevonden. Jck hebbe mijn beddeken costelijck bereyt met alder costelickheyt ende welrieckende dingen / comet laet ons droncken werden van onsen borsten ende laet ons gebruycken die begheerte om helsinghen tot den daghe. Mijn man en is t'huys niet / hy is wijt ende verre wech gegaen / ende heeft eenen sac met gelde wech gedraghen om comanschap te doen ende en sal niet weder keeren voor dattet volle mane zy. Eñ alsoo heeft sy hem int strick gebrocht/ ende gebonden ende met soeten woorden haer na getrocken Ende hy volcht haer terstont ghelijck een ossen diemen ter doot leydet/ ende gelijck een vet lammeken huppelende ende springende en niet wetende die arme sot dat sy hem in banden leyt / tot dat sijn herte metten strale der vleeschelijcker minnen doorstraelt zy / ende gelijc een vogel int strick vliecht ende en weet niet datmen upt is om sijn leven te rooven ende daerom mijn sone hoort na my ende wacht u van sulcken wijven / want vele stercke ende wijse synder af bedrogen gheweest / ende ten valle ghebrocht. Dit sijn die woorden van Salomon / die de meyninghe vanden Leeraer ons van weelden treckende verclaren.

Het 69 exempel.

Die haer secreet ende heymelicken raet,
Haer vvijven ontdecken zijn sot oft quaet.

De Leeraer.

SOo vvat ghy vvilt verholen blijve,
En suldy ontdecken gheenen vvijve,
VVant vrouvven secreten zijn al ghespleten,
Ende helen alleen dat sy niet en vveten.

Overmits

OVermits dat geen sekerder secreet en is dan dat niemant en weet/daerom seyt Seneca: Quod tacitum esse vis, nemini dixeris, Dat ghy wilt verborgen zy ende geswegē blijve en suldy niemant segghen/ende daerom seyt hy elders: Qui silere me vis primum ipse sileas, toont dat ghy wilt dat te verswijgen/sult ghy eerst swijgen. Men vinter vele die hem bedroghen gebonden hebben om dat sy haren raet ende verborghen saken haren wijve ende boele te kennen gaven. Ghelijck Sampson die ondervonden hebbende dat Dalila die de sommige Dalida heetē sijn boel niet helpen en coste/en liet nochtans hy niet en seyde haer sijn secreet ende heymelijcken raet daer hy hem met bedroghen vant/ want om dat sy hem leveren wilde inde handen van sijnen vyanden/ vraechde sy hem: waer dat sijn cracht eñ macht in gheleghen was/ die welcke na dat hijse dickwils anders segghende dan't was/ om haer te proeven onghetrouwe gebondē hadde/en liet nochtans niet/hy en seyde haer dat sijn stercte lach in sijn hayr/datmen hem noyt geschoren en hadde/die welcke dede hem slapen in haren schoot ende als sy hem syn hayr af geschoren hadde leverden sijnen vyandē/dien vingen ende bespotten/ als een Sot/ ende staken hem sijn ooghen uyt/ ende deden hem als een blint paert die molen wenden. Der ghelijcken Amphiarius waer af Statius schrijft/mits dat hy sijnen wijve sijn secreet te kennen gaf/ diet sijnen vyanden ontdecte vant hem bedroghen/ als meer ander daer staet in dat boeck dat men Catho heet: Secretum mentis nunquam tu pande marite. T'secreet van uwer herten en wilt nemmermeer uwen wijve te kennen gheven/ d'welck te verstaen is/ aende saken daer yemants lijf oft eere aen hangt/ want van ghemeyne sake die den huyse aencleven oft aengaē waer toe die vrouwen haere mans dickwils helpen raden/ ende dien raet sal dan int gemeyn goet zijn,

Het 70 exempel.

Die oude vrouvven om goets vvil trouvven,
Met veel rouvven veel gelts aenſchouvven.

De Leeraer.

DIe vvil met vreden ſijn ſalich ende rijcke,
Die ſal hem voeghen met ſijns ghelijcke.

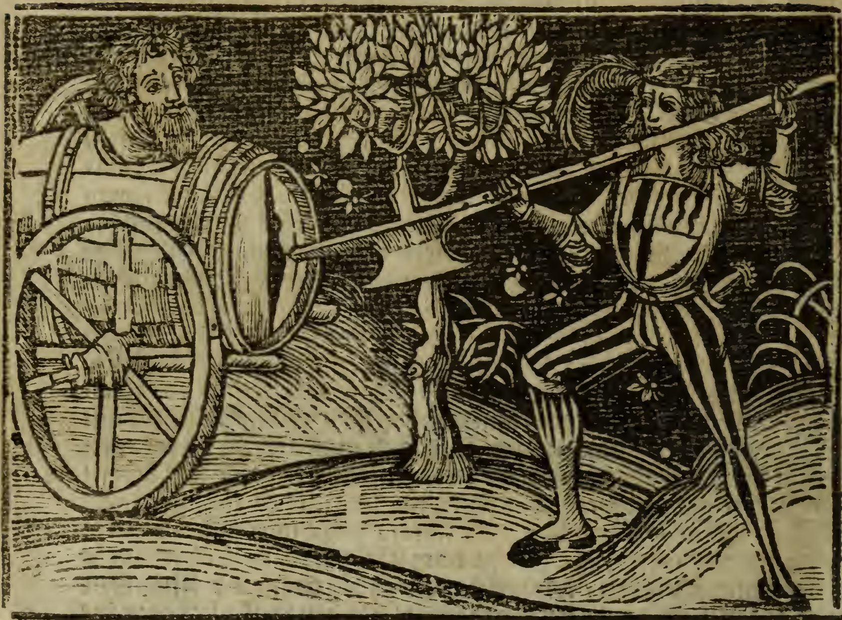
In

IN dat 19. Capittel vanden Prover. seyt Salomon aldus: Domus & diuitiæ dantur a parentibus: a Domino autem proprie vxor prudens, Huysen ende rijckdom moghen ons van onsen ouderen / als van vader ende moeder ghegheven zijn / die ons pijnen rijckelick te houwen: maer een wijs wijf wert alleen van Godt ghegheven. Ende daerom zijn sy onwijs die om goets wille alleen houwen / ghelijck een jonckman die een oude vrouwe trouwet / oft een jonghe vrouwe eenen ouden man alleen om sijns goets wille/want sulcke een den persoon niet en trouwen/ maer sijn goet/ d'welck beclaecht een seggende/ alsoo Aulus Gellius verhaelt : Me miserum qui treobulam dureob talenta decem. Nanam mulierculã cuius superbia adeo intolerabilis est, Dat is: wee my die ghetrouwet hebbe / Treobele een cleyn oudt verrompelt wijfken om 10. talenten gelts wille / die so overmoedich ende soo hoovaerdich is dattet onverdraechlijck zy. In autem vtramque quamdoquidem dotata est cubet, sy sal op beyde haere ooren slapen / dat is/also wel metten rugghe te my waert als met den aengesichte/om datse rijck is / vanden welcken dat seyt Iuvenalis Intolcrabilius nihil est quam femina dives, dat geen dinck onlijdelijcker noch swaerder om te verdraghen is / dan een wijf die haren man veel goets toe ghebrocht heeft. Ende daerom die arm zijn ende in payse wil leven/ sullen haer gelijcke soecken / ende sullen geen gulden clouwen noch vijghen soecken onder des ezels steert / want haer ghiericheyt al bedrogen uyt comen sal. Ende voor veel goets/ veel overmoets ende strijdens vinden / hoe wel dat gheen din ck meer te schouwen en is om in vreden ende liefden te leven/ dan een wijf ghenegen tot kijven. Ende daerom sal elck wijse eer een goede vrouwe trouwen dan een rijcke / hoe wel rijcke vrouwen vint die beter zijn ende vriendelijcker dan die arme / maer selden als sy eenen armen man ghenomen hebben.

X Die

Niet nemen om t'gelt,
oock niet laten om t'gelt
als de persoon anders iets maer
vroom, goet, verstandich, en Godsalich is
om Süer, en soet, voor lieff te nemen,
naer den wille des heeren

Die haet oft nijt op yemant draecht,
Hem ſelven meer dan anderen plaecht.

De Leeraer.

AL iſt dat die bien, van armen lien,
Niemant miſrien, men canſe gheſien,
Al vvoondy int vat, dieſe toe behooren,
Die nijdighen menſche ſalſe al verſtooren.

DJe wijse seyt Ecclesi. 14: Qui sibi invidet nihil est illo nequius & hec teddito est maliciæ illius, nequam est oculus lividi & avertens faciem suam & despiciens animam suam. Soo wie hen selven benijt is sulcx datmen niet en vindt arger/ende dit is den loon van sijnder quaetheyt/ te weten: dat die hem selven oft anderen benijden. Als quade scharen hem selven snijden/ die oogen des benijders is arch ende schalck nerghens toe dienende/ afkeerende sijn aenschijn van eens anders welvaert die hy niet sien en mach/ ende hatende zijn siele om dat hijse niet af getrecken en can/ hy en bemercke eens anders voorspoet oft om dat hijse met eens anders welvaert crupst ende pijnet / want also Horatius in zijn Epistel schrijft. Inuidus alteribus rebus marcesit opimus invidia Siculi non invenire tyranni Maius tormentum. dat is/ Een nijdich mensche verdwijnt ende verdoret van eens anders welvaren ofte voorspoet / de tyrannen van Cicilien hebben gheen swaerder torment noch pijne ghevonden dan nijdicheyt / want sy haer selven quelt. Ende daerom also S. Gregorius betuycht: Iustus invidia nihil est, geen dinck en is rechtveerdiger dan nijdicheyt/ want sy terstont quelt en pijnt daer sy in is. Eñ daerom wenscht hy dat die nijdighe hadde zijn ooghen in alle de welvaert vander werelt om noch meer ghequelt te zijn. mitsgaders datmen niemāt en benijdet dan om zijn voorspoet / seyt. Martialis aldus Omnibus invideas livide, nemo tibi. dat is / O ghy wreede ende nijdighe mensche ick wilde dat ghy alle die werelt benijdet ende niemant u / want ghy dan alleen sout tegenspoet hebbē / wy sullen dan nijt boven alle dinck vlieden/ want gheen dinck ter werelt meer teghens caritate/ dat is/ behoorlijcke liefde en is vander welcker orcondt de heylighe Schriftuer/ datinvidia diaboli mors introivit in orbem terrarum, dat is / de doot is eerst ghecomen in de werelt onder die menschen uyt den benijde des vyants vander hellen vā daer alles quaets comt.

Het 72 exempel.

Hooghen ſtaet, ghevvelt ende eere,
Verblinden Heeren, ende Vorſten ſeere.

De Leeraer.

ELck vvijſe ſiet toe, al is hy een groot Heere,
Dat d'vviel van fortuyne hem niet en keere.

Deſe

DEse figuere is voor gestelt geweest teghen die sotten die hem op haer geluc ende goede fortuyne oft voorspoet verlaten / nu steltmense wederteghen die gene die hem verlaten op heerschappye eñ gewelt/hoe wel nochtans niet alle die hooch geseten zijn ende groote macht hebben / daer om wijs goet / oft salich zijn want also Salomon spreeckt Ecclesi.11. Multi tiranni sederunt in chrono & insuspicabilis portauit diadema.Multæ potentes oppressi sunt valide,& gloriosi traditi sunt in manus alterorum.veel tyrannen oft tyranten dat zijn onrechtvaerdige Coningen hebben geseten inden throon ende op den Coninckliijcken stoel/ diement niet opgheteghen soude hebben/ heeft dickwijls croonen ghedregen. Veel mogende eñ machtighe zijn vroomelijck ende by geweldige vertreden / ende die gloriose ende hoochste in eeren zijn / ghelevert gheweest in de ander lieden handen. Oft hy segghen wilde: niemant en verlate hem op zijn groote macht ofte herschappije / want dese is by de sommighe dickwijls quaet te besitten / ten anderen oock diet al wel ofte qualijck besitten/ staen noch in vreese om af gheset te werden. Gelijck was Xerxes Coninck van Syrien, Perssen, Meden, ende Babilonien, al dese wesende soo rijck ende machtich dat sy sijns goets gheen eynde en wiste / nochtans spijsde hy een heyr volcx die een rivier uytdranck / ende datmense met thien duysent niet tellen macr metẽ moesten/ en nochtans moeste hy in een cleen bootgẽ ofte schuytgen alleen vluchten. Gelijck Cresus Coninck van Lydieu dese was de alder rijcxste van schatte/ de welcke van Cyrus ghevanghen eñ in eenen hoop houts gestelt / om te verbranden / hy hadde verbrãt gheweest hadde hy niet gheroepen Solon Solon , waer af Cyrus hem vraechde waerom hy hem riep / seyde dat Solon een vanden wijsen van Athenen hem geseyt hadde / als hy hem om zijns goets wille verhief salich rekende/ ende dat niemant salich te rekenen en was voor zijn doot/dat ick seyde hy nu bevinde/ het dwelck Cyrus hoorende ende denckende dat hem der ghelijcken oock geschieden mochte/ en onderhielt hem in eeren/dus laet ons alle goede leeringhen een exempelen ende voorschrijften wesen.

Het 73 exempel

Die niet en vveet maer hem verlaet,
Alleen op Godt als Crabben gaet.

De Leeraer.

HElpt dan u selven soo helpt u Godt,
VVant doet ghy anders ghy sijt seer Sot.

Overmits

OVermidts dat S. Paulus betuycht dat Godt wel weet wie de sijne zijn/ende dat van dien gheen verlept en werden. Ende dat Godt eenighe vercoren heeft behouden te zijn ende eenighe voor weet die verloren sullen zijn / soo vintmen quade sotten die hem selven ende ander diese met haerder valscher leeringhen bedrieghen seer schalckelijck zijn / segghende/ wat helpet veel gebeden oft gewrocht / Godt weet wie behouden ende wie verloren sullen zijn/ ende wy en connens niet voorby/ want men Gods voorwetentheyt niet bedriegen en can/die welcke willen wijser zijn dan God die ons ghebiet dat wy hem bidden sullen om zijn gratie ende om zijn rijcke ende sijn geboden houden/ doende wercken van caritaten ende ontfermherticheden. Ende S. Augustijn seyt dat die niet gepredestineert/ dat is/voor geeycht ter salicheyt en is van God ẽn sal hem bidden/ dat hy gepredestineert werde. Hoe wel slechte lieden en sullen daer in niet twijffelẽ want sy daer gheenen gront in vinden en mogen. Maer sullen gelooven dat Godt ons gegeven heeft eenen vryen wille om goet oft quaet te doen/ende dat Gods voorwetentheyt van onser quaetheyt geen oorsake en is / want hy niemant en bedwingt quaet te doen/ ende daerom veroordeelt hy rechtveerdichlijc/ de geẽ die by haren wille quaet doen ende hem niet en bidden om zijn gratie ofte genade/ wy en sullen dan die hant aent werc steken want alsoo S. Augustijn seyt/ die u gemaeckt heeft sonder u/ en sal u niet salich maken sonder u / dat is/ sonder u toe doen eñ hulpe / die hem dan alleen op Gods voorsienicheyt verlaet sit op een crabbe/want hem alle dinc achterwaert gaet/ ende lenet hem aen een riet/ende gaeyt / hopende dat hem een gebraden duyve inden mont vliegen sal. Maer hy sal lange inde gracht liggẽ so hy hẽ selfs niet uyt en helpt/wãt alsa Virgilius schrijft Geor.3. Alitur vitium viuitque tegendo. Dum medicas adhibere manus ad vulnera pastor abnegat, & meliora deos sedet omnia poscens, der schapen smette ghedeckt wert meerder ende levender als die herder sidt ende niet raet toe en doet/ dan hy God bidt dat hyse ghenese.

Het 74 exempel.

Eens anders huys blusſche ick ende laet d'mijne,
Men vint oock vele ſulcke medecijne,
Die anderen helpen ende ſelve cranck blijven,
VVie ſalt vertellen vvat Sotten bedrijven.

De Leeraer.

VEle ongelucx ſy op hem vvelven,
Die anderen helpen, ende niet hem ſelven.

Alſoo

ALsoo die Rechten getuyghen. Agris tuis sitientibus alieni irrigandi non sunt, Als uwen acker van drooch-ten bederft en suldy geens anders beghieten / want. Ordinata charitas incipit a se ipsa , wel geoordineerde ende geregelde liefde ende charitate begint aen haer selven eerst. Ende alsoomen leest. Qui sapiens sibi ipsi prodesse nequit: nequicquam sapit, die meynt dat hy wijs zy / ende hem selven niet voorderen noch baten en can en is niet wijs/oft is te vergeefs wijs. Ende daerom seyt die wijse Ecclesi.30. Miserere animæ tuæ placens Deo . Ontfermt uwes selfs sielen wildy Godt behagen. Ende alsо Iuvenalis seyt: Wt den Hemel quam dese spreucke/Nosce teipsum , dat is / bekēt u selvē ende daerom verstoort hem Horatius vragende aldus. Cum tua peruideas oculis mala lippus inunctis Cur in amicorum vitijs tam cernis acutum quam aut aquila aut serpens epidaurius. Dat is/ aenghemerckt dat ghy u sonden ende schanden siet met ghesalfden ende bestreken oogen. Al waren sy leep/ dat is/ als die qualijck siet/ waerom siet ghy eens anders misdaden ende ghebreckelijcheden alsoo scharpelijck al haddy Arenden ende Draken ooghen/ oft hy seggen wilde/ dattet niet en betaemt/want die Arende sien so scharpelijck dat sy staeren teghen der sonnen schijn sonder pinckoogen/ wy sullen dan ons ghesichte eerst wieden/ende onsen acker eerst begieten / ende ons huys eerst blusschen / dat is/ onse conscientien eerst suyveren/ ende op onse salicheyt meest dencken/ende daer toe meest arbeyden/ende daer na eenen anderen onderwijsen ende helpen / want alsoo Salomon seyt/die voor hem selven niet en dooch/en dooch ooc voor eenen anderen niet/ende daerom alsmen yemant verwijt dat hy om hem selven meer arbeyt dā voor eenen anderen mach hy antwoorde gelijck Terenttius schrijft: Proximus sum ego met mihi. Ick ben my selven d'alder naeste. Oft mijn sake gaet my voor al aen.

Het 75 exempel.

Ondanckbaere ſotten hem ſelven hoonen,
Als ſy die deucht met quaden loonen.

ONdanckbaer lieden ſijn argher dan beeſten,
VVant honden maken haren Heere feeſten,
En Leeuvven doen haren voeders eere,
Die quaet voor goet doen dolen ſeere.

Onder

ONder ander sonden ende schanden is ondanckbaerheyt meest ghestraft/ ende mispresen vanden wijsen die ons deuchden leeren/ want/ ingraritudo exsiccat fontem bonitatis. Ondanckbaricheyt doet die fonteyn van deuchden ende goetheyt uyt drooghen/ dat is. Als menich man yemant ondancbaer vint/ so en doet hy noch hē noch ander niet meer deucht/ want dic kwijls een beroct ende verdient dat seven ander te wers hebben oft te min hebben / wy sullen dan danckbaer wesen. Eerst ende boven al onsen Heere van wien wy hebben/ wesen/leven/siele lijf/ have ende al dat ons goet is. Daer na vader ende moeder die ons voort gebrocht ende op ghevoet hebben / daer na onse hooghe Overicheyt die ons beschutten ende beschermen/daer nae die ons onderwijsen inde Geestelijcken saecken/ diemen heet Vaders der Kercken / ofte dieneren Gods / elcken nae zijnē beroepe / voorts oock onsen vrienden ende weldoenders / ende volgen den ackeren die alsoo Tullius schrijft meer weder ghegeven dan sy ont faen hebben/ Ende sonderlinghe ist dat yemant voor ons ghearbeyt heeft sullen wy hem daer af loonen want also ons Heere de seyt. Dignus est mercenarius mercede sua. Elck arbeyder is sijns loons weert. Eñ daerom gebiet ons de Heere seggende Levi.19. Non morabitur opus mercenarij tui apud te vsque mane, Dat wert is een loon vanden wercke van uwen arbeyder en sal by u niet blijven tot des ander daechs morghenstont oft nuchten. Het is dan een schadelijcke sonde ondanckbaer te sijn/die van God ende vanden menschen gehaet is. Eñ daerom die Romeynen als een knecht ofte slave vry man gemaeckt was ende teghen sijnen patroon dat is dien vry gemaeckt hadde ondancbaer was/ wilden datmen wederom slave maeckte ende als yemant ondanckbaer was van datmen hem mildelijck gegeven hadde/ mocht ment hem by recht weder eysschen / sy sijn dan sot die quaet voor goet weder gheven.

Veel ſotten ende noch meer Sottinnen,
Met danſen luttel eeren ghevvinnen.

OM dies wille datmen dickwils in dansen ende springen veel sonden ende ongheoorloofde dingen doet/seyt S. Augustijn die na die Apostelen een vanden meesten lichte vander Kercken is/ datter dickwijls beter/dat is/ minder quaet waer / op den Sondach dat landt metter ploech te oeffenen ende te bouwen dan te dansen / want dansen is onderhouden vanden Heydenen/ ende gevonden vanden kinderen van Israel die in afgoderij dansten om een gulden Calf dat sy voor haren Godt aenbaden. Ghelijck veel dansers meer dencken om dansen ende om haer vleesschelijcke begheerte met dansen te volbringhen/ dan om haren Godt. Ten is van gheenen noode datmen verhaelt hoe vele sonden dicwils in eenen dans geschien want elck wel weet dat menich oncuysch peysen/ aentasten/ en spreken daer door geschiet / menige nijdicheyt ende gramschap volbrocht is / menich overmoet ende hoovaerdije / menige giericheyt / van hem lieden die met smeecken ende wel dansen meynen veel goets te gecrijgē by eenige dochters oft vrouwē diese anders sins niet en beminnen. Menighe gulsicheyt begonst is/om daer na te dansen ghelijck in hoveringen ende banketten. Menige traecheyt geschiet na dansen / als die t'sanderdaechts totteē noenen slapen ende den dienst Gods oft van haren meesters verletten. Menich man bedorven wert die hem boven sijnē staet cleet om behaeclijck te dansen/ menige dochter ende dienst vrouwe ontsteelt dat sy den speelman ende die t'sanderdaechs haer werck doen gheven/ ende int corte alle sonden gheschien dickwils in dansen. Midts welcken men hem daer af wachten sal ten zy ter eeren Gods. Gelijck om den sacramente van houwelijcke eere te doen/oft om kennisse te gecrijgen ten goeden/ waeromme dat is ten houwelijcken staet te betrecken/ ende daerom Priesters/ Monicken ende Clercken dier niet toe comen en mogen sullender hen af wachten / maer al de werelt mopens hem dies nu/ dat seer misprijselijck is.

De Leeraer.

DIe vviste vvat quaets veel dansen maken,
Die soude seer schouvven ende versaken,

Het 77 exempel.

Onſchamelijck bidden ende leckerlijck leven,
Dat zijn ſotten die om gheen eere en gheven.

DEn ſotten brootbidders duncket al gevvonnen
Dat ſy onſchamelijck ghecrijghen connen,
Sy lieghen, ſy bedriegen, ſy maken den armen,
Om dat den goeden haeres ſouden ontfermen,
Sy ſingen ſy ſpringhen ſy maken goede chiere,
Maer ghebeden ſpijſe ſtaet menighen diere.

Alſoomen

ALsomen in de geestelijcke rechtē beschreven vint: Vti ius esurienti panis tollitur si de cibo securius iustitiam negligat: quam esurienti panis frangatur vt in iusticiæ acquiescat. Oorboorlijcker ontneemt men dat broot den hongherigen / ist dat hy verlatende op die spijse diemen hem gheeft die rechtvaerdichept vergeet ende versuymt / dan men den hongerende broot deylt / om dat hy daer met verleyt sijnde der onrechtvaerdicheyt aenhanghe / ende daer in gherust sy. Al is dan aelmoessen gheven een werck van charitaten / daer die ghever niet verliesen en can / gheeft hijt om Godts wille ende wijselijck / nochtans behoortmen wel toe te sien / wien ende waeromme men gheeft / want te gheven hoeren / oft boeven / oft coppelerssen / oft yemant die daer met sijn sondē achtervolcht / ende onderhout / die gevent niet om Gods wille / maer eer om des vyants wille / ten sy indē uytersten noot daerment niemant ontsegghen en mach / om Gods wille alsmen die macht heeft. Item die gheven om gepresen te sijn vander werelt / die en sullen genen loon van onsen Heere hebben / ende die geven om eenighe sonden te doen by hem lieden oft by ander verdieven die helle mede. Ende dit is aengaende den ghever. Ende aengaende den bidder / soo wanneer hy eerlijck ende tamelijck al ist met grooter pijnen ende arbeyt sijn broodt vint te winnen / ende nochtans bidt die stelet Godt door wien hy bidt / ende den armen lieden die hijt uyt den monde neemt ende den goeden lieden diet hem gheven / wachten dan die op aelmoessen leven dat sijse niet mildelijck noch tamelijck en verdoen / want sy daer scherpe rekekeninge af sullen geven ten jongsten ghe richte.

Het 78 exempel.

Hier siedy Sotheyt in eeren verheven,
VVien vele lieden tsijns noch gheven.

O Vermits dat alsoot voren verhaelt is : Stultorum infinitus est numerus. Der sotten ghetal is sonder eynde / machmen wel segghen dat der sotten rijcke groot sy eñ altijt meerdert / maer het en betert niet/ want hoe meerder / hoe argher/ elck salder hem dan af wachten.

Den

De Leeraer.

DEr sotten gheslachte is seer vermaert/
Want t'allen canten vintmense vergaert/
Die smit van sottegem smeet seer veel sonen/
Die hem van ioncx ter sotheyt ghewonen/
Die altijts tegen hem selven kijven/
Ende niet en connen op een gheblijven/
Maer in die werelt willen sijn begheven/
Ende inden Clooster nae die werelt leven:
Sijn sy ghehouwet sy hebbens rouwe/
Ende sijns sijs niet/ sy soecken een vrouwe:
Die coopliedeu willen vander Godtheyt spreken/
Die clercken vercoopen/ oft steken en breken/
Meest al die werelt is nu verkeert:
T'gheslachte van Sottegem is nu vermeert:
Ende Hanneken van Sottegem heeft seer veel maghen.
Waert dat sy al moesten caproenen draghen/
Die sot sijn oft den sottaert maken/
Men vont gheen dierder dinck dan laken/
Midts welcken veel Broeders haer wijde mauwen
Souden by ghebreke van lakenen nauwen:
Ende souden sy al witte mantels slepen
Die vander sotheyt sijn om begrepen/
Soo en waer gheen ambacht beter dan weven.
Maer menigherley Sotten vintmen gheschreven/
Deen is hoovaerdich / dander nijdich/
Die derde verbolghen/ de vierde ontijdich/
Den welcken ghiricheyt hout onder de voet/
Den vijfste met elcken onreynicheyt doet/
Den seste is gulsich/ die sevenste traghe/
Tot alder deucht / maer na mijn ghewaghe/
Sijnd'aldersotste diet niet en weten/
Hoe wel dat sy in hooghen staet sijn ghesetten.

Die vvil ſpelen ende gheen ſpel lijden,
Moeten op der ſottten vvaghen rijden.

HY is vvel Sot die met Sotten ſpeelt,
VVant hem dat ſpel ſeer haeſt verveelt,
So vvie dan den Sot al ſpelende ſlaet,
Al lachende menighen ſlach ontfaet,
Ende vvert hy thoornich is hy vvel ghepaert,
Om datter tvvee Sotten ſijn vergaert,
VVant die vvilt vvijs ſijn, ende den Sot maecken,
Vint hem altijs bedroghen in alle ſaecken,

MEn vindt veel onwijse lieden die hem selven voor seer wijs houden / want also Salomon spreeckt. Proverb. 36. Sapientior sibi stultus videtur septem viris loquentibus sententias. Een sot rekent hem selven ende dunckt hem wijser zijnde dan seven wijsen die vonnissen ofte woorden van macht ende autoriteyten geven. Ende die sulcke willen met elcken spotten / gecken ende speelē/ ende en willen niet dat men met hem speelt / want sy hen beter rekenen ende achten dan andere / die veel wijser ende beter zijn dan sy/want het is een groote wijsheyt ende een openbaer teecken van Sotheyt niet en willen spel verstaen / ende nochtans daer mede altijts ommegaen / ghelijck die met sotten ende kinderen willen spelen / ende sijn sy met eenen riete oft sweepen gheslegen / daer sy haer houten paert met te slaen meynden/ sy stoorens hem ende die sommighe trecken haer messen / ende dander spreken rijp ende swaere woorden/ ende dreyghen die kinderen gelijck oft sy met ouden lieden spraken. Ende daerom seyt Salomon aldus. Sagitta in fixa femori canis: sic verbum in corde stulti, dat woort van den sotten is in haer lieden herte/gelijck die pijl ende schicht die geschoten is in de dyen oft billen van eenen hondt / want ghelijck die hont doorschoten/ niet so seer en gheert dan den pijl upt te trecken/alsoo en begeeren die sotten niet soo seer als oorsake te vinden/ om haren sotten thoorne op yemant te schieten / ende daer om en canmense niet soo lichtelijck aengheroeren men en heeft haer lieder gheschut dat sijn haer lieder quader woorden oft slaghen op den hals.

Die moghende ſot mach niemant gheluchten,
Maer vvie miſdoet die mach vvel vluchten.

De Leeraer.

Elck vvijſe vvachte hem van overdaet,
Al heeft hy in machte den hoochſten ſtaet,
VVant die veel lieden t'onrechte plaecht,
Hem ſelven meeſt int verdriet jaecht.

MEn vint veel Sotten die hem verlaten op haer macht oft gheslachte eñ stercikte/ oock niemant ontsien willen/ veel lieden slaen ende verderven die nochtans in grooten sorghen zijn / want die vele lieden misdoen / hebben veel t'ontsien / ende veel menschen maken een roede tot haeres selfs aerse / ghelijck men by exempelen can bewijsen. Eerst by Perillus die een constich man was van Athenen, ende verstaende dat in Cicilien was een tyrant die sonder genade die lieden verderf/ meynende wel gheloont te sijn / ghinck tot hem ende maecte hem eenen stier oft eenen veerr van metael/ segghende/ dat die daer in ghesoden oft verbrant worde / soude loepen ende ghelupt maken als een stier ofte veerr /ende niet als een mensche / midts welcken die tyrant altemael geen genade noch medelijden en soude hebben/ van dier inne lijden moesten/ d'welck verstaende die tyrant/ seyde dat hy proeven wilde/ ende versoecken met hem selven die dat afgrijselijcke torment ghemaeckt hadde / ende verbrandende selfs daer inne/aldus seyt David: Incidit in foveam quam fecit: Hy viel in die gracht die hy ghemaect hadde. Ten anderen mach ment selve proeven by Aman die ten tijde dat Assuerus leefde/hadde doen maken een galge om Mardocheum aen te hanghen/ daer hy door die begheerte ende bede van Hester die Coninghinne selve aen ghehanghen was / der ghelijcke leestmen van veel ander / ende heden geschiet neimmermeer anders/soo wie uyt is ende bestaet yemant te bedriegen oft schade te doen/ hy vint hem bedrogen ende in schaden in dese ofte in d'ander werelt / wy sullen dan ons wachten al hebben wy eenighe macht veel lieden te misdoen / want van alder misdaet gheschiet ten eynde wrake / ende geen gewelt mach lange dueren. Ick meyne dat gheen staet so cleyn en zy daermen gheen exempel en vint om hem te spieghelen.

Die traghe menschen sijn sotte dieren,
VVant sy min dooghen dan byen oft mieren.

TRaecheyt ende ledicheyt is de moeder van sonden,
Hebben veel sotten metter armoede ghebonden.

OM die traecheyt van veel lieden te berispen seyt Salomon Prover.6. Vade ad formicam o piger, considera vias eius & disce sapientiam. Quæ cum non habeat ducem nec preceptorem nec principe, parat in æstate cibum sibi & congregat in messe, quod comedat. Dat is: O ghy traghe onnut mensche gaet tot der mieren ende aenmerckt haer wegen / ende leert van haer wijsheyt. Die welcke al heeftse geenen leytsman/ noch meester/ noch Prince/ nochtans bereytse ende vergadert haer spijse inden oogst / ende inden somer dat sy te winter sal eten. Ende om dat die gierighe segghen dat sy doen gelijck die mieren/ ende willen daerom wijs gerekent sijn/ alsomense nae die werelt rekent/ daerom Horatius die seyt / dat die mieren even naerstelijck vergaderende/ ons gheven exempel van grooten arbeyde/ antwoort aldus. Quæ simul inversum contristat aquarius annum. Non vsque prorepit, & illis vtitur ante quesitis patiens? cum te neque fervidus æstus dimoveat lucro: neque hyems, ignis, mare, ferrum: Nil obstet tibi, dum nesit ditior alter. Dat is: het is wel waer dat de miere vergadert ende spaert / maer sy doettet betamelijck / by maten ende t'eenen goedẽ eynde/ want also haest als die winter coemt blijft sy in haer holken / ende en cruyptер niet uyt noch en vergadert niet meer/ maer gebruyckt ende leeft gesparichlijck ende tamelijck van datse vergadert heeft. Maer ghy gierighe mensche en hout niet op noch in die brandende hitte noch in die strange coude/ ende noch water/ noch vier / noch wapen en can u weder staen/ noch weder houden/ op en dien dat niemant rijcker en sy dan ghy. Ende gelijck die mieren vergaderen als een gemeyn volck / alsoo vergaderen die bien als onder eenen Coninck/ die oock den traghe vermanen te arbeyden/ ende sijn broot te winnen / want also Salomon seyt. Omnis piger in egastate est. Alle die trage menschen sijn in ghebreke/ want sijn sy in gheenen ghebreke van tijttelijcken goede/ overmits datment hem te voren gewonnen heeft / sy sijn nochtans in ghebreke van deuchden/ dus salmen traecheyt ontsien ende schouwen.

Het 82 exempel.

Die ghcerne voor recht gaen ende altijts dinghen,
VVillende t'recht verblinden, haer opſtel volbringen,

De Leeraer.

GHenoechte ende vreucht, tijt, goet, ende deucht,
Veel dinghens vliet, ſchouvvet als ghy meucht,

Om

OM dat veel lieden ghenegen sijn om te dinghen ende ter wet te gaen/ende weder sy recht oft onrecht/hebben/alleen om haren thoren te wreken/oft haer overmoet te betoogen/ ende haer quaet opstel te volbringen/verlatende hem op haer macht / op haer rijckdom/ oft vrienden of schalckheyt/ oft constich spreken / oft op ander saken waer met sy meynen de justitie eñ rechtveerdicheyt te verblinden/ d'welck doende/sy haer liever sielen verdoemen/want wat sy met boosheyt/ subtijlheyt / listen/ vonden / practijcken/ oft bedroghe t'onrechte ghecrijcht/ al werdet hem by den rechters oft schepenen bedrogen oft verleyt sijnde / oft niet wel verstaende toe ghewesen / dat stelen sy voor Godt / ende sijnt schuldich weder te geven/ met al den achterstelle/ schade/ ende verlette/ dat haer weder partije ghehadt heeft / vander eerster stont dat sy wisten ende verstonden dat sy onrecht hadden. Daerom seyt Salomon Prover .3. Non contendas adversus hominem frustra: cum ipse tibi nihil mali fecerit. En wilt niet te vergeefs en sonder oorsake met yemant dinghen oft te rechte gaen / als hy u niet misdaen en heeft. Ende om datmen hem dickwils ontgaet alsmen te wette staet/het sy upt thoorne/ oft upt giericheyt / oft upt nijde eñ spijte/ datmen sijn gedinghe verliesen soude teghen yemant armer oft onwijser ende min ghëacht/ daerom verspreeckt S. Paulus seer die van Corinthen om dat sy gheerne voor heydenen dingden / ende ons Heere seyde tot sijnen jongeren / so wie u den oppersten mantel neemt/ liever dan ghy daer om sout moeten dingẽ / geeft hem uwer onder rock oock daer toe. Niet dat hy raet dat wy yemanden souden voetsel gheven om quaet te doen / maer om dat wy ons wachten souden van dinghen ende strijden / so wanneer wy der meerder deucht met beletten/oft onrechtvaerdicheyt doen moeten/ wy sullen ons dan wachten van veel dinghens connen wy.

Die spreken onreynicheyt ende ombedvvongen,
Hebben als die soghen dreck op haer tonghen.

De Leeraer.

ONsuyvere tonghe onsuyveren sin heeft,
VVant elck vat uyt geeft na dattet in heeft.
VVildy dan reynich sijn ende cuysch bevonden,
Hebt herte, tonghe, ende u ledt ghebonden.

IEsus de sone van Syrach onder die beden die hy tot onsen Heere doet/dat hy verlost sy van eender onreynder tongen/ want alsoo S. Paulus verhaelt.1.Cor.15. Corrumpunt mores bonos,collo quia,mala. Quade ende oneerbare reden bederven goede seden. Het en is gheenen noode datmen schrijve/hoe vele sonden dagelijx gheschien uyt onreynichlijck spreken/ hoe menich herte ter oncuysheden daer mede verweet sy / hoe vele onreynige gheyeynsen oft gedachten daer af ghecomen syn : want een yegelijc aen hem selven wel bevroet. Eñ daerom seyt. Iuvenalis, Satyra. Quotiens lasciuumin tervenitillud ΖΩΗ ΚΑΙ ΨΥΧΗ. quod enim non excitet ingnenVox blanda: Soo wanneer datmen oncuysschelijck spreken met smeeckende woorden segghende / mijn leven/ mijn siele/ mijn herteken/ mijn liefken/ wat leet mach hem ter oncuysheyt vinden / als die smeeckende onreynige tonghe haer consten bedrijft. Oft hy segghen wilde: gheene. Het is nochtans een groote onbekentheyt ende beestelijckheyt inden mensche/ dat hy dat ledt dat hem Godt t'sijnder eeren ende verchiersel boven allen dieren ghegeven heeft/dat is die tonghe die hy hem gegeven heeft/ om hem hier tijttelijck ende ons begrijp den anderen te kennen te gheven / soo ombetamelijck misbruyckt tot alder onreynicheyt ende oneeren/ ende nemet inden mont dat hy in die hant niet en soude willen nemen. Ende nochtans ist dicwils meerder sonde/ ende ghemeynlick meerder sorge/onsuyverlick spreken dan onsuyverlick leven/want die onsuyverlick spreeckt verweckt vele lieden tot sonden/ende die onsuyverlick leeft/ doet hyt heymelicken alsoo ment meest doet / soo mis doet hy alleen met zijnen gheselschappe. Elck sals hem dan wachten/ende sonderlinghe vrouwen/ willen sy eerbaer ghereкent zijn.

Het 84 exempel.

Beroemen van bloede, van conſte, van machte,
Behoort der grooter ſotten gheſlachte.

De Leeraer.

EDelheyt van bloede behoort uwen magen,
Fortuyne mach alle haven ontdraghen,
Schoonheyt,geſontheyt, cracht,deucht welſprekentheyt,
Behooren natueren met goet beſcheyt,
Conſt ende wijſheyt hebben u ghegheven,
Natuere,ende die meeſter: merckelick leven,
Deuchtdelijcke liefde verleent ons Heere,
Bidt hem daeromme, ſoo wert u eere,
Want hy alleen ſijn haven croont
Ende voor ſijn goet den ſijnen loont.

Dat

DAt alder meeste teecken van volmaecktheyt is / datmen alder eeren weerdich is / ende gheen eer vander werelt en begeert. Ende daerom sijn sy sot die hem alleen op haer geslachte ende edelheyt verheffen / want alsoo Iuvenalis seyt. Stem mata quid faciunt, quid prodest, Ponthice, longo Sanguine censeri? Quis fructus generus tabula jactare capaci Famosos equitum cum dictatore magistros, Si coram Lepidis male vivitur effigies quod Tot bellatorum: Dat is / wat helpen de Ouderen ende vrienden daer men af ghecomen is / achter een ghemaelt of ghesneden / ofte gheschildert ghelijck men die roede Jesse af maelt ofte Schildert wat baet het verhaelt dat men van Edelen bloede eñ van Edeler afcomsten zy / alsmen voor sulcke Beelden verkeerende ondeuchdelijck ende oneerbaerlijck leeft / of hy segghen wilde / niet met allen. Want also hy voortgaende seyde. Tota licet veteres exornent undique ceræ. Atria, nobilitas sola est atque vnica virtus. Al waert dat v sale stonde vol beelden van wasse gemaect / also die Romeynen plagen alle d'edele ende vermaerde van haren gheslachte te stellen / nochtans en soudy daerom met rechte niet edel gherekent sijn / want alleen deucht is warachtige edelheyt. Eñ insgelijcx sijn sy onwijs / die hem op haer goet / op haer schoonheyt / conste / fortuyne / behaechlijcheyt / oft ander giften ende gaven verheffen / want alsoomen gheschreven vint: Qui genus suum laudat, aliena laudat. Die sijn gheslachte ende sijn vrienden loeft / die loeft dat sijn niet en is / want haer deucht en is de onse niet / ten zy dat wijse na volghen.

Het 85 exempel.

Die Ackerman voortijts simpel ende goet,
Hantiert nu dobbelheyt met overmoet.

De Leeraer

HElp Godt hoe is die werelt verkeert,
Die Lantman was hier voortijts gheeert,
Om dat hy getrouwe was ende ootmoedich,
Simpel, rechtvaerdich, ter deucht voorspoedich,
Nu is hy ghierich, hovaerdich, bedeghen,
Tot alder loosheyt ende bedroch gheneghen,
Eerst is hy coopman, ende wert hy rijcke,
Soo en is op t'lant gheen sijns ghelijcke,
Dus coopt hy heerlickheyt ende wert mijn heere,
Al en weet hy ter werelt noch duecht noch eere.

Onder

ONder alle die ambachten eñ Neringẽ zijn die loffelicxste / eerlicxste/eñ orbaerlicxste sijn/ is dalder overste eñ meest ghepresen ackerẽ ende eeren ende die hem daer met generen / midts welcken die meeste heeren ghelijck Abraham, Loth,David , ende der Romeynen vele Senateurs ende Dictateurs, hebben schaep herders ende ackermans gheweest. Ende als die Romeynen yemant lonen wilden/ docht hem ghenoech sijn/dat hy voor een goet ackerman gherekent was. Ende ons Heere en seyde niet dat sijn vader een coopman / oft een bewoonder vander stadt dat is een borger/oft een poorter was/ maer een ackerman. Ende om dat ackeren ende eeren een eerbaer en salich becommeren is/ daerom segghen die Poeten dat rechtvaerdicheyt vanden steden verjaecht sijnde / met twee haren susteren/ te weten suverheyt oft cuysheyt van lijve ende trouwe / haer lange tijt int velt onder die lanslieden ende arbeyders vanden lande hielt / tot datse van hem lieden oock verdreven was. Also sy noch is / Godt betert / want die Lantmã ofte Boere nu oncuysscher/valscher/ongetrouwer/ eñ hovaerdigeris / dan dicwijls die lieden vander stadt / hoe wel men noch goede vint ende ghetrouwe / maer spreecken vanden quaden ende Sotten.

Het 86 exempel.

Soo vvie tot Ploeghen achter vvaert siet,
En behoort ten eeuvvighen leven niet.

De Leeraer.

DIe van vvel doen vvilt sijn gheloont,
Van vromelijck strijden sijn ghecroont,
Die moet ten eynde ghestadich blijven,
VVant alsoo Godt leert ende ons doet schrijven,
Die niet en voldoet dat hy bestaet
Van niemant hy den rechten loon ontfaet.

Alsoo

ALso ons lieve Heere eñ Salichmaker Jesus Christus ons leert. Mat..x. Qui perseveraverit usque ad finem salvus erit. Soo wie dat perseverende dat is volstandich/ oft ghestadich ende gheduerich in goeden wercken bleve tot den eynde die sal behouden wesen. Oft hy by contrarien seggen wilde dat geen ander / want alleen volstandicheyt die Croone geeft. Ende daerom seyt sinte Pauwels 2. Timo.2. Qui certat in agone non coronabitur nisi qui legitime certaverit, die in een parc oft camp eenighen strijt vecht en sal niet ghecroont zijn / dan die wettelijck ende ghetroulijck vecht dat is tot den eynde. Also midts dat gelijck Job seyt. Militia est vita hominis super terram, dat leven des menschen op daertrijck is een ridderschap ende gheduerich strijden sal elck hier vromelijck strijden ende hem niet op geven noch verwonnen geven vanden vyant vander hellen / van sijnen vleyssche oft vander werelt/ die ons altijts bestrijden tot der doot tot den eynde van onsen leven/ende dan sullen wy daer af wel geloont zijn ende anders niet. Overmits dat ons heere seyt. Luce. ix. Nemo mittens manum suam ad aratrum, & aspiciens retro aptus est regno Dei. Niemant stellende sijn hant aen dien ploech ende achterwart siende en is niet bequame ten eewigen levē te gerakē/ dat is Niemant beginnende eenige goede wercken/ ende die latende achterwaert siet op sijn quade gewoontē / en sal tē eewigen levē niet gerakē/ ten sy dat hy ten eynde is gevonden die hant aen den ploech hebbende/ ende goet opstel voor te nemen al en heefter hy noch niet vele toe ghedaen/ want Godt een volmaect opstel voor den wille ontfangt/ alsmēd werc niet volbrengen en can ende gaerne volbrenghen wilde.

Die uyt der vervvaentheyt vergheet die doot,
Die vint hem ten laetsten in grooter noot.

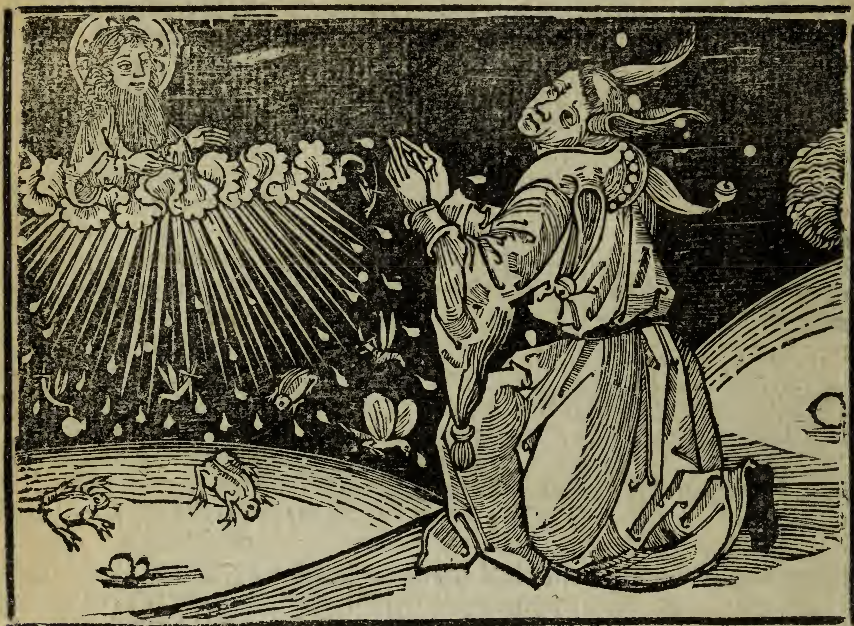
De Leeraer.

HOovaerdighe sot laet sincken uvven moet,
Ende denckt op sterven soo sydy vroet,
VVant als een dief by nachte betraept,
Die doot die in sijn sonden slaept.

SEneca aensiende die Sotheyt vander werelt segghende aldus. In hoc omnes fallimur quod mortem non providemus cum certius morte : nihil incertius hora mortis. Wy werden alle in dat bedroghen / ende zijn alle in een dinck ghebreckelijck. Dat is / dat wy de doot niet en achten/ aenghemerckt dat ghen dinck sekerder en is dan de doot / ende gheen dinck onsekerder dan de uyre des doots / wy sullender dan op dencken eñ dese geboden wel in onse ghedachten hebben / want also de Heylighe Schriftuere leert / de doot comt dickwils als een dief inder nacht/dat is/ als wyer minst op dencken. insonderheyt de gheene diet minst achten ende op dencken/als Job seyt. int 12 Capittel. Ducunt in bonis dies suos : & in puncto ad in ferma descendunt. Dat is/ Sy leyden haer leven in genoechten/ende in een ooghenblick dalen sy ter hellen / wy sullen ons dan bereyt houden ende altijts die comste onses Heeren verwachten / want S. Ieronimus seyt daer en is gheen sorchlijcker dinck dan te leven / also men niet en soude willen ofte dorven sterven / sullen ons verootmoedighen / aendenckende die verworpentheyt van den dooden / want also Iob int voorgaende Capittel verhaelt. Iste moritur robustus & sanus dives & felix: viscera eius plena sunt adipe: & medullis ossa illius irrigantur. Alius vero moritur in amaritudine animæ suæ absqne ullis opibus: & tamen simul in pulvere dormient, & vermis operiét eos. Dat is/ dese sterft/ zijnde noch sterck ende ghesont van Lichame / rijck eñ salich / ende diet binnenste des Lichams heeft vol smers ofte vets/ende het ghebeente vol merchs dat sy daer inne begoten werden. Een ander sterft in bitterheyt van zijnder sielen in grooter aermoede ende katijvicheyt / sonder eenighe goedingen ofte hulpe ende machten/ eñ nochtans sullen sy t'samē inde swaerte aerde rusten / ende die wormen sullense alle beyde ontdecken eñ vernietighen.

Het 88 exempel.

Die ſot vervvondert als hem Godt plaecht,
Maer nae verbeteren hy niet en vraecht.

De Leeraer.

NIemant en ſal hem van Godt beclaghen,
Want waren geen ſonden daer waren geen plaghen,
Slaet Godt die quade ſy ſijns wel waerdich,
Ende wiltſe daer by noch maken rechtvaerdich,
Slaet hy die goede, al en is niemant ſo goet,
Die niet en verſuymt noch niet miſdoet,
Het is haer voordeel, want voor haer lijden,
Dwelck ſal vergaen in corten tijden,
Bereyt hy hem vreucht int eewich leven,
Ende ſalder voor de Croone gheven.

Aen-

AEngemerct die groote ende afgrijselijcke sonden die ter werelt gheschien/ ghelijck vanden genen daermen int naeste voorgaende Capittele ghesprokien heeft/ die God al verwijtē dat hy inder menschelijcker natueren voor ons gheleden heeft / dien loochenen oft versaken oft segghen dat sy tot sijnen spijte ofte t'ondancke doē willen/ die welcke argher sijn dan Judas dien vercochte ende leverde den Joden / ende daer om is te duchten dat Landen ende Steden dickwils geplaecht sijn om datse sulcke lieden ghedoogen ende niet en straffen/ want geen heydenen noch Turcken so quaet en sijn dat sy haren God verloochenē oft vervloeckē oft yet tsijnen spijte verwijten oft t'oneeren soude willen doen oft spreken. Ende daer om al sijn die plagen groot wy verdienense wel/ ende en dorrender ons niet in verwonderen/ want indie Heylige Schriftuere staet. Deu.xx.5. Pro mensura peccati erit & plagarum modus. Na die mate vander sonden sal die mate ende maniere vanden plagen sijn. Wy sullen ons dan by anderen spiegelen gelijck die vā Egyppten die God met sprinck hanen/ met vorsschen ende padden ende menichsins anders plaechde / om die versteentheydt van Pharao haren Coninck ende van hem lieden. Item by Antiochius Cenacherib ende Nicanor die Godt strangelijck plaechde alsoot in de Bijbele verclaert wert.

Het 89 exempel.

Die sijnen kinderen te veel goets gheeft
Dickvvils te loone veel slaghen heeft.

De Leeraer

Die ionghe kinderen te vele gheven
En ouderen dickvvils te langhe leven
Maer vvee den kinderen die dreygen ofte slaen
Sullen hier, of hier nae haeren loon ontfaen.

Inder

IN deser manieren is het oock hier voorens verhaelt / hoe dat veel Ouders in Sotheyt leven. Om dat sy haere kinderen te veel toe geven / ende nu vermaent ons de Leeraer sonderlingh den kinderen / dat sy haere Ouders / eñ Meesters eeren ende onderdanich zijn sullen / want dat is het ghebot Gods dat hy selfs ghesprocken / eñ met zijner eyghener hant gheschreven heeft / seggende aldus. Exo 20. Honora Patrem tuvm & Matrem tuam ut sis longæuys super terram qum Dominus Deus tuvs dabit tibi. Dat is / Eert u Vader ende Moeder / op dat ghy langh meucht leven op der aerden / die u Godt gheven sal / dat is / Op dat ghy langhe in salicheyt ende voorspoet moecht leven / Ende hier en teghens so wie zijn Vader ofte Moeder slaet / ofte vergraemt of eenich onrecht doet / dese volgen de woordē des Heeniet / wee den geenen die sulcks doet / want wy zijn schuldich den Vaderlijcken naem te eeren / der halven wilt Godt van ons Vader geheeten sijn / ende sijn / bruydt dat is / die Heylige Kercke ons moeder / om dat wy ooc ons natuerlijcke Moeder in eerwaerdicheden souden houden / doende hen beyden bijstant ende eere / want het is dat eerste ghebodt vander t'weeder tafelen waer inne ghescreven staen die geboden den mensche aengaende. Ende om datmen't wel onderhouden soude: heefter Godt den loon toe gheleydt die de Joden / doen eñ noch veel menschen alder meest begeeren / dat is een lanckfalich leven op aertrijcke. Ende ter contrarien dreyght ons Salomō seggēde. Die Vader ofte Moeder vervloeckt oft vermalendijt / diens licht sal verdonckert werden / dat is eene oneerbaer leven ende onsalich sterven sal hem gheschien wachten hem dan beyde oudeeren ende kinderen van mis-doene.

Het 90 exempel.

Hy beſlaet den Ezel daer die doot op rijt,
Die hem van eens anders doot verblijt.

De Leeraer.

DIe vvil bedijen met Godt ende eere,
Stelle al ſijn hopen op onſen Heere,
Ende helpe hem ſelven met arbeydt groot,
Niet hopen op eens anders doot,
Die doot doet achter vvaert den ezel draven,
Als vader ende moeder haer kinderen graven,

Het

HEt sijn noch ander sotten metter gierichept besmet/ ghelijck die nacht ende dach op eens anders doot hopen om sijn officie / proven oft goet te hebben/en dencken niet dat ons leven maer een wint en is/ ende dat sy licht narder de doot sijn dã daer sy die doot af wensché. Ende daerom sept Cato. Cum dubia & fragilis sit nobis vita tributa: In mortem alterius spem tu tibi ponere noli. Om dat u broosstch levẽ staet in sorgẽ groot en suldy niet hopẽ op eens anders doot. Item om dat veel lieden die doot van eenen anderen om sijns goets wille begheeren / sept Salamon, ons daer af treckende Prover. 20. Hereditas ad quam festinatur in principio, in novissimo benedictione carebit. Erfachtichept daer men int beginsel hastelijck toe loopt/ sal int eynde sonder benedictie sijn / dat is / en sal gheen voorspoet hebben. Daerom septmen dat van langher hant rijck werden salichept is/wy en sullen dan ons hope niet stellen op eens anders doot om daer met rijck te werden/ want alsoo die selve Salomon spreeckt Prover. 10. Expectatio iustorum lætitia, spes autem impiorum peribit. Het verbeyden vanden rechtvaerdighen coemt ter blijschap / maer die hope vanden ongoddienstigen ende quaden sal vergaen. Niemant en sal dan des doots ezel beslaen om dat sy tot yemant te gheringer rijden souden/ want hy licht die roede tot zijnen aers plucken soude. Ende nochtans vintmen sulcke sotten/ die den Heere bidden ofte aelmoessen geven / ende dat om eens anders doot/ gelijck oft de Heere sulcks dede om beden/ of om gelts wille / gelijck of hy een mordenaer waere/ o ghy rechte verblinde sotten hoe verkeert doet ghy u ghbedte

Die pluymſtrijckers vinden haer onder voet,
Als het paert haer valſch opſtel bevroet,

DIe oorsake ende cause daerom dat de Heeren ende Princen beyde gheestelijck en weerlelijck nu meest dolen/ is om datse niemant en dorren berispen noch straffen/maer een yeghelijck looftuytse ende strijckt haer pluymen / soo is dat Iuvenalis Schrijft. Nihil est quod credere de se non possit quoniam laudatur dijs æqua potestas. Dat gheen dinck en is dat de hoochste Prelaten als Domiciaen doe was/van hem selven niet en gelooven alsmense prijst. Ende looftuyt/ want die voorseyde. Domiciaen liet hem houden voor eenen Godt / ende dede hem Schrijven Heere ende Godt. Ende om dies wille dat quade overdraghers ende loeftuyters seer veel quaets doen inde Heeren hoven / soo sullen sijse daer wt bannen alsoo die wijse Princen ende Prelaten doen / allsoo Horatius vanden Keysere Octaviaen schrijft/ segghende / Dat hy altijts op sijn hoede was/ende alsmen pluymstrijckende tonpasse streeck/soo floech hy als een Paert. Ende der ghelijcken om dat van loeftuyten gheen goet en comt anders dan teliooren te lecken/ en den buyck oneerbaerlijck te voeden/ daer om wachten hem alle de wijse van loeftuyten/ ende vanden Hove daer die loeftuyters wel ghelooft sijn. Alsoo ons Esopus by eenen bypspele leert / segghende / dat die Vos/ Wolf / en Beer / vanden Leeu genoot zijnde/ verstaede dat die wolf vanden Leeu by nae verbeten was/ om dat hy seyde dat in't hof stanck/ende die Beer insghelijckx / om dat hy seyde datter wel roeck / vragende een ander of het wel roeck / seyde dat hy al visschende/sijnen roecke verlooren hadde / ende quamer met vrij af/ Wie inder Heeren Hove sijn huyt wilt gheheel wt brenghen / die moet sien hooren en swijghen / ende oock waermen is.

De Leeraer.

DIe om vet te smerren haer tonghe vercoopen
Ende om loftuyten ten Hove vvaert loopen
VVerden dicvvils geslagen om haer pluymstrijcken
Een eerbaer herte leert eerbaer pracktijcken.

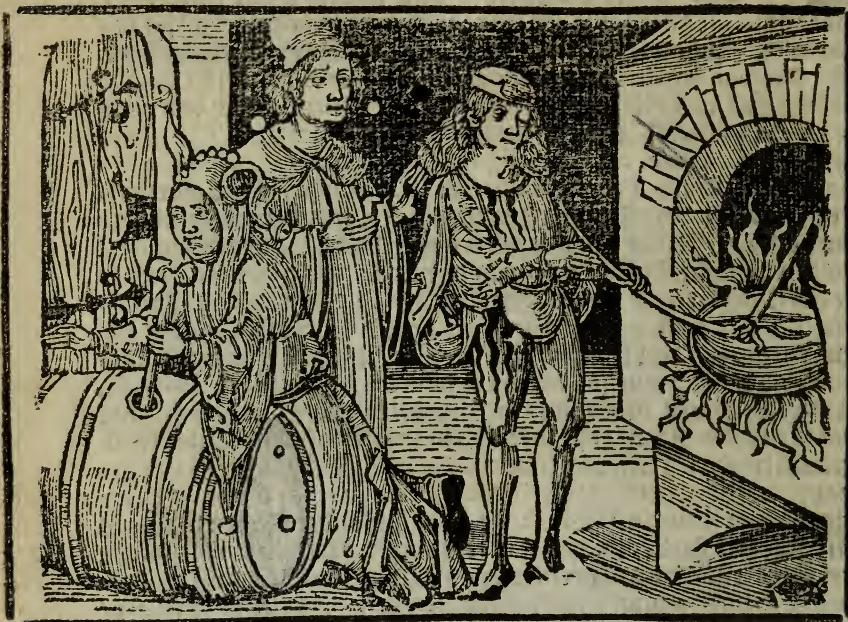
Soo vvie hem laet inde ooren blasen,
Mach hem vvel ſchicken metten dvvaſen.

MEn vint beschreven in die Decreten. Non Solum ille reus est qui falsum de alio profert : sed etiam is qui citis autem criminibus prebet. Dat is/niet alleen is hy beschuldicht en misdadich/ die van eenẽ ander valschelijck yets quaets voort brenghet / maer oock die gheene die den wroegers ende overdragers zijn ooren leent. Ende daer by en sullen wy niet te lichtelijck ghelooven/ also Salomon ons leert seggende Eccle. 19 Non omni verbo credas. Ghy en sult niet alle woorden gheloven . Van gelijcken seyt oock de H. Evangelist S. Jan in zijn Epistel 1 Johan 4. Charissimi nolite omni Spiritui credere: sed probate Spiritus: ex Deo sint: quoniam multi pseudo Prophetæ exierunt in Mundum . Mijn alderliefste ghy en sult niet allen Geesten gheloven / maer proeft en ondersoeckt die geestẽ/dat zijn d'ingevers of sy van God zijn/want veel valsche Prophetẽ gecomen zijn in de werelt. Al ist dan dat de quade overdragers ons in die ooren blasen wy en sullense niet ghelooven/ om de onnoselen te verdrucken noch veroordelen / maer die waerheyt eerst wel te ondersoecken/men vint beschreven. Nullum ante veram iustamque probationem iudicare aut damnare debemus. Wy en behooren niemant te veroordeelen oft te verwijsen/ voor dat wy waractighe ende wettelijcke proevinghe ende ondersoeck gedaen hebben. Men vinter nochtans vele die om lichtelijck te gelooven misdaen hebben / ghelijck Nabuchodonosor die om d'overdragen van Naaman. Mardocheum ende alle ander Joden verwees en hadse doẽ stervẽ/ hadde Hester niet belet . Itẽ Pharao die Ioseph verwees ende deden kerckeren om dat hy Puthifers wijf geloofde/der gelijcken mach men segghen van hem die Susanna verwees/ en van Pylatus die onsẽ Heere verwees en duysentich andere meer.

De Leeraer.

Lichtelijck te gelooven en is niet goet,
Elck sals hem vvachten is hy vroet,
Ende noode hooren achter rugghe spreken,
Oft vanden dooden diet niet en vvreken,
Gheen quade tonghen salmen op voeden,
Maer hem daer van, als van draken hoeden.

Die Alckemiſten boven alle andere raſen,
Die al haer goet in d'aſſchen blaſen.

GHeen ſotter cooplieden ter vverelt leven,
Dan die haere ſiele om rijckdom geven,
Ghelijck die valſch goet. voor goet vercoopen,
Die men nu vint met groten hoopen.

ALsoot voren verhaeldt is/ die ghierichept bedriecht dickwils die wijshept/gelijck als den genen die wt giericheden / meynende van eender ghedaenten van metallē een ander te makē door de Alchemijen gelijc van speauter Silver / ēn van silver Gout / al haer goet verblasen ende vinden hem int eynde arm ende bedroghen/ want Aristoteles seydt. Valeant/ oft/ gaudeant Alchimiste: quoniam species rerum transmutari non possint. Verre moeten sy van ons sijn/oft hem verblijden wt ydelheydt die Alckemisten/want sy ter warachtiger blijschappen niet comen en sullen/ overmits dat die ghedaenten ende natueren van dinghen d'een in d'ander niet en mogen verandert zijn. Ende daer om seggen die Leeraers vanden rechten. Quisquis ergo credit posse fieri aliquam creaturam, aut in melius, aut in deterius mutari: aut transformari in aliam speciem vel in aliam similitudinem nisi ab ipso creatore, qui omnia fecit & per quem omnia facta sunt: procul dubio infidelis est: & pagano deterior. So wie dat ghelooft eenige creature oft yet dat gheschapen is/moghen ghemaect sijn oft in beter oft arger verandert sijn/ oft in een ander ghedaente ende manieren veranderen / sonder alleen vanden schepper ende maker die alle dinck ghemaect ende geschapen heeft/ en by den welcken alle dingen gemaekt sijn / sonder twijffel die is ongeloovich ende argher dan een heyden ende Sarrasijn / Ende niet alleen sijn sy sot ende te mispruijsen die by Alhemien haer goet verliesen/ maer noch argher ende sotter is hy/ die by Alhemien oft ander valscheden rijck wert/vercoopende sulc silver oft gout door constē gemaect voor natuerlic goet/ oft die wijn/ oft anderen dranck/ oft spijse, valschen waer inne die Crupeniers/ Vettewariers / Wijn vercoopers / ēn ander Brouwers/dickwils besmet zijn / wee den geenen ten jongsten gherichte.

Oneerbaer ſpreken ende gulſich eten,
Vintmen daer ſotten zijn gheſeten.

VAnden gulsigen menschen die beestelijc leven/is voor genoech gesproken geweest/ vanden welcken sept Dauid. Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum & in retributionem & in scandalum, dat is haer tafel sal hem liedē voor oogen een stric zijn/ eñ teenden loonen en ter schanden comen / dat is die gulsighe verworghen eñ verhangen hem aen haer spijse eñ en hebbē geen ander Hemelrijc/ dan de weelde van haren buyck / d'welck haerlieder schande is. Maer om dat also onse meyninge is/meer om deucht te leerē/dan alleen sonde eñ schande te berispē of te straffen/ daerom wil ick eenighe corte leeringhen geven hoemen hem ter tafelen hebben sal.

De Leeraer.

DIe wil met eeren vrolijck leven
Houde die regelen vanden wijsen ghegheven
Coope alle dinck wanneer het tijt// is
Verdoe nae dat zijn lantschap wijt//is
Soecke goet ghoselschap ende dat selden
Wachte hem van spelen ende van schelden
Doen zijn spijse ende dranck ghebenedijen/
Wilt u van schimpen ende spotten vermijen
Ete op becoemsten/drincken op maten
Wat hem te diere is sal hy laten
Ende kennen staet in alle zijne saken
Niet willende den sot oft heerschap maken
Eerbaerlijck leven mach elcken voeghen
Hoe wel dat niemant can elcken eeh ghenoeghen
Maer om te doene dat hem betaemt
Ende metten rechte leven onbeschaemt
En sal hy noch stom sijn/noch veel spreken
Gheen dinck omsteken gheen vaten breken
Gheen beenderen met tanden knaghen
Gheen ghebeten spijse ter schotelen draghen
Noch rupsenen/noch geeuwen/noch wrijven/noch crauwen
Noch drinckende spijse inden mont behauwen
Noch staerlijck sien/noch ligghen/noch leenen
Noch teghen ander sijn beenen steenen
Spreke van Godt ost dat hem behaghe
Ende dancseggen ten eynde vanden ghelaghe.

G Helijck dat Tullius ende meer ander verhalen ende leeren Hercules, wesendde in sijnder Jonckheyt die also Salomon seyt/ alder sorchlijcxt ende onbekenst is/ te weten / waer toe sy haer vetrecken sal sach in eenen droome in manieren van openbaringhen eñ visioene voor hem staen twee vrouwen/ d'een ter luchter ofter slinckerhant seer schoon ende behaechlijck/ eñ ghevraecht zijnde wie dat sy was/ antwoorde datse was die ghenoechte der wereldt/ende weelde des vleeschs / eñ beloofde hem te leyden in een prieel ofte hoofken van alderleye vreuchden/ daer desen wech toe leyden die behanghen was met schoonen ende wel-rieckenden bloemen / ende met al-

der-

derbehaechlijckheydt verchiert/ ende ghemackelijck ende licht om te gaen. Ende daer nae vraechde hy de ander die ter rechter hant staende/ wiese was ende watse begheerde/ overmidts dat sy scharpelijck ende stranghelijck ghecleedt was/ ende dorre ende magher als die vol arbeydts was/ die hem andtwoorde dat sy was ghenaemt die deucht daermen met arbeyde ende verdriete int beghinsel toe gheraken moeste/ maer wilde Herculcs wel doen/ soo riet sy hem dat hy int t'beghinsel maer dat eynde vanden weghen aenmerckende moeste/ die welcke dat doende sach dat den wech van weelden seer lieflijck ende behaechlijck was: maer int eynde sach hy datter die doot stont ende worp ten eewighen valle alle die ghene die weelde ende ghenoechte altijts achtervolcht hadden. Sach oock dat die wech ter rechterhandt scharp was ende qualijck om te wandelen/ ende van luttel lieden ghegaen/ om dat hy sonderlinghe inden beghinsel seer swaer om te gaen scheen / maer siende voorwaerts merckte dat hy lancx soo beter was/ ende soo voorder gegaē so minlicker eñ lief licker. Sach voorts meer dat na datmē door dijstelen ende doornen een weynich gheclommen was / vantmen eenen ghestadighen wech leydende tot eender onverganckelijcke vreucht/ dat is ten Hemel eñ dat siende/ versprack wel stranghelijck die verganckelijcke weelde / ende volchde die deucht met arbeyde eñ sorggen. Also wy oock doen moeten / wilen wy comen tot den eewighen leven.

Het 96 exempel.

VVacht u ghy ionghe ieucht, vander vverelt vreucht,
Dat langhe berou ende vveynich verheucht.

OM dan te spreken vande voorseyden twee weghen / den eenen om te schouwen / ende den anderen om t'achter volghen / sullen wy in rijme stellen t'gene dat den sotten ter weelden treckt / ende tghene dat den wijsen vanden weelden ende vleesschelijcker oft weereltlijcker genoechten ter wijsheyt ende deucht treckt / in deser manieren nae volghende ghelijck oft ons de weelde toe sprack ende seyde aldus.

O Jonge

O Jonghe herten o bloeyende ieuchden
Volghet my nae ick leyde ter vreuchden
Daermen toecoemt met allen// voorspoede
Wat helpt overvloet van allen//goede
Wat helpt u schoonheyt ? wat helpt u eere
Leefdy 'n arbeyde in druck in seere
Gheen goet is goet sonder zijn ghebruycken
Ick wille v die borstgens van weelden doen pluycken
Hanteert ghenoechte wanneer ghy meucht
Denckt dat ghy nv zijt in uwe ieucht
Die meer te achten is/ dan Silver oft Gout
Wanneer ghy oudt wert stijf ende cout
Werdet al verloren watmen u speelt
Want alle ghenoechte den ouden verveelt.
Al hebben sy vrouwen sy en hebben geen lust
Ten baet ghestreden ten baet ghecust
Men can den ouden niet vermaken
Want spijse ende dranck hem niet en smaken
Die leden s'weeren hem die sinnen dolen
Coemt dan ghy iongheren ter scholen
Ick wil u spel van minnen leeren
Met Venus dochterkens suldy verkeeren
In Venus hoveken daer vreucht is groeyende
Gheen dinck mishaghende gheen dinck vermoeyende
Ghy vinter een beddeken bespraeyt met roosen
Men speelter/men rustet ende elck by poosen
Gheen dinck en verdriet noch hem mishaecht/
Men vinter niet daermen af beclaecht
Die wech is lieflijck die daer toe leyt.
Wijt ende breedt ende elcken bereydt
Coemt dan tot my ghy bloeyende herten
Vliet seer/vliet arbeyt:vliet druckelijck smerten
Want als ghy u selven wel besiet
Hebdy gheen weelde soo en hebdy niet.

G Heen beter goedt vindtmen tallen tijden
Dan hem met Gode in duecht verblijden.

DE voorgaende aenlockende ende aentreckende wellustichheydt/ daer op de duecht antwoorden t'ghene dat Cato schrijft/tot den volcke van wapenen dat hy onder hem hadde / seggende aldus.
Cogitate in animis vestris: si quid vos per laborem recte feceritis, labor ille a vobis cito recedet: benefactum a vobis dum vixeritis non abscedet. Sed si qua per voluptatem nequiter feceritis, voluptas cito abibit, nequiter factum illud apud vos semper manebit. Dat is.

Over-

O Verdenckt ende peynst in uwen moet/
Ist dat hy yet wel weet te arbeyde doet/
Den arbeyt van dien sal haest vergaen
Die weldaet sal al u leven bystaen
Maer ist dat ghy niet doogende eenighe saken
Om weelden wilt onduechdelijck maken
Die weelde sal u corts omgaen.
Die misdaet al u leven bystaen
Dus edele siele nae die Goddelijck beelde
Van Godt ghemaect vliet beestelijcke weelde
Hebt Godt voor ooghen met sijnen loone
Die voor die duecht bereydt een croone
Ende voor ghenoechte ghemengheit met rouwe
Onblusschelijcke hitte/onblusschelijcke couwe
Dien gheenen troost en mach ghestelpen
Beghint goede wercken Godt sal u helpen!
Al ist beghinsel een weynich stranghe
Bitterheydt in duechden en duert niet langhe
Den wech is hardt ende swaer om gaen
Soo wie daer van jonck niet nae en staen
Maer wie hem van jonck ter duecht gheeft
Altijts in duecht sonder arbeyt leeft
Ende als hy voortgaende wert volmaect
Gheen sondighe weelde hem meer en smaect
Ende wildement al te rechte prijsen
Men soude hem den oppersten prijs toe wijsen
Van al dat weelde mach maken oft lust
Eender conscientien in Godt gherust
Dien alder wereldt schat moet wijcken
Want men en vant niet haers ghelijcken
Dus suldy met arbeyde ende armoede
Ingaen den wech ten euwighen goede.

HIer sietmen den oorspronck van allen ghecken
Die vvillen Gods vvaghen achtervvaerts trecken.

De Leeraer.

ELck sal dan kennen sijnen Heere ende Godt
Houdende sijnen reghel ende sijn ghebodt.

NAe datmen voor ghesprokent heeft van diverschen Sotten ende Narren/ steldt Meester Sebastianus Brandt, die oorsake ende cause van alderley sotheyt die nv regneert ende gheregneert heeft/ ofte regneren sal/ die welcke is datmen die oordinancie/ ende den loop van Godt ende natueren niet houden en wilt/ maer wilt den waghen die Godt gheoordineert heeft voorwaerder te mennen achterwaerts mennen/ midts welcken alle sotheydt ende sonde gheboren is / alsoomen bewijsen mach/ van allen rijcken ende heerschappijen/ die vervallen sijn om dat sy die weth ende reghel oft oordinancie/ die Godt ghegheven heeft niet en hebben willen onderhouden. Ghelijck inden Hemel Lucifer was gheschapen d'alder schoonste Enghel ende creature/om dat hy sijnen schepper lof ende glorie gheven soude van sijnen gaven/ ende verkeerende die ordinancie wilde ghelijck Godt gherekent ende ghesetem sijn/ ende wert inden afgront der hellen ghewORpen. Adam int Paradijs hadde sonder sterven ten Hemel op ghenomen gheweest / hadde hy zijnen Godt bekennende alleene van eenes Booms Vruchten hem ghewacht / ende Godts ghebodt ghehouden/maer meynende Godt ghelijck te sijne/ brack Gods ordinancie eñ wert wt den prieele eñ Lusthof van vreuchden/ int dal van arbeydt ende tranen gheiaecht. Die Joden die dat wtvercoren volc Godts waren/ om dat sy niet en hebben willen bekennen den sone Gods/maer hebben hem gecruyst/ sijn versteken van Godt ende en hebben gheen landt/daer sy sonder chijns oft tribuyt mogen leven. Die Heydensche Coninghen van Syrien, Meden, Persen, Griecken ende Roomen sijn alle vergaen/om dat sy teghen die oordinancie Gods hebben ghedaen / ende ghedacht dat sy haer rijcke van hem selven hielden.

AL ist voor ghesepdt gheweest dat hem elck wachten soude vander sotten gheselschap / nochtans wachtens hem niet vele / want het verlooren ghepredict oft gheleert is den versteenden sotten/ten sp dat haer lieder herte vermorwet ende versaecht wert/metter fonteynen der gracien des Heplighen geestes. Ende om dat weynich daer om bidden oft hem berept maken die tontfaen/ daer om vintmen veel versteende ende verblinden sotten / die alle te Sottegem waert roepen ende varen/ ghelijck meest alle ambachts lieden ende volck van neringhen/ van den welcken den meesten deel wilt meester van sijnen ambachte oft hantwercken ende consten sijn/eer hijt gheleerdt heeft/ ende diet connen en willent niet meer doen/ maer stellen hem teenen anderen/ ende sijnder diet connen eñ doen willen die verteerent al/oft verspelent al op den sondach/ dat sp al die weke ghewonnen hebben. Ende vindtmen eenighe die haer ambacht connen ende hanteren/ ende dat sp ghewonnen hebben verwaert houden/die vallen ghemepnlijck in ghiericheden eñ en sijn niet te vreden metten haren/ghelijck die hem selven betalen mogen/ende die haer comanschap valschen oft met looser maten oft ghewichte vercoopen/oft met loghenen ende valschelijck sweeren ommegaen/ die sonder twijfel alle boose Narren eñ quade sotten sijn/ ende varen te schepe waert/ daer die verlozen sotten inne ter Hellen henen varen. Hoe wel dat by haren schulden comt/ wantmen alle gheoorlofde ambachten wel doen mach wijsselijck eñ met Godt ende eeren.

De Leeraer.

MY en vvondert niet datmen veel sotten vindt
VVant nu hem elck dies ondervvint
Geen ambacht soo vvijs daer sotten ghebreken
VVant d'alder minste vvaer geerne deken

Die sotten metten sotten ghepaert
Varen al singhende te Sotteghem vvaert.

ALso S. Augustijn ons leert ende wert verhaelt in decreten 2.q.1. Multis Gaudium est miseris socios habere penatum: sed non minus ardebunt qui cum multis ardebunt. Die catijvighe ellendighe ende onsalige menschen hebben blijschap dat sy veel ghesellen hebben in haer lieder pijnen. Maer sy en sullen in die helle niet te min barnen oft blaecken / om dat sy met veel lieden barnen ende blaecken sullen. Ende sonder twijfel hoe meer lieden eenighe sonde doen / hoe Godt meer verborghen is/ende daer by ist een quaet teecken/daer die sonden niet mishaecht en sijn/oft d'welck noch booser is daer sy ghepresen sijn/ ghelijckmen in veel landen ende steden den oncuysschen ende lichten vrouwen eer den capproen licht ende eere biet/ dan den goeden vromen vrouwen / ende laetse beter ghecleet gaen / ende onder die eerbare woonen/ende ter offerhande ende feesten gaen/en̄ dansen ende bancketeren metten besten/ midts welcke veel siende dat die sulck leven leyden gheert sijn/ende ghemackelijck leven / hem oock daer toe geven/dies hem wachten souden waert datmen die sonden ende diese openbaerlijck hantieren wt charitaten verstake. Maer putiers oft hoereiaghers/ dobbelaers/ dronckaerts/ werckenaers ende dierghelijcke/ sijn nv best ghesien ende meest gheert/ midts welcken der sotten ghetal is seer vermeert/ en̄ vermenicht/ als datmen seer luttel oft weynich wijsen vindt die niet sot en sijn/ oft metten Sotten toe legghen/ hoe wel nochtans dat gheen quade sotten daer wy hier van spreken/ten Hemel gheraken en sullen/ maer wie hem inder sotten Schip set/ vaert al lachende ende singhende ter hellen.

De Leeraer.

AList t'ghesel schap vanden onvvijsen
Vermenicht, nochtans salment misprijsen
VVant vvaermen meest sotten vint versaemt
Daer vver het d'lant alder meest gheblaemt
Van Godt, ende van die Godt ghenoegen
Elck vvijse sal hem metten vvijsen voeghen,

Men vint veel ſotten die niet en connen
Maer anderē conſt ende vvijſheyt verionnen.

GHelijckmen int eerste van desen wercke ghesproken heeft tegen die sotten die veel boecken coopẽ/ oft maken willen/ die noch conste noch wijsheyt en hebben/ twelck een groote onwijsheyt is/also salmen hier int eynde van den selven wercken spreken/ op die gene die niet en weten noch en connen/ ende nochtans haren spot ende schimp houden met den ghenen die eenich goet ende orboor werck maken ende voort brenghen / ende vinden altijts yet toe te segghen/ d'welck geen wonder en is/want het veel lichter is eenige gebreken te bekennẽ in eenich groot werc/ dan dat sonder ghebreken te maken/ ende daer by sal elck redelijck mensche dencken dat niemant volmaeckt en is / ende niemant af trecken van wel te doen/also vele doen/ want also Salomon spreect Prover. 14. Ambulans recto itinere & timens Deum, despicitur ab eo qui infami graditur via, Die den rechtẽ wech gaet ende Godt vrucht ende vreest oft ontsiet/wert versmaet van hem die den oneerbaren ende schandelijcken wech gaet. Maer also hy int selve seyt. Quærit derisor sapientiam & non invenit: doctrina prudentium facilis. Die bespotter ende begecker soeckt wijsheyt ende en vintse niet / maer die leeringhe vanden wijsen voorsienigen is hem licht om vinden. Maer die wijse en sal niet laten deucht te doen om der sotten bespotten wille / want alsoo die selve seyt. Prover. xix. Doctrina viri per patientiam noscitur, Die leeringe ende wijsheyt van eenen man wert by sijnder verduldicheyt/ ende lijdtsaemheyt bekent ende condich. Want een sot en mach niet ghelijden / datmen met hem spot/ ende spot met elcken. Ende een wijs man en spot met niemant / ende hy spot met elcken / eñ spotmen met hem hy lijdet ende gedoghet / tis veel beter verdreghen dan ghewroken. Aldus oock eerst dat yemandt met onsen wercke spot / wy sullender in ghedoochsaem zijn / biddende nochtans den goeden dat sijt int beste nemen/ende verbeteren oft van beyden/tot dat wy dit selve werck meerder ende beter maken.

De Leeraer.

NEmet voor goet dat vvy hier spreken
Gheen soo volmaect, hy en heeft ghebreken

Den goeden ackerman eten nu tvvee ſtaten
Het volck van vvapenen ende Advocaten.

Om

OM dat Godt gebiet ende reden begheert dat alle overdaet ende onrechtvaerdicheyt ghestraft ende gepuniert werde/ ende alle schult betaelt sy/daer om sijn rechtē eñ wettē gevondē omme by reden eñ bescheede elckē t'sijne toe te wijsen ende te doen gheven/ende die quaet doenders na haer verdiensten le rechten. Ende om dat eenighe quaet doenders te machtich sijn/ ende hem niet en laten te recht te betrecken/ ende al zijn sy daer toe gheroepen/niet voor ooghen comen en willen/daerom zijn Heeren ende Princen/ dat is alle vanden wereltlijckē state/ghelijck die Keyser/die Coninghen/Hertoghen/ Graven/ ende ander Vorsten/eerst ghestelt/ende ghekosen gheweest/ om t'rechte met machte te beschudden/ teghen den ghenen die met ghewelt ende overdaet breken willen. Ghelijck nv teghen die ongheloovighe/ ende die eenich landt oft rijcke t'onrechte besitten willen. Ende daerom zijn in die wereldt seer oorbolick die Advocaten eñ Procureurs/dat sijn diemē tot zijnder causen neemt / om te verātwoorden voorsprake eñ beschuddenisse te gevē. Item den ridderlijcken staet ende het volc van wapenen/ om den Heeren bijstandt te doen / ende daerom zijn beyde dese staten eerbare ende loflijck alsmense wel houdt/ maer die veel diughet weet wel wat hulpen ende trooste hy aen die Advocaten vindt / ende die lantman weet wel wat beschermenissen hy vanden volcke van wapenen heeft. Die welcke Sinte Jan Baptiste gaf eenen reghel om ten eeuwighen leven te gheraken segghende. Neminem concutiatis neque calumniam faciatis & contenti estote stipendijs vestris. En slaet niemant tonrechte/ en quelt niemandt eñ sijt te vreden met uwer soudien ende loon vanden Prince oft vanden landen toe gheleydt. Vanden onrechtveerdighen roovers ende nemers van eēs anders goedt/seyt Salomon. Prover. 21. Rapinæ impiorum detrahent eas: quia nolverunt facere iudicium. Den roof ende die propen vanden onghenadighen ende ongoddienstighen sullense aftrecken te weten van God ende zijnen rijcke/ om dat sy gheen recht en hebben willen doen. Math 23. Ve vobis scribe & Pharisei qui comeditis domos viduarum. Dat is:wee sy u ghy Scrijben ende Pharizeen die der weduwen huysen etet. Dat is: ghy die dat recht ende processen schrijft / ende den armen lieden gheen recht noch bystant en doet/ alsoo lange als sy yet by te setten hebben/ ende doet hen huys

ende hof verteeren. Vanden welcken ende den onrechtveerdigen volcke van wapen / die landtman oft ackerman aldus hem beclaghen mach.

Die Huysman seyt aldus.

TEr quader stont vvas ick gheboren,
VVant vvat ick vvinne tis al verloren,
De Crijsman vreet myn ossen ende schapen,
Ende ander Vee can hijse betrapen,
Sijn paerden eten mijn voeder ende Coren,
Ende slaet my daer toe vvil ick my stooren,
VVist hy dat ick had verborghen schat,
Alsoude hy daerom moeten sterven opt rat,
Ick souden hem gheven met mijnen handen,
Oft anders soude hy mijn huys verbranden,
Ende vvat die lieden van vvapenen laten,
Dat eten alle gader die Advocaten,
Die my soo langhe goede hope gheven,
Als sy op mijnen buydel leven,
Gave Godt, dat ick dinghens derven mochte,
Maer vvaert dat ick gheen recht en versochte,
Ick verlore terstont have ende gront,
Al hadde ick dan duysentich pont,
En cans voorby ick moet verliesen,
Maer vville voor mijn deel den hemel kiesen.

Willen Pausen ende Keysers/ niet anders doen
Soo staen sy oock na der Sotten Caproen.

ALs Geestelijcke en̄ wereltlijke Heeren dolen/
Wien Christus sijn kercke heeft bevolen /
Ten is gheen wonder al dolen die schapen/
Want daer die herders ende honden slapen/
Maer om dat Godt wilt/ dat wijse eeren/
Sal ick mijn berispen op anderen keeren.

Het besluyt deses Boecx.

DAnck, lof ende glorie sy Godt den Heere
Van vvien dat daelt al dat volmaect, is
Met vviens hulpe ten eynde gheraeckt, is
Mijn slecht beghinsel, tot vvien ick keere
Heb ick verdient enich lof oft eere
Hem biddende van vvien die doot ghesmaeckt, is
Vyt puerder minnen die aen ons ghestaeckt, is
Dat hy t'sijnder glorien ende love vermeere
Mijn slecht ondervvijs ende simpele lere
Dit ruydelijck ghedicht van consten naeckt, is
Dat elck onvvijse die aen sotheyt ghehaeckt, is
Daer met verlost van sijnen seere
Danck lof ende eere gheve Gode den Heere.

Register.

Die

